

11/672

M. BUCOVALA

*Necropole
elenistice
la
Tomis*

MUZEUL REGIONAL DE ARHEOLOGIE DOBROGEA · CONSTANȚA · 1967

<https://biblioteca-digitala.ro>

III 11672

MIHAI BUÇOVALĂ

NECROPOLE ELENISTICE LA TOMIS

116729

In cercetarea și reconstituirea istoriei vechi a omenirii, arheologia ocupă un loc dintre cele mai importante. Ea prezintă, scoase de sub colbul secolelor, cele mai palpabile elemente de cultură materială, monumentele cele mai diferite, vestigiile istorice ale celor mai îndepărtate epoci.

Operind pe un plan foarte vast, sondând cele mai diverse domenii ale activității umane în trecut, studiind cele mai mici laturi ale vieții omenești, ea reușește să aducă informații dintre cele mai diferite și cele mai substanțiale.

Studiind temeinic aceste informații, analizându-le și sintetizându-le, eliminând sau completând, ajungem să reîntregim tabloul vieții sociale, economice, politice și spiritual-culturale dintr-o epocă dată.

In această cercetare arheologică, este astăzi unanim recunoscută importanța deosebită pe care o au cimitirele.

Studiul necropolelor constituie una din sursele esențiale pentru cunoașterea istorică. Însmormintarea reprezenta pentru cei vechi o problemă dintre cele mai grave și mai importante. Dar, înafară de problemele de credință, rit și ritual pe care ni le lămurește, studiul necropolelor face posibilă și obținerea, în paralel, a unor informații, tot atât de prețioase, privite dintr-un alt unghi de vedere. În adevăr, ele proiectează o lumină nouă asupra celor mai diverse aspecte ale vieții sociale și ajută în ultimă instanță ca paginile albe care mai persistă când e vorba de istorie veche, să se împuțineze în mod considerabil.

În antichitate, și cu deosebire în perioada clasică greacă și romană, însmormintarea se desfășura după ritualuri prestabilite și includea obligații respectate cu o regularitate remarcabilă, a căror origine nu se poate găsi decât în sistemul de credințe care era atotputernic și care stăpânea în mod totalitar societatea, la diferitele sale nivele.

Potrivit acestor credințe, moartea era considerată ca o trecere în altă lume, în care viața continua, pe coordonate oarecum similare celor care caracterizau lumea abia părăsită. Or, această trecere pe alte tărîmuri, nu era posibilă fără respectarea unui șir de obligații, dintre care primul loc îl ocupa recuperarea și pregătirea trupului celui defunct pentru această importantă călătorie.

Indiferent prin ce împrejurare ar fi decedat cineva, de moarte naturală sau prin tăierea brutală a firului vieții în bătălie, a nu avea trupul lui era pentru cei vechi un lucru foarte grav, un delict sau chiar o crimă, care se pedepsea, indiferent de rangul sau poziția celui vinovat. (În acest sens ne stau mărturie dese referiri ale autorilor antici despre înțelegerile sau armistițiile temporare încheiate pe cîmpurile de luptă, pentru ca trupurile celor uciși să fie recuperate de taberele respective, în vederea cuvenitei înmormîntări).

Eroizat prin simpla trecere în lumea umbrelor, dispărutul apărea investit cu calități deosebite. Iar dacă ar fi rămas cumva nemulțumit, ar fi putut tulbura liniștea și pacea familiei sau a comunității care îl nesocotise, nefăcîndu-și datoria de a-l pregăti și a-l dota cu tot ce-i era necesar în noua viață pe care o începea. Prima datorie a familiei era, firește, aceea de a îndeplini cu exactitate ritualul funebru. Urma apoi, poate, obligația celebrării periodice a tristului eveniment.

Ceremonia funerară obliga pe cei apropiați ca, o dată cu manifestarea patetică a dureroasei pierderi, să depună în morminte un variat inventar funerar, ofrande dintre cele mai diferite, așezate lingă defunct, după ce, bineînțeles, defunctul fusese spălat și îmbrăcat cu cele mai frumoase veșminte ale sale.

Din acest inventar funerar, care ne apare în urma săpăturilor arheologice, fac parte, în primul rînd, obiecte care țin de îmbrăcăminte defunctului: fibule, nasturi sau ornamente vestimentare de ceramică și de bronz, dublate de obiecte de uz personal și de podoabe dintre cele mai diverse (pentru femei — inele, brățări, diademe, cercei, mărgelile etc.).

Urmează apoi armele și sculele de tot felul pe care le posedase defunctul în timpul vieții și de care se servise în mod obișnuit, ca rezultat al preocupărilor sale zilnice sau al meseriei sale, apoi vase de băut și de servit la masă, de diferite forme și mărimi, unele conținînd provizii, altele menite a fi folosite, în noua viață, drept veselă.

Este vorba anume de amfore destinate vinurilor sau uleiurilor, de căni pentru apă (hydrii), de cupe, căni și farfurii sau străchini, care se găsesc întotdeauna, fie întregi, fie sparte ritual, în, lingă, sau deasupra mormîntului respectiv.

Este important de subliniat aci că, dacă majoritatea acestora din urmă reprezintă vesela de care se folosise defunctul în timpul vieții, numeroase forme constituie produse specific funerare, miniaturi de vase, de unelte sau de arme, forme exclusiv rituale. Astfel de obiecte alcătuiau întotdeauna bagajul celor pe care Charon îi trecea cu barca peste apa morții. Prezența unor astfel de obiecte probează din plin caracterul ceremonios al datinei funerare.

De bună seamă că multe din obiecte, de un nivel artistic ridicat, erau lucrate în cantități apreciabile în ateliere specializate în acest gen de producție, și vândute ca atare în piețele orașelor. Multe erau chiar aduse din centre îndepărtate, care căpătau în felul acesta o anumită faimă, prin întinsele legături comerciale dovedite sau întărite, o dată mai mult prin acest gen de comerț.

În foarte numeroase cazuri întâlnim și vase de toaletă și de cosmetică, de diferite forme, destinate păstrării uleiurilor parfumate, substanțelor aromate și parfumurilor, pomezilor, rimelurilor și fardurilor. Unele din ele, pomezii, pudriere, cutii, tuburi cu ruj etc., se puneau alături de posesorul lor, pentru trebuințele lui viitoare. Altele — unguentarii, balsamarii — se spărgeau ritual peste mormânt, în timp ce ultimele, conținând mirodenii și substanțe parfumate sau diverse fructe, se aprindeau în timpul ceremoniei, îmbălsămînd atmosfera și conferind actului pulsul de gravitate și de solemn care-l treceau în seria celor mai importante și deosebite acte din viața comunității.

Adesea în morminte mai apar arșice și zaruri pentru jocuri de noroc, strigile de bronz sau de fier cu care adulții își răseseră nisipul și uleiul în sălile băilor și palestrelor, sau jucării din lut ars, statuete închipuind diverse divinități feminine sau masculine, măști de teatru și chiar jucării, pentru amuzamentul prelungit pe celălalt tărîm, al celor mici.

Toate aceste materiale de ofrandă oglindesc specificul epocii, formele de cultură materială care au circulat într-o perioadă anumită de timp. Ele închid într-însele efortul fizic al unei omeniri ajunse pe însemnate culmi ale cunoașterii și ne dezvăluie linia de gândire, sistemul dominant de credințe într-o anumită epocă de dezvoltare a umanității, în mersul său către progres. Toate acestea, repetăm, constituie pentru cercetarea științifică unul dintre cele mai importante și mai revelatoare materiale de studiu.

Studiul științific, bazat pe analogii și pe contexte istorice sau folosirea criteriului tipologic, cronologic etc., permite datarea acestor importante materiale, care nicăieri nu se găsesc, poate, mai variate și mai bine

păstrate decît în morminte, unde erau așezate cu o grijă și pioșenie deosebită.

Să ținem însă seama de faptul că din totdeauna, dar mai ales în perioada clasică greco-romană, profanarea, jefuirea mormintelor era aproape generalizată. Este deci firesc ca multe dintre mormintele ieșite la lumină să nu conțină decît fragmente, resturi neînsemnate ale ofrandelor, sistematic jefuite de hoții de morminte.

Dar chiar și puținele fragmente găsite în mormintele profanate constituie un material de studiu dintre cele mai importante.

Ca în atîtea alte locuri din antichitate, existau și la Tomis adevărate bande de jefuitori de morminte, organizate în stil mare. Spunem aceasta deoarece procentul mormintelor jefuite — în special al celor aparținînd indivizilor de condiție socială ridicată — este aici foarte ridicat.

Din această cauză, adică din nevoia de a asigura mormintul împotriva eventualelor devastări, dar mai ales datorită sistemului de credință, cei vechi recurgeau la diverse mijloace pentru a ascunde mormintele cît mai perfect.

Așa se explică existența unor morminte în firide, a mormintelor false și mai ales a sarcofagelor din piatră sau marmură, perfect închise și plumbuite.

*

Avînd în vedere importanța mormintelor, devine clară și firească grija Muzeului regional de arheologie Dobrogea de a include, ca un capitol de cea mai mare importanță, în preocuparea sa permanentă de depistare și săpătură a monumentelor vechiului Tomis, urmărirea și salvarea mormintelor din necropolele tomitane.

Bineînțeles că situația obiectivă — proprie dealtfel în mare măsură, și celuilalt oraș grecesc, Callatis (Mangalia) — nu permite explorarea și cercetarea sistematică a necropolelor. Atît incinta orașului cît și teritoriul extramuran, destinat în antichitate, firesc și obligatoriu, în mormintărilor, — este acoperit total, după cum bine se știe, de construcțiile orașului modern — care li s-au suprapus.

Prin inițiativa conducerii muzeului a fost pus la contribuție întregul personal tehnic — necesitate izvorită firesc din masivele lucrări de amenajare și modernizare ale orașului, formîndu-se echipe de salvare care efectuează în tot timpul o susținută activitate de supraveghere și control, în cadrul numeroaselor șantiere de construcții edili-

tare și de canalizări. Eforturile au fost răsplătite din plin, căci de nenumărate ori au ieșit la lumină monumente dintre cele mai diferite.

Din motivele arătate, nu s-a putut organiza însă nici o săpătură sistematică nici în cadrul necropolei: n-a fost cazul și nici nu au existat condiții pentru acest lucru.

Datorită amplitudinii și ritmului accelerat al muncii pe șantierele menționate, în primul rînd era urgent necesară recoltarea materialelor scoase în mod întîmplător la iveală.

Rezultatul acestor acțiuni de supraveghere și salvare se concretizează azi printr-un număr de peste 400 de morminte depistate și înregistrate. Patru sute de morminte aparținînd diverselor epoci clasice și care, pe baza caracteristicilor generale și a inventarelor lor funerare, permit identificarea și delimitarea cronologică în timp și în spațiu a diverselor necropole tomitane.

Dar, pentru început să facem o scurtă prezentare a zonei de ansamblu, destinată înmormîntărilor la Tomis.

NECROPOLA A. Este principala necropolă elenistică, plasată între zidul de incintă elenistic și cel de epocă romană (sfîrșitul sec. III e. n.), pe care în unele puncte îl și depășește (Bd. Republicii — Cine-mascop). Despre celelalte zone de înmormîntări elenistice va fi vorba după prezentarea tabelului mormintelor.

NECROPOLA B. De epocă romană (sec. II-III e. n.), se întinde pe un larg spațiu dincolo de zidul de incintă, în partea de vest a orașului, aproximativ pe malul mării și avînd ca punct terminus clădirea gării noi. Aici au fost înregistrate un mare număr de sarcofage de piatră și de marmură. Tot aici s-au găsit spațioase camere mortuare ale unor masive construcții funerare. Un număr de morminte situate în această zonă, mai departe de malul mării, sînt de inhumație în țiglă.

NECROPOLA C. Situată în partea de nord-vest a orașului, pe o porțiune de teren mai restrînsă, cuprinde morminte care se înșiruie în timp între sec. IV—V e. n.

NECROPOLA D. Se întinde pe un teren vast în nordul orașului. Majoritatea mormintelor descoperite aici aparțin sec. II—III e. n., multe dintre ele fiind de tipul „sarcofag“ în lespezi de calcar.

NECROPOLA E. Plasată pe malul mării, în partea de est și nord-est a orașului, ea cuprinde, pe lîngă un număr masiv de morminte de sec. II—III e. n., și unele aparținînd sec. IV e. n.

În cele ce urmează, amintind numai faptul că mormintele de epocă romană sînt în curs de cercetare, vom expune aici numai problema mormintelor de epocă elenistică — inhumație și incinerație — începînd cu prezentarea tabelului acestora, în ordinea înșiruirii lor în timp, începînd de la cele mai vechi spre cele mai noi, adică din sec. IV î. e. n. pînă la începutul erei noastre. Trebuie să precizăm că în cazul necropolelor tomitane noi considerăm ca elenistic întreg materialul găsit în morminte, cel puțin pînă în prima jumătate a sec. I e. n., dată după care se poate observa mai clar pătrunderea masivă a materialelor tipic romane.

În felul acesta, sperăm că nu facem o inadvertență numind de epocă tîrzie elenistică și acele materiale care au continuat să aducă trebuință pînă la mijlocul sec. I e. n., ocupînd un loc deosebit în viața de fiecare zi a unei comunități careia nici stăpînirea atotputernică romană nu i-a putut, și nici nu avea cum, să-i schimbe caracterul grecesc.

1

MORMÎNTUL CCCLVII — INHUMAȚIE

1965 — Str. Maramureș 7

a/ KANTHAROS cu toarte inelare, attic. Inv. 12099. In. 0,10, dm. 0,093 m. Fragmentar, profil complet. Argilă densă-cărămizie, bine arsă. Firnis negru cu luciu slab.

Ca formă, Thompson, „*Two centuries*“, A. 27, fig. 5, pg. 320.

b/ OPAIȚ. Inv. 12100, In. 0,043 m., dm. 0.062 m.

Ciocul ușor spart, profil incomplet. Lateral, proeminență găurită pentru șnur. Argilă roșie-cărămizie, desfăcută pe alocuri în lame. Firnis negru cu luciu metalic, cojit și lovit.

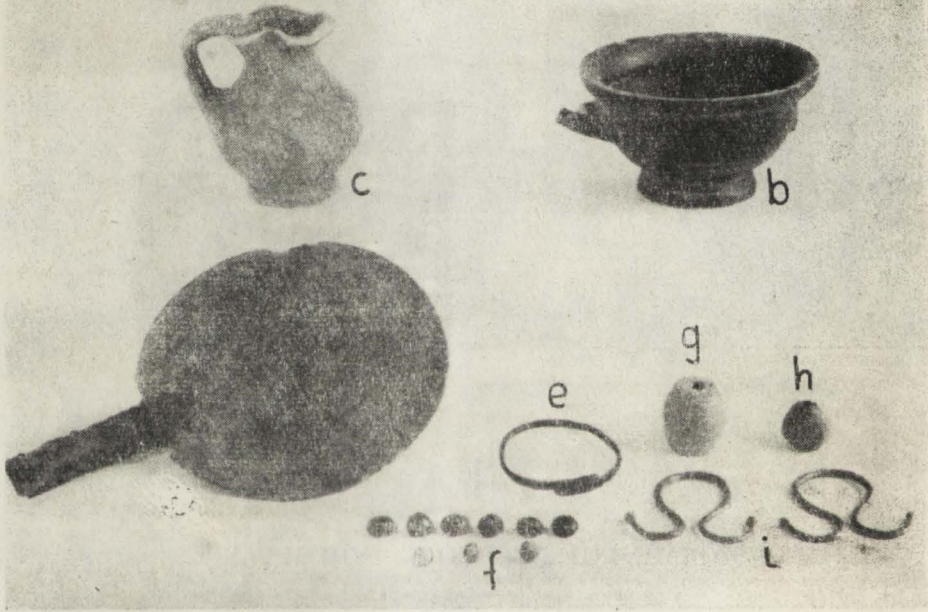
Ca formă, M. L. Bernhard, „*Lampki Starozytne*“, tabl. VI, nr. 20, datat sec. V-IV î. e. n. (dar fără proeminență).

c/ LEKYTHOS. Inv. 12101. In. 0,15, dm. 0,10 m.

Fragmentar, profil incomplet. Buză inelară mult îngroșată. Argilă roșie-cărămizie-aprinsă, poroasă, friabilă.

Datarea mormîntului: după primele două elemente, prima jumătate a sec. IV î.e.n. — este cea mai probabilă pentru acesta.

2 - M.CCCLIV

2

MORMÎNTUL CCCLIV — INHUMAȚIE

1965 — Str. Despot Vodă 20

a/ AMFORĂ de Heracleia. Inv. 12211. In. 0,67 m., dm. 0,208 m. Spartă la buză, profil complet. Pe gît ștampilă englică.

Zeest, pg. 100, Planșa XXII, 43, tipul II — mijlocul și a doua jumătate a sec. IV î. e. n. — în „Керамическая мара Васпора“.

b/ KILIX. Inv. 12212. In. 0,07 m., dm. 0,073 m.

Profil incomplet, lipsă toartele Firnisul negru, omogen, acoperă vasul, cu excepția interiorului piciorului, unde sînt două cercuri concentrice în jurul unui punct central. Reflexe metalice-alburii, într-o singură zonă.

Ca formă, fig. 3 A. pag. 283, Кунун В. Е. și Кунуна Н., „Курганные погребения поитикапейского некрополя“ datat in prima jumătate a sec. IV.

c/. OINOCHOE întregă. Inv. 12213. In. 0,101.

Buză evazată, trilobată, la nivelul căreia se prinde toarta frumos arcuită, lățită sus spre a înlesni apucarea. Pastă friabilă gălbui-cărămizie, angobă roșie, cojită pe alocuri.

d) OGLINDĂ de bronz cu mâner de fier. Inv. 12214. Dm. 0,155 m.

Disc cu marginea ușor îngroșată, fragmentar. Lîngă locul de prindere al mânerului de fier, corodat, două orificii circulare, pentru suspendat.

e) BRĂȚARĂ de bronz. Inv. 12215. Dm. 0,061 m.

Întreagă. Lucrată dintr-o singură verigă rotundă, cu capetele lățite și aduse unul lîngă celălalt, ornamentate cu incizii verticale dese.

f) MĂRGELE STICLĂ — colier. Inv. 12216.

Din sticlă albastră mată; citeva, sferice, ornamentate cu „ochi“ avînd pe margine și în centru, mici puncte negre.

g) FUZAIOLĂ ceramică. Inv. 12218. In. 0,033 m., dm. 0,031 m.

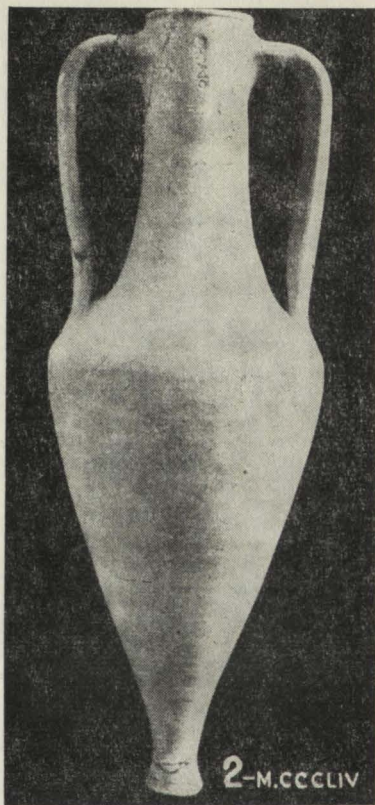
Lucrată dintr-o bucată de cărămidă. Formă bitronconică, frumos șlefuită — mai ales la capete — orificiu mic, perfect circular.

h/ FUZAIOLĂ — Inv. 12217. In. 0,023 m., dm. 0,028. Argilă cenușie.

i/ DOI CERCEI DE TÎMPLĂ. Inv. 12219 — 220. In. 0,06, grosimea la capete 0,05 m.

Lucrați din cîte o verigă groasă, rotundă, cu capetele ascuțite și mărginite jos de o muchie, asemeni unui vîrf de suliță, — probabil argint.

Datarea mormîntului: după amorfa șampilată și kilix, către mijlocul sec. IV.

3

MORMÎNTUL I — INCINERAȚIE

1961 — Gara veche, Bloc F.

a) STATUETĂ TERACOTĂ, reprezentînd un personaj feminin în picioare. Inv. 176. În. 0,285. Trăsăturile feței, detaliile anatomice și drapajul îmbrăcămînții de un realism deosebit, artistic realizate. Argilă cenușie, lustruită la suprafață și cu urme de vopsea albă între pliurile vestmîntului și la urechi, unde se observă cercei inelari.

b) CUPĂ KOTYLE — fragmentară. Inv. 177. În. fără toarte : 0,085, dm. 0,16 m. Argilă densă, gălbui-cenușie, firnis negru lucios, la interior și exterior, cojit în mare parte. Pe fund cercuri concentrice duse cu firnis negru.

c) CANĂ. Inv. 178. În. 0,236 m, dm. 0,185. Întregită. Corp sferoidal, gît cilindric, un cerc în relief, mai jos de buză. Argilă roșie-cărămizie, dură, cu nisip.

Ca formă, P. Alexandrescu, „Necropola tumulară“, Hîstria II, pl. 75, p. 181.

d) BŎL mic, puřin adinc, cu buza întoarsă în interior. Inv. 179. In. 0,029 m, dm. 0,088 m. Profil complet. Argilă roșie cărămizie, densă, firnis negru omogen, ușor metalic.

Cf. N. Lamboglia, „*Ceramica campană*“, forma 21/25 A, p. 174, în sec. IV, la Enserune și Bastida, dar cu decor de palmete, specific sec. IV î. e. n.; H. A. Thomson, „*Two centuries*“ A, 18, p. 317, cu palmete, importuri attice, în prima jumătate a sec. IV î. e. n., la Olynthos.

e) CAPAC CERAMIC attic, pictat. Inv. 180. In. 0,025 m, dm. 0,088. Fragmentar. Deasupra, buton de apucare. Argilă cenușiu-gălbuie, ornamentația dusă cu firnis negru, realizează circular, ramuri cu frunze stilizate, despărțite prin cîte un punct. Pe margine, suită de linii oblice.

f) USTENSILĂ DE OS, întreagă. Inv. 181. Lung. 0,123, grosimea : 0,005 m. Frumos șlefuită și ascuțită la un capăt, la celălalt, îngroșată, puřin alungită.

g) GÎT DE AMFORĂ, cu început de toarte. Inv. 1733. Dm. 0,126 m. Argilă roșie-cărămizie, cu mica fină.

h) BOL MIC, puřin adinc, cu buza spre interior. Inv. 4467, In. 0,041 m, dm. 0,084 m. Fragmentar. Argilă cenușiu-cărămizie, dură, cu firnis negru omogen, mai lucios la exterior. În interior, spre fund, ornament incomplet, de linii verticale mici, în suită.

Ca formă, P. Alexandrescu, *Histria II*, „*Necropola tumulară*“, XXI, 4, pl. 90 (Ivanov, „*Apollonia*“, p. 122, datată la mijlocul sau al treilea sfert al sec. IV î. e. n.).

i) MONEDĂ mică de bronz.

Av. Roată cu patru spișe

Rv. Plat.

j) MONEDĂ mică de argint.

Av. Capul Meduzei.

Rv. Ancorod cu scarabeu în dreapta și litera A în stînga.

l) STRIGIL DE FIER — fragmentar, corodat.

Datarea mormîntului : după tipologia celor două boluri, ca și a ansamblului pieselor, mormîntul se poate data eventual către mijlocul sec. IV î. e. n.

MORMÎNTUL XX — INCINERAȚIE

1962 — Bd. Filimon Sîrbu (ICIL)

a) OINOCHOE, cu toarta suprainălțată. Inv. 4965. In. 0,198 m (f. t.), dm. 0,110 m. Întreagă. Corp ovoidal, zvelt, gît cilindric înalt; buză trilobată. Argilă densă, fină, roz-cărămizie, firnis negru, mat. Pe gît, sub buză și la baza gîtului, ghirlandă de puncte cu vopsea albă, în bună parte șterse, (probabil attică, stil „west slope“).

b) KANTHAROS, fragmentar. Inv. 4966. In. 0,071 m. Se păstrează numai partea inferioară, cu coaste verticale ușor răsucite. Sub începutul de toartă, două linii incizate formează un unghi ascuțit. Firnis omogen, cafeniu. Ars secundar, stil „west slope“.

Cf. C. V. A. București, 1965, pl. 44 fig. 3.

c) UNGUENTARIU. Inv. 4967. In. 0,081, dm. 0,043 m. Argilă cenușie. Sub buză, la baza gîtului și pe umăr, trei dungi late, cu firnis negru. Ars secundar, parțial.

Cf. B 7, fig. 15, H. A. Thompson, „Two centuries“. Datat la sfîrșitul sec. IV î. e. n.

d) MĂRGELE DE AUR, colier. Inv. 2416. Sferice, puțin turtite, cu orificiul de înșirat, transversal.

Datarea mormîntului : pe baza tipologiei unguentariului și a vasului kantharos, către sfîrșitul sec. IV î.e.n.

5

MORMÎNTUL XXXI — INCINERAȚIE

1963 — str. 30 Decembrie

a) „FARFURIE DE PEȘTE“, întregită. Inv. 4985. In. 0,04 m, dm. 0,24 m. Disc concav, buza curbată, trasă oblic în jos. Argilă roz, fină. Firnis roșiatic-brun, cu zone mai închise negre-brun. În jurul alveolei și pe marginea discului, lângă punctul de plecare al buzei, cercuri de culoarea argilei.

Cf. N. Lamboglia, „*Ceramica campană*“, forma 23, p. 172. Cu o lungă perioadă de circulație, începînd cu sec. V—IV î.e.n.

b) LEKYTHOS - ARRYBALIC (lagynos), fragmentar. Inv. 4985. In. 0,10 m, dm. 0,108 m. (Lipsă toarta și din corp). Corp bitronconic, cu partea superioară mult alungită și ușor concavă. Gît înalt, subțire. La baza gîtului, incizie inelară, iar mai jos,

ornament vegetal realizat prin incizii și umplerea acestora cu pastă fină, ușor gălbuie, în mare parte căzută. Argilă roz, fină, firnis roșu-brun, pe alocuri cu nuanțe negre-brune.

Apropiat ca formă de exemplarele datate la începutul sec. IV, din Olynth și Priene. „Olynthus, V, Pl. 172, nr. 816, 817 etc. și „Priene“. fig. 544, 68. După ornament, probabil din Asia Mică (Pergam). Knipovici. Торговые сношения, pl. 6, fig. 1 și 6, p. 277.

c) KANTHAROS, cu toarte inelare, fragmentar. Inv. 4987. In. 0,115 m, dm. 0,043 m. Profil incomplet. Pe corp coaste verticale, ușor răsucite. Pe gîtul fragmentar, urme de ghirlandă, cu vopsea roz. Firnis negru, omogen, cu reflexe metalice.

Cf. Ivanov, „Apollonia“, p. 197, fig. 77, pl. 105, nr. 480, kantharos tip VI, varianta A, datat la sfîrșitul sec. IV — începutul sec. III î.e.n. (puțin mai evoluat).

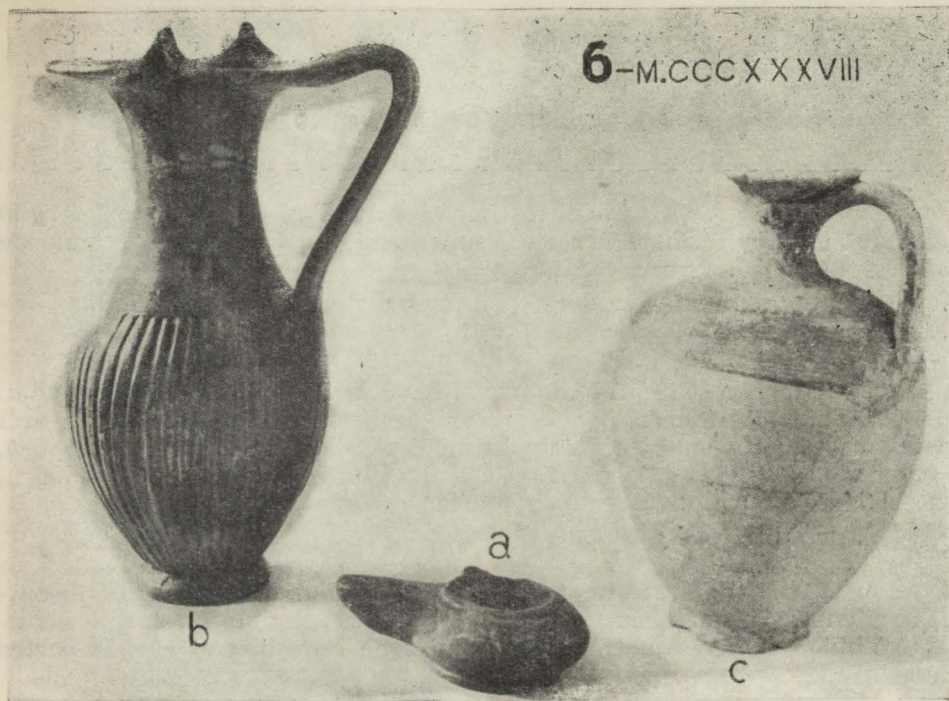
d) BOL mic, cu buza adusă spre interior. Inv. 4988. In. 0,03 m, dm 0,073 m. Lipsă fundul. Argilă roz, cu angobă roșie-brun, mai închisă în deosebi la exterior. Spre fund, câteva amprente cafenii.

Cf. N. Lamboglia, „Ceramica campană“, bol semisferic, cu o lungă evoluție, începînd din sec. IV î.e.n., în special la Bastida; Ivanov, „Apollonia“, p. 122, fig. 86, nr. 570, farfurioară tip IV, datată la mijlocul sau în al treilea sfert al sec. IV î.e.n.

e) CAPAC de oglindă, bronz ornamentat. Inv. 4294. In. 0,018 m, dm. 0,163 m. Intreg; circular, cu marginea dreaptă și cu dispozitiv de agățat, avînd deasupra aplicat un cap de femeie în relief; trăsături tinerești, voluntare, fruntea înaltă, ochii mari, cu irisul adîncit, nasul drept, buze cărnoase, bărbia plină, rotundă. Părul îngrijit coafat, în suvițe ordonate și lipite de cap, răsucite, terminate la spate în coc.

f) FRAGMENT CERAMIC, dintr-un bol mic. Inv. 2407. Ca formă, similar cu precedentul.

Datarea mormîntului: sfîrșitul sec. IV î.e.n. (este cea mai probabilă dată în acest caz).

6-M.CCCXXVIII

6

MORMÎNTUL CCCXVIII — INCINERAȚIE

1965 — str. Maramureș nr. 38

a) OPAIȚ. Inv. 12012. In. 0,027, lung. 0,095, dm. 0,007 m. Întreg. Argilă cenușiu-deschis. Firnis negru, mat, pe alocuri șters.

C. T. Ivanov, Тракийски могилен погребения в Огессос, *Izvestia, Varna*, 1956, vol. X, p. 107, pl. VI, fig. 1 a. În mormînt datat la sfîrșitul sec. IV-începutul sec. III î. e. n.

b) OINOCHOE attică, întregă. In. 0,22 m, dm. 0,15 m. Pe corp caneluri verticale, ușor răsucite, sub toartă, două linii incizate, formînd un unghi. Pe gît, ghirlandă de lauri. Firnis negru-cenușiu cu slabe luciri albicioase pe alocuri.

Cf. Petre Alexandrescu. *Materiale*, VIII, p. 400, fig. 4/6 (Histria, cartierul extramuros). Stil „west slope” — către anul 300 î.e.n.

c) LEKYTHOS. Inv. 12014. In. 0,18 m, diam. 0,11 m. Profil complet. Argilă gălbuie, poroasă, friabilă. Angobă roșie, neuniformă, la partea superioară.

Datarea mormîntului: către sfîrșitul sec. IV sau începutul sec. III î.e.n.

MORMÎNTUL XXVIII — INCINERAȚIE

1961 — str. Ardealului

a) LEKYTHOS. Inv. 216. In. 0,143 m, dm. 0,087. Întreg. Argilă gălbuie, cu nisip fin. La partea superioară, agobă roșiatică, arsă pe alocuri pînă la negru.

Identic cu vasul 6 c, datat prin context la sfîrșitul sec. IV sau începutul sec. III î. e. n.

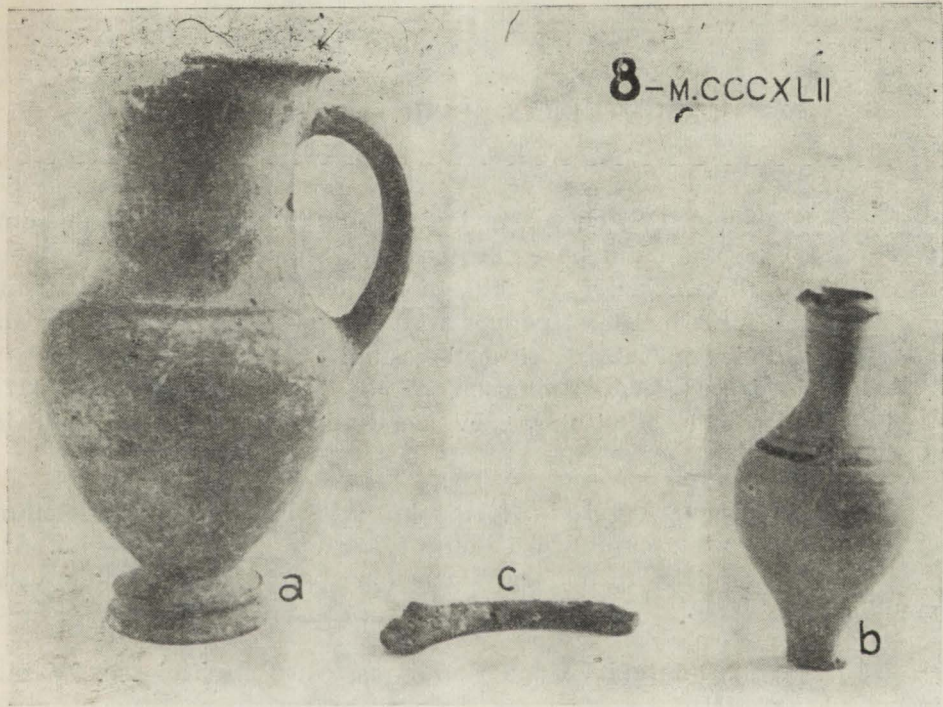
b) KANTHAROS, fragmentar. Inv. 217. In. păstrată 0,09 m, dm. 0,072 m. Partea inferioară cu caneluri verticale. Sub toartă, două linii incizate, paralele, mai apropiate la un capăt. Pe un fragment de buză, ornament cu vopsea galbenă. Argilă densă, dură, cărămizie, firnis negru, cu reflexe alburii metalice sub toartă.

Attic, stil „west slope“.

c) CANĂ, fragmentară. Inv. 218. Dm. gîtului 0,06 m. Profil incomplet, gît larg cilindric, cu buza trasă în afară, ușor oblică. Argilă cenușiu-gălbuie, cu firnis mat, negru, avînd zone cenușii, mai ales la partea inferioară.

Datarea mormîntului: către sfîrșitul sec. IV sau începutul sec. III î. e. n.

8

MORMÎNTUL CCCXLII — INHUMAȚIE

1965 — Șantier Tomis II, Fundație bloc J 3

a) CANĂ. Inv. 12042. In. 0,14 m, dm. 0,08 m. Lipsă o parte din corp și din buză, profil complet. Gît înalt cu buza trasă în afară. La baza gîtului, cerc în relief. Argilă cenușie densă, cu firnis cenușiu-brun, lovit pe alocuri. Pe gît, abia vizibil, suită de linii de culoare neagră.

b) LACRIMARIU. Inv. 12043. In. 0,10 m, dm. 0,049 m. Lovit la talpă. Argilă gălbuie-cărămizie, desfăcută parțial în lame. Pe buză și la baza gîtului, câte o dungă cu firnis negru, iar între ele, pe gît, dungă subțiri, în spirală, de aceeași factură.

Cf. T. Ivanov, o.p., p. 107, fig. 2, c, pl. VI, în mormînt datat la sfîrșitul sec. IV-începutul sec. III.

c) FRAGMENT DIADEMĂ DE BRONZ. În formă de arc de cerc, plat la exterior, iar în interior cu o margine formată de un cerc în relief din același material. Patină verzuie.

Datarea mormîntului: Către sfîrșitul sec. IV sau începutul sec. III î.e.n.

MORMÎNTUL CCCXLVIII — INHUMAȚIE

1965 — Șantier Tomis II fundație bloc J 3.

a) KANTHAROS, cu toate inelare. Inv. 12070. In. 0,10 m, dm. 0,077. Lipsă toarta și din buză. Firnis negru, omogen, lucios, cu zone roșii pe piciorul circular și pe fund, în interior. Sus, ghirlandă cu panglica realizată prin incizie și puncte atârinate, încovoiate, rediate prin argilă fină gălbuie, aplicată pe firnisul vasului.

Pentru decor, H. A. Thompson, „Two centuries“, fig. 10, p. 327; pe hydrii plasate la sfârșitul sec. IV î. e. n., de origine attică, găsite în Alexandria.

b) CANĂ. Inv. 12071. In. 0,176, dm. 0,107 m. Întregită. Gît cilindric înalt, cu buza ușor oblică, rotunjită deasupra. Toarta răsucită. Argilă densă, cărămizie, firnis negru, cu zone roșiatice și luciu ușor metalic.

Datarea mormîntului: după Kantharos, către sfârșitul sec. IV sau începutul sec. III î. e. n.

10

MORMÎNTUL CCCXLIV — INHUMAȚIE

1965 — Șantier Tomis II, fundație bloc J 4

a) CANĂ. Inv. 12052. In. 0,11 m, dm. 0,066. Corp sferic, buza ușor oblică. Argilă cărămizie, densă, firmis negru, cu zone largi roșu-închis, reflexe alburii, metalice, parțiale.

b) UNGUENTARIU. Inv. 12053. In. 0,098 m, dm. 0,054 m. Întreg. Argilă gălbui-verzuie, poroasă, cu nisip și cu unele particule tari.

Ca formă : H. A. Thompson, „*Two centuries*“, B 7, datat la sfârșitul sec. IV î. e. n.

Datarea mormântului : judecînd după ultima piesă, poate fi încadrat la sfârșitul sec. IV sau mai probabil la începutul sec. III î.e.n.

11

MORMÎNTUL XXIX — INCINERAȚIE

1961 — str. Ardealului

a) OINOCHOE. Inv. 221. In. 0,125 m, dm. 0,117 m. Ușor lovită la buză. Corp globular, gît scurt, toarta lățită sus pentru a înlesni apucarea, depășește ușor nivelul buzei trilobate. Argilă gălbuie, cu nisip. Pe

linia de maximă bombare, două cercuri inegale, cu vopsea cafenie, iar la baza gîtului, marcat de un cerc în relief, suită de puncte ovale, cu aceeași vopsea.

Ce formă, cu excepția buzei puțin mai largi, similară cu piesa din mormîntul CCCLIV datat la mijlocul sec. IV î. e. n.

b) CANĂ. Inv. 222. In. 0,15 m, dm. 0,108 m. Întregită. Buza evazată, rotunjită, marcată jos de un inel în relief, de care se prinde toarta ușor lățită. Argilă galbenă, poroasă, cu nisip.

c) UNGUENTARIU. Inv. 223. In. 0,135 m, dm. 0,06 m. Intregit. Argilă cărămizie, fină, compactă, frumos netezită la exterior. Pe buză, gît și umăr, cercuri concentrice cafenii, mai negre și mai dese la baza gîtului.

Cf. T. Ivanov, o. c., în mormînt datat la sfîrșitul sec. IV, începutul sec. III î. e. n.

d) LAGYNOS. Inv. 224. Dm. 0,20 m. Fragmentar. Corp sferoidal, gît foarte scurt și gros, buza ușor oblică, înaltă și vanelată pe mijloc. Toarta supraînălțată, ușor înclinată, mai bombată pe mijloc. Argilă galbuie, cu mult nisip. Parțial, ars secundar.

e) FRAGMENTE CERAMICE AMFORĂ. Argilă densă, dură, roșie-cărămizie. Arse secundar.

f) FRAGMENT DINTR-O BUZĂ DE FARFURIE. În interior, spre centru, ornament din linie incizată, iar spre margine, trei linii grupate, ultima lingă marginea rotunjită. Argilă cenușiu-deschis, cu mica fină. Firnis șters, negru-cenușiu.

g) FRAGMENTE CERAMICE — vas nedeterminabil.

Datarea mormîntului: ansamblul pieselor îndrituește plasarea mormîntului către sfîrșitul sec. IV î. e. n. sau începutul sec. III î. e. n.

12

MORMÎNTUL XI — INCINERAȚIE

1963 — str. 30 Decembrie

a) KANTHAROS, cu toarte inelare. Întreg. Inv. 4453. În. 0,121 m, dm. 0,71 m. Argilă cărămizie, firnis negru, cu sclipiri alburii metalice, la partea inferioară.

Ca formă, C. V. A., București, 1965, pl. 44, fig. 4, sec. III î. e. n.

b) CANĂ. Inv. 4454. În. 0,196 m, dm. 0,12 m. Lipsă din buză. Corp ușor ovoidal. Buza trasă în afară și rotunjită, întreruptă în cele două părți ale punctului de lipire a toartei lățite, frumos arcuite. Argilă gălbuie, cu nisip și cu unele pietricele.

Ca formă, similară cu exemplare care au o pastilă sus pe toartă, datate mai ales în sec. II î.e.n.

Datarea mormîntului : după kantharos, în sec. III î. e. n.

MORMÎNTUL CCCXLIII — INCINERAȚIE

1965 — Șantier Tomis II fundație bloc J 3.

a) KANTHAROS, cu toarte verticale. Inv. 12044. In. 0,10 m, dm. 0,083 m. Argilă roșie-cărămizie, densă, firnis negru, cu nuanțe roșiatică în interior. Pe gît ghirlandă de lauri, cu vopsea albăstruie. Sub toarte, linii incizate, dintre care două formează un unghi. Coaste verticale, ușor răsucite. Stil „west slope“.

b) OPAIȚ. Inv. 12045. In. 0,038 m, dm. 0,75. Ciocul spart. Corp discoidal, cu proeminență laterală, avînd orificiu pentru șnur. Argilă cărămizie, densă, bine arsă, cu firnis neomogen, deasupra negru-brun, roșiatic.

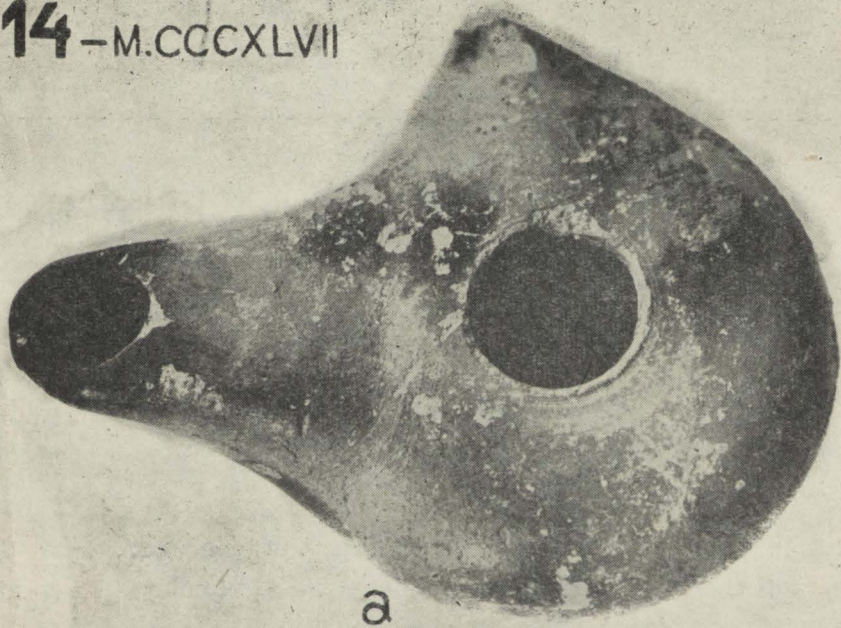
Ca formă, apropiat de piesa 78, pl. XIII, M. L. Bernhard, „Lampki starożytne“, Warszawa, 1955, datat în sec. III î. e. n.

c) LEKYTHOS. Inv. 12046. In. 0,12 m, dm. 0,086 m. Argilă gălbuie, poroasă, cu urme de vopsea neagră pe gît și toartă.

Datarea mormîntului: sec. III î. e. n.

14 — M.CCCXLVII

14

MORMÎNTUL CCCXLVII — INHUMAȚIE

(DERANJAT)

1965 — Șantier Tomis II, fundație bloc J 3

a) OPAIȚ. Inv. 12069. In. 0,033 m, dm. 0,069 m, Orificiul de umplere circular, proeminență laterală, pentru apucat. Pastă densă, cărămie, cu firnis roșu.

Ca formă, similar cu piesa 1 a, pl. VI. p. 107, T. Ivanov, o.c. Datat în mormînt de la sfîrșitul sec. IV î. e. n., sau începutul sec. III î. e. n. (fără cerc incizat în jurul orificiului de umplere).

Datarea mormîntului : în lipsă de alte dovezi, și după aspectul general al piesei, probabil sec. III î.e.n.

MORMÎNTUL CCCLIX — INCINERAȚIE

(DERANJAT)

1964 — Șantier Tomis II, fundație bloc H 2

a) KANTHAROS. Inv. 5011. In. 0,107 m, (f. t.), dm. 0,133 m. Lovit la buză. Argilă densă, cărămizie, firnis cafeniu, ars parțial pînă la negru.

Cf. C. V. A., Buc. 1965, pl. 44, fig. 4— datat sec. III î. e. n. (mai scund).

b) CANĂ. Inv. 5012. In. 0,14 m, dm. 0,112 m. Corp globular, gît înalt, buza evazată, întreruptă în dreptul toartei. Pastă portocalie, cu nisip.

c) UNGUENTARIU. Inv. 5013. Dm. 0,035 m. Fragmentar. Se păstrează partea inferioară, ovoidală, talpa mică, circulară. Pasta gălbuie-cărămizie, se desface în lame.

Datarea mormîntului: judecînd după ansamblul pieselor mormîntului se poate data în sec. III î. e. n.

16

MORMÎNTUL CCCLX — INCINERAȚIE
(DERANJAT)

1964 — Șantier Tomis II, fundație bloc H 2

a) KANTHAROS cu toarte inelare. Inv. 5019. În. 0,10 m, dm. 0,073. Argilă cărămizie-portocalie, firnis negru, cu zone roșiatice.

Cf. H. A. Thompson, *o.c.* A29, fig. 5, p. 320. Datat la sfârșitul sec. IV î. e.n., sau începutul sec. III î. e. n.

b) OPAIȚ. Inv. 5020. In. 0,036 m, lung. 0,093 m, dm. 0,061 m. Corp înalt. Orificiul de alimentare, mic central. Pe marginea orificiului și a discului, cercuri incizate superficial.

Cf., M. L. Bernhard, *o. c.*, piesa nr. 61 pl. X. (cu proeminență găurită). Datat sec. III î. e. n.

Datarea mormântului: după ambele piese, sec. III î. e. n.

MORMÎNTUL CCCLXII — INCINERAȚIE

(DERANJAT)

1964 — Șantier Tomis II, fundație bloc H 2

a) OPAIȚ. Inv. 5016. In. 0,037 m., lung. 0,083 m, dm. 0,060 m. Întreg. Corp înalt, circular, cu cioc scurt, subțiat spre vîrf. Deasupra, cerc superficial incisat. Argilă cenușiu-deschis, firnis cenușiu-închis, șters pe alocuri.

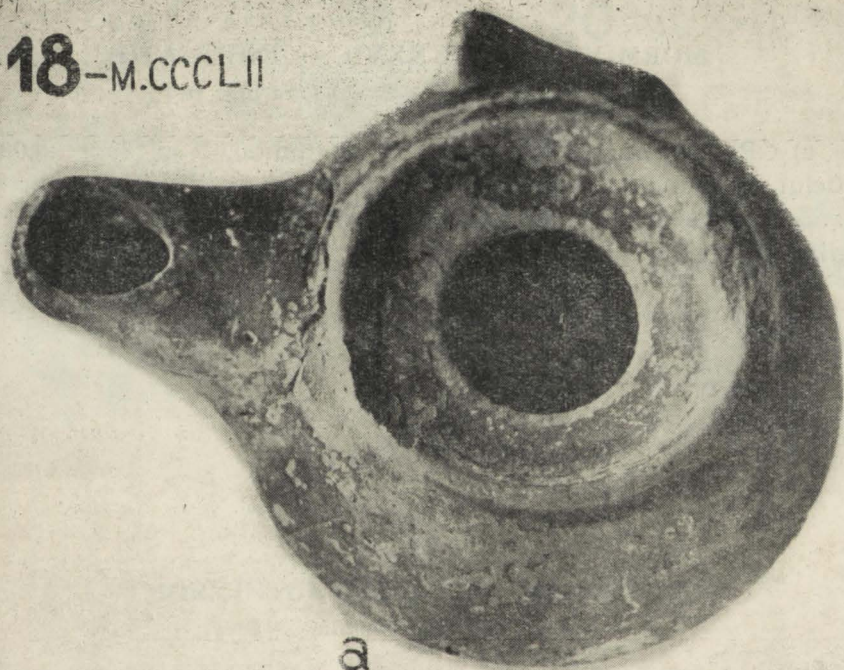
Cf. M. L. Bernhard, o. c., piesa 43, pl. VII, dar cu cioc mai gros la bază. Datat sec. III î. e. n.

b) UNGUENTARIU. Inv. 5017. In. 0,09 m, dm. 0,056 m. Întreg Corp mult bombat, mai ales la partea superioară, cu gîtul scurt, subțire. Pe buză și pe umăr, cercuri cu vopsea neagră, șterse în bună parte. Argilă gălbuie, cu nisip.

Datarea mormîntului : după opaiț, sec. III î. e. n.

18-M.CCCLII

18

MORMÎNTUL CCCLII

1965 — Șantier Tomis II, fundație bloc J 3

a) OPAIȚ. Inv. 12077. In. 0,034 m, dm. 0,067 m, lung. 0,089 m. Întreg. În jurul orificiului central de umplere, destul de larg, cerc în relief. Discul ușor adâncit, cioc mic, cu deschidere ovală. Proeminență laterală. Argilă cenușie, cu nisip, acoperită cu firnis negru-cafeniu, cojit pe alocuri.

Cf. M. L. Bernhard, o. c., piesa nr. 70, pl. XI, datat în sec. III î. e. n. (Singura deosebire, **cercul în relief** mai înspre marginea discului).

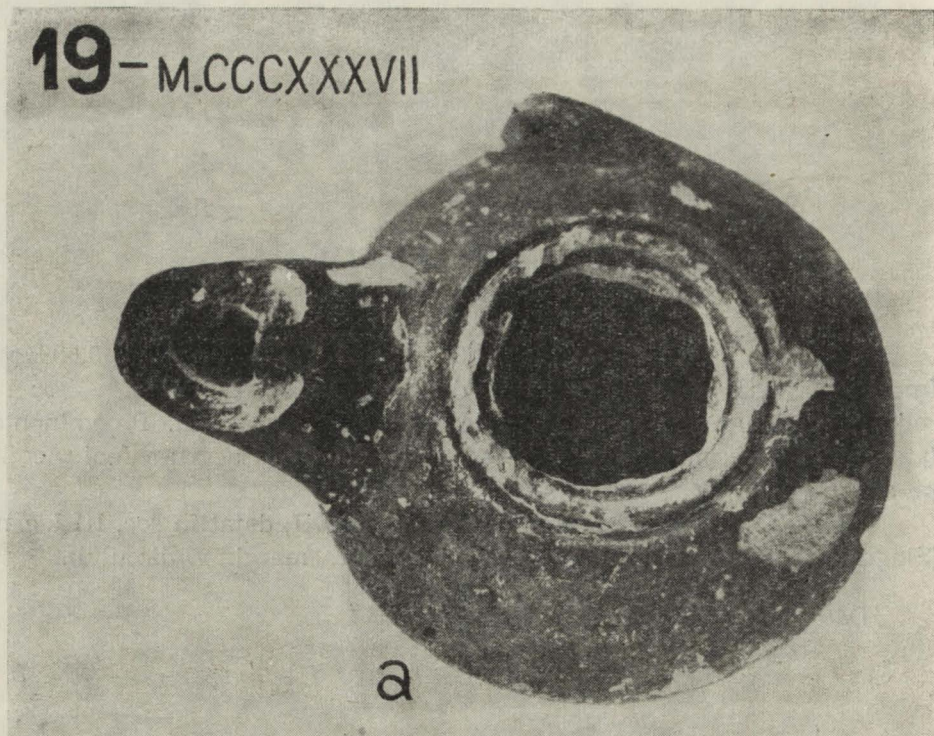
Datarea mormântului : sec. III î. e. n.

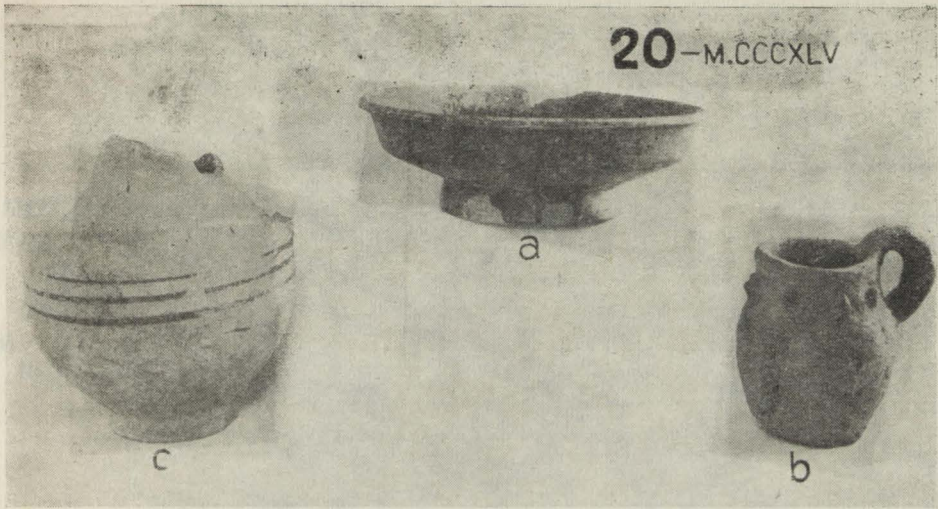
MORMÎNTUL CCCXXXVII — INHUMAȚIE

1964 — Șantier Tomis II, fundație bloc H 1

a) OPAIȚ. Inv. 12001. În. 0,032 m, dm. 0,07 m, lung. 0,085 m. Orificiul de umplere spart, ciocul lovit. Picior de susținere, ușor oblic, proeminență laterală. Orificiul central mărginit de un cerc în relief. Argila cenușie-gălbui, firnis negru mat, lovit pe alocuri.

Datarea mormintului: sec. III î.e.n.

20

MORMÎNTUL CCCXLV — INHUMAȚIE

1965 — Șantier Tomis II, bloc J 4

a) FARFURIE. Inv. 12054. În. 0,045, dm. 0,19 m. Buza evazată, lovită. Argilă roșie-cărămizie, densă, acoperită cu firnis negru, neomogen, cojit pe alocuri. În interior, central, ornament din patru palmete.

Ca formă, apropiată de o farfurie (fig. 35, p. 42), datată la limita sec. IV-III î.e.n., de Gaidukevici, în „Mirmeki“.

Ca ornament, fig. 5 b, p. 203, sec. III—II î.e.n., cf. Lamboglia, „Ceramica campană“.

b) CANĂ, lucrată cu mâna. Inv. 12055. În 0,075, dm. 0,064. Fund plat, buza ușor trasă în afară, rotunjită. Toartă supraînălțată, grosolană. Ca ornament, opt butoni mici, aplicați la baza gîtului. Argilă grosolană, cu impurități, grea, poroasă, cu miezul cenușiu.

c) VAS (cană?). Inv. 12056. În păstrată 0,13, diam. 0,12 m. Lipsă gîtul și toarta. Pe linia de maximă bombare, trei cercuri trase cu angobă roșie. Argilă-cărămizie.

Datarea mormîntului: începutul sec. III. î.e.n., sau chiar sfîrșitul sec. IV î.e.n.

21-M.XLVII

21

MORMÎNTUL XLVII — INCINERAȚIE

(DERANJAT)

1964 — Șantier Tomis II, bloc H 2

a) CANĂ. Inv. 5014. În. 0,128, dm. 0,083. Întregită. Ornament în suită de linii verticale și puncte pe umăr, iar pe gît, ghirlandă din aceleași motive, trase cu vopsea alburie. Argilă cenușie, firnis negru, neomogen, cojit.

Ca formă, apropiată cu cana inv. 12042 în mormînt datat către sfîrșitul sec. IV și începutul sec. III î.e.n., dar mai turtită la partea inferioară și cu umăr mai proeminent.

Datarea mormîntului: în lipsă de alte dovezi, acesta se poate data către sfîrșitul sec. IV î.e.n., sau începutul sec. III î.e.n.

22

MORMÎNTUL
CCCLI — ÎNHU-
MAȚIE

(DERANJAT)

1965 — Șantier Tomis
II, fundație bloc J 3

a) CANĂ. Inv. 12076. În. 0,13 m, dm. 0,092 m. Fragmentară. Argilă roșie-cărămizie, densă, firnis negru metalic, lovit pe alocuri.

Formă similară cu cana inv. 12042, datată într-un mormînt de la sfîrșitul sec. IV î.e.n., începutul sec. III î.e.n., dar de dimensiuni mai mari și cu buza mai oblic răsfrîntă în afară.

Datarea mormîntului: aproximativ în aceleași limite.

MORMÎNTUL CCCLVI — INCINERAȚIE

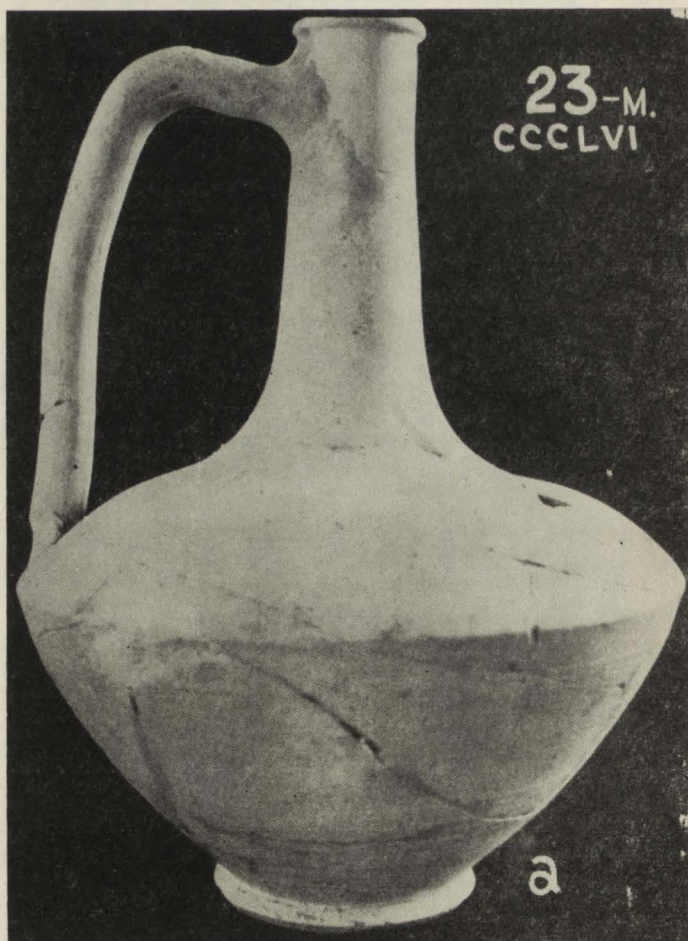
(DERANJAT)

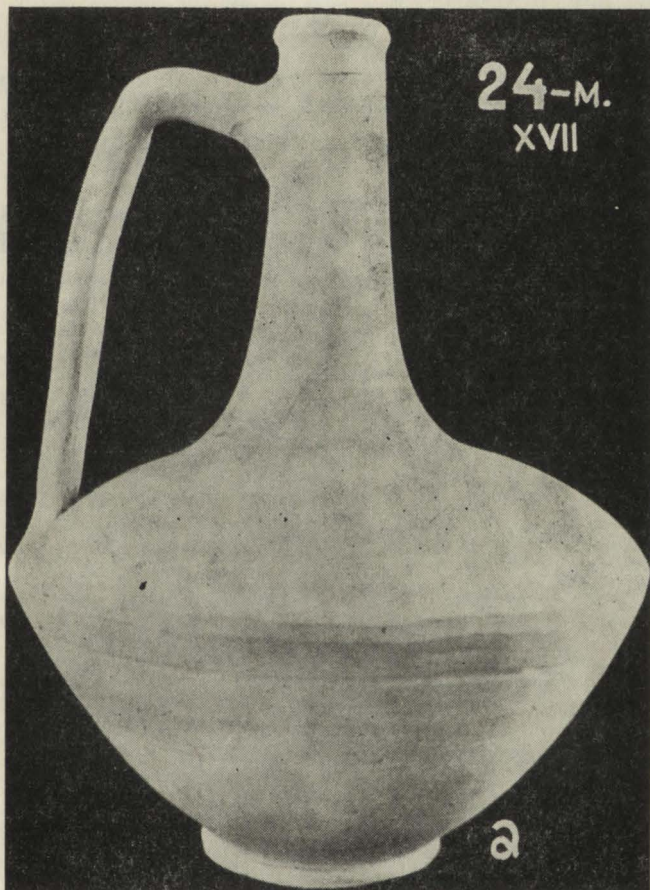
1966 — str. Dobrogeanu Gherea nr. 6

a) LAGYNOS. Inv. 12242. În. 0,255 m, dm. 0,197 m. Întregit. Argilă galben-cărămizie, densă, acoperită la exterior cu o cuvertă de caolin ușor alburii. Pe toartă, sus, stampilă rotundă. „T A Σ“.

Ca formă, cf. C. R. Edwards, „*The hellenistic pottery from the shipwreck of antykytera*”, fig. 21, p. 24, datat la începutul sec. III î. e. n.

Datarea mormîntului: în lipsă de alte dovezi, mormîntul se poate data în aceeași perioadă.

24

MORMÎNTUL XVII — INCINERAȚIE

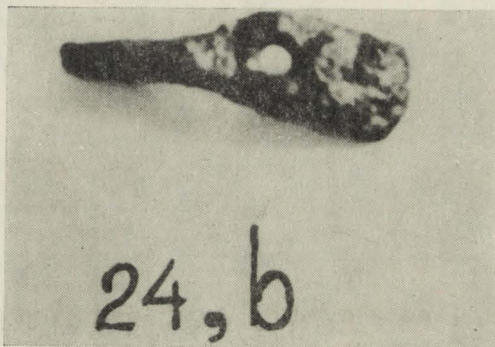
1963 — Gara Veche, între blocurile A 3 și A 4

a) LAGYNOS, Inv. 5026.

În. 0,245 m, dm. 0,18 m. Întreg. Sub buza inelară, o linie incizată. Argilă gălbuie.

Ca formă, cf. C. R. Edwards, o.c., fig. 21, pa 24, datat la începutul sec. III î.e.n.

b) UNEALTĂ — MINIA-TURĂ — de bronz. Gaură de înmănușare; la un capăt ascuțită vertical, la celălalt, lățit. Patină verzuie.

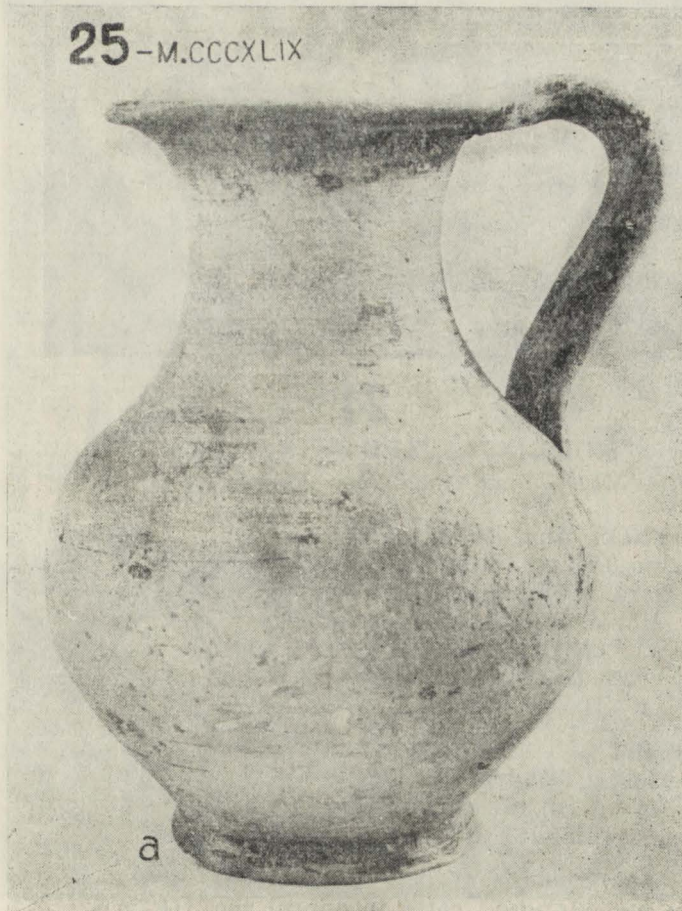
Datarea mormîntului : către începutul sec. III î.e.n.

MORMÎNTUL CCCXLXI — INHUMAȚIE

1965 — Șantier Tomis II, Bloc F 2

a) CANĂ. Inv. 12048. In. 0,10 m, dm. 0,086 m. Toarta rotundă. ușor lățită sus, puțin supraînălțată. Argilă cenușie, cu mica fină și cu unele particule tari, angobă brun-cenușie, aproape complet căzută.

Datarea mormântului: sec. III î.e.n.

26

MORMINTUL CDXXXII — PASSIM

1963 — str. Cărămidari — taluzare

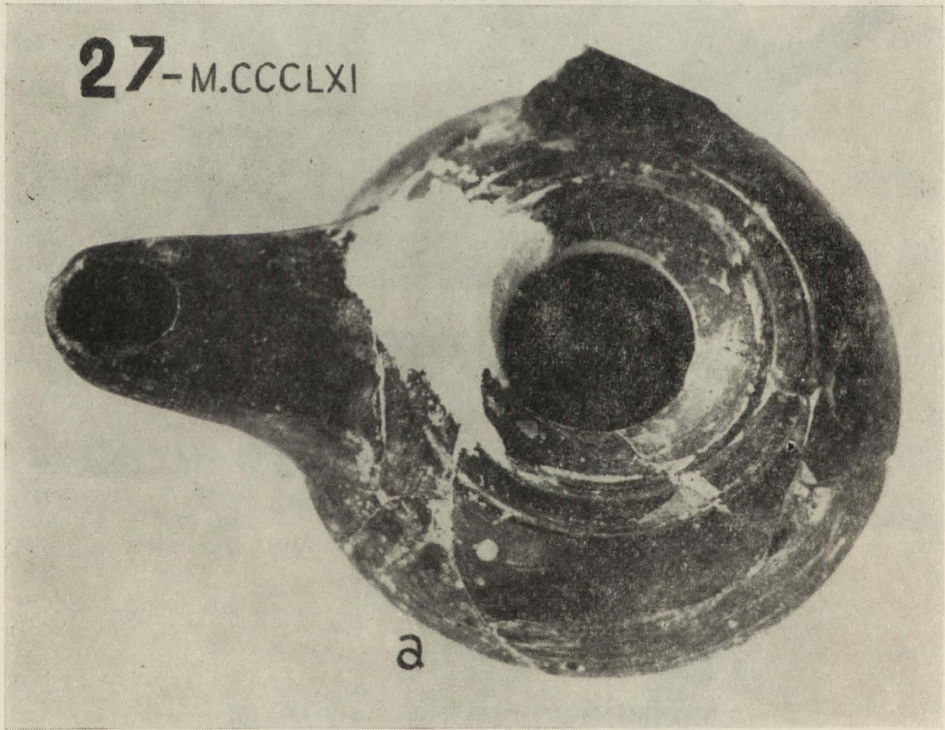
a) KANTHAROS. Inv. 6473. În. 0,123 m, dm. 0,115. Întregit. Sub buză, ornament de vrej de vișă, cu cîrcei, realizați prin incizie superficială. În centru, ciorchine în relief. Argilă roz-cărămizie, cu mica fină, firnis roșu, cu zone brun-negre, la partea inferioară, în exterior.

Cf. Knipovici, „Торговые сношения“, Pl. 1, fig. 3, p. 273, de proveniență microasiatică (Pergam).

Datarea mormîntului: după această singură piesă, se poate data în sec. III î.e.n.

MORMÎNTUL CCCLXI — INCINERAȚIE
(DERANJAT)

1964 — Șantier Tomis II, fundație bloc H 2 — passim

a) ОПАИЏ. Înv. 5015. În. 0,034 m, lung. 0,099 m, dm. 0,073. Fragmentar. Argilă densă, cărămizie, firnis negru, neomogen, lovit.

Cf. G. Tonceva, „Нобоомкрими гробници около Огесос“ în Izvestia, Varna, vol. XV, p. 58, fig. 20, datat în mormînt sec. III—II î. e. n.

Datarea mormîntului : în aceleași limite, dat fiind lipsa altor piese de ofrandă.

MORMÎNTUL XXIII — INCINERAȚIE

1961 — B-dul Filimon Sirbu

a) „BOL MEGARIAN“. Inv. 996, în. 0,075 m, dm. 0,139. Întregit. Mai jos de buză, ornament vegetal. Argilă cărămizie densă, angobă neagră-cenușie, neuniformă.

b) OPAIȚ. Inv. 997. În. 0,03 m, lung. 0,09, dm. 0,065. Întregit. Proeminență laterală (spartă), găurită pentru șnur. Argilă cărămizie, firnis negru-cenușiu, mat, căzut aproape total de pe partea superioară.

Ca formă M. L. Bernhard, „Lampki starozytne“, pl. XII, fig. 75, în sec. III—II î. e. n.

c) POLONIC DE BRONZ. Inv. 998. În. 0,26 m. Buza crestată simetric în două părți, coada subțire, lată, îngustată spre capătul unde se înconvoaie și terminată în figura stilizată a unui cap de vulpe. Patină verzuie.

d) LAGYNOS. Inv. 999. Fragmentar. Se păstrează partea inferioară a corpului, bombată și o parte din buza oblic trasă spre interior, albiată pe mijloc. Argilă cărămizie, densă, dură, fățuială de caolin.

Similar ca tip cu cele cu toarta supraînălțată.

e) FRAGMENT DE BUZĂ „BOL MEGARIAN“. Inv. 1000. Înălțimea păstrată : 0,06 m. lăț. 0,065 m. Buza înaltă, marcată jos de o linie

profilată, sub care se păstrează ornamente din bandă florală și dedesubt, vîrfuri de frunze de lotus. Argilă roșie cărămizie, firnis negru, cenușiu, mat.

f) FRAGMENTE DIVERSE CERAMICE, neîntregibile. Se păstrează mai bine toarta ușor supraînălțată și gîtul unei căni. Argilă cenușie, angobă neagră-cenușie.

Datarea mormîntului : ansamblul pieselor îndrituiește plasarea acestuia în sec. III—II î.e.n.

29

MORMÎNTUL III — INCINERAȚIE

1962 — B-dul Republicii — Turnul Măcelarilor — zidul de incintă

a) OPAIȚ. Inv. 4977. În. cu cilindrul 0,055 m., lung. 0,071, dm. 0,055 m. Întregit. Corp înalt, tronconic, cu marginea ușor lățită sus. Central,

tub cilindric, ce depășește nivelul bazinului. Cioc scurt, ușor ascuțit. Argilă cenușie-închisă, firnis negru-cenușiu, cojit, pe alocuri.

După W. Deonna, cu o lungă perioadă de existență, din sec. IV pînă în sec. II î. e. n.

b) LAGYNOS. Inv. 4978. În. 0,226 m, dm. 0,172. Argilă gălbui-cărămizie, ușor poroasă, cu mica fină.

După Edwards, o. c., pag. 24 cu o lungă existență din sec. III pînă în epoca augustee.

Datarea mormîntului: După aceste două piese, cea mai probabilă perioadă pare a fi sec. II î. e. n.

30

MORMÎNTUL XIX — INCINERAȚIE

1962 — B-dul Filimon Sirbu — ICIL

a) LAGYNOS. Inv. 4954. În. păstrată 0,268 m, dm. 0,184 m. Întregit parțial. Buza spartă. Argilă gălbui-cărămizie, densă, fățuială de caolin. Urme de vopsea roșie pe gît.

Ca tip general, similar cu piesa inv. 12242, din mormînt CCCLVI.

b) CANĂ. Inv. 4955. În. 0,21 m, dm. 0,15. Întreagă. Sus pe toarta cu marginile ușor reliefate, pastilă. Argilă gălbuie, cu pietricele rare.

Oarecum similară (mai ales la partea superioară) cu piesa XXXVII, 26, în *Histria II*, 1966, datată de P. Alexandrescu, prin context, în sec. II î. e. n.

c) AMFORETĂ. Inv. 4956. În. 0,247, dm. 0,078. Întregită. Argilă inferioară, cărămizie-deschis, sfărîmicioasă.

Cf. H. A. Thompson, „*Two centuries*“, E, 126, fig. 100, p. 415, sec. II î. e. n.

d) CĂNIȚĂ. Inv. 4157. În. 0,075, dm. 0,071. La baza gîtului, cerc în relief. Argilă galben-cărămizie, care se desface în lame. Angobă roșie, mult cojită.

e) BOL. Inv. 4958. În. 0,067 m, dm. 0,128 m. Întreg. La partea inferioară, cercuri concentrice incizate. Argilă gălbuie, angobă cafenie, mai omogenă în interior.

f) BOL MIC, cu buza trasă spre interior. Inv. 4959. În. 0,33 m, dm. 0,91 m. Întreg. Argilă fină, cărămizie, cu mica, firnis roșu cu reflexe metalice, ars la exterior pînă la negru.

Cf. N. Lamboglia, o. c., forma 21—25 a.p. 174, cu o lungă existență din sec. IV în sec. II î.e.n.

g) BOL mic, puțin adînc. Inv. 4960. În. 0,028 m, dm. 0,08 m. Întreg. Peste argila gălbuie poroasă, finis roșu, mai omogen la interior, cu pete cafenii la exterior.

h) OPAIȚ. Inv. 4961. În. 0,023 m, lung. 0,086, dm. 0,056 m. Întreg. Proeminență laterală. Ornamentat cu incizie în formă de S ; pe bordură linie radial incizată. Angobă cenușie.

Similar cu fig. 10, W. Deonna, o.c., datat sec. II î.e.n.

i) ORNAMENTE CERAMICE VESTIMENTARE. În. 4962. Formă concav-convexă, cu proeminențe semisferice la exterior. Argilă poroasă, gălbuie, cu urme de vopsea la exterior

Cf. M. Mircev, „Сбиркама ам меракоми“ în Izvestia-Varna, vol. X, p. 24, fig. 13.

j) MĂRGELE DE STICLĂ și de lut. Inv. 4963. Cîteva ornamente cu „ochi“.

k) OBIECTE LUCRATE ÎN OS, pentru încrustat sau aplicat. Inv. 4964. Lucrate în formă de meandre simple și frunze.

1) MONEDĂ BRONZ-AUTONOMĂ. Av. Cap Zeus spre dr. Rv. Protomele dioscurilor în galop ; deasupra, literele : TO.

Datarea mormîntului : după ansamblul pieselor, poate fi încadrat în sec. III—II î.e.n.

MORMÎNTUL XXIV — INCINERAȚIE

1961 — B-dul Filimon Sîrbu

a) ORNAMENTE CERAMICE vestimentare. Inv. 1009. dm. 0,025 — 0,027 m. Zece piese întregi și trei fragmentare, din argilă cenușiu-gălbuie; concav-convexe, cu proeminențe sferice.

Similare cu piesele inv. 4962, mormînt XIX.

b) ORNAMENT CERAMIC (jucărie?) Inv. 1010, dm. 0,021 m. în. 0,21. Formă de clopoțel, cu coadă lungă, ușor turtită în părți și cu orificiu pentru trecerea aței la baza acesteia.

c) ORNAMENTE CERAMICE — sferice.

d) FRAGMENTE CERAMICE LAGYNOS.

e) FRAGMENT DE FARFURIE. Argilă ușor gălbuie, cu miezul cenușiu. Marginea teșită, oblic. Deasupra, la joncțiunea cu buza, incizie circulară.

f) FRAGMENTE CERAMICE, vas nedeterminabil.

g) MONEDĂ DE BRONZ — autonomă. Av. Capul lui Zeus. Rv. Protomele cailor celor doi dioscuri.

Datarea mormîntului: după analogii, în sec. III—II î.e.n.

32

MORMÎNTUL XXX — INCINERAȚIE

1960 — str. București — DCA.

a) LAGYNOS. Inv. 196. In. 0,275, dm. 0,195 m. Întregit. Argilă gălbuie-poroasă. De-o parte și de alta a toartei, pe umăr, linii scrijelate, formînd aproximativ litera X.

Cf. Kunin și N. Z. Kunina, „Кургание погребения“ p. 291, fig. 14 b, datat sec. II î. e. n.

b) LAGYNOS. Inv. 197. În păstrată 0,241 m, dm. 0,215 m. Lipsă buza, o parte din git și toartă. Argilă inferioară, foarte poroasă, cu nisip roșie-cărămizie.

Apropiat ca formă de fig. 19, p. 24, și de fig. 25 p. 27, Edwards, o.c.

c) UNGUENTARIU. Inv. 198. In. 0,186 m, dm. 0,056 m. Întreg. Pe buză vopsea roșie-cafenie, scursă și pe gît. Argilă inferioară, poroasă.

d) CASTRONAȘ (bol) miniatură. Inv. 199. In. 0,035 m, dm. 0,051 m. Lovit la buză. Argilă galbenă-roșcată, cu mult nisip. La interior și exterior, angobă cafenie, ștearsă în bună parte.

e) VAS CERAMIC LUCRAT CU MÎNA. Inv. 200. In. 0,199 m, dm. 0,155 m. Întregit. Deasupra liniei de maximă bombare, proeminență rotunjită. La baza gîtului, incizie circulară. Buza lătită deasupra, perforată pentru trecerea sforii. De la umăr în jos, caneluri oblice. În dreptul perforației de pe buză, pe pîntec, linii incizate formînd unghiuri. Pasta cenușie-neagră, zgronțuroasă cu impurități, pietricele. La exterior lustruită.

f) „BOL MEGARIAN“. Inv. 201. In. 0,067 m, dm. 0,13 m. Întregit. Ornament vegetal. (Ghirlandă de vrej de viță, cu frunze, cîrcei și struguri). Argilă cenușie, pulverulentă, cu firnis negru mat, cojit la partea superioară și cenușiu-gălbui la cea inferioară.

g) FRAGMENTE CERAMICE — „boluri megariene“. Inv. 202. I — ornamentat cu frunze și firnis roșu-închis, II — ornament vegetal, păsări și vase; firnis roșu-deschis.

h) PIESĂ CERAMICĂ, greutate de cîntar (?). Inv. 203. In. 0,08 m, dm. 0,05. La un capăt plat, celălalt mai subțire, rotunjit. Argilă poroasă gălbuie la exterior, miezul negru-cenușiu.

i) FRAGMENTE CERAMICE, AMFORĂ RHODIANĂ. Inv. 204. Se păstrează o parte din gîtul cilindric, cu buza trasă în afară și partea de sus, dreaptă, a mînușii, cu stampilă dreptunghiulară, spartă, ilizibilă.

j) CERCEL DE AUR. Inv. 1038. Greutate 4,170 gr. Puțin turtit. Toarta terminată cu reprezentare de cap de animal, probabil berbec, cu coarne filigranate, avînd de jurîmprejur o bandă cu motive stilizate, delimitate cu două, și respectiv patru cercuri în filigran.

Astfel de cercei, cu reprezentări animaliere, sînt atribuiți îndeobște sec. IV—III î. e. n. (Cf. V. E. Kunin și N. Z. Kunina, o. c., și Th. Ivanov, o. c.

k) SCOICĂ MARINĂ — pandantiv.

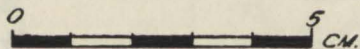
l) MĂRGELE DE STICLĂ, trecute prin foc. Două bucăți albastrumat, ornamentate cu frunză stilizată, realizată cu vopsea galbenă, și un fragment decorat cu linii albe.

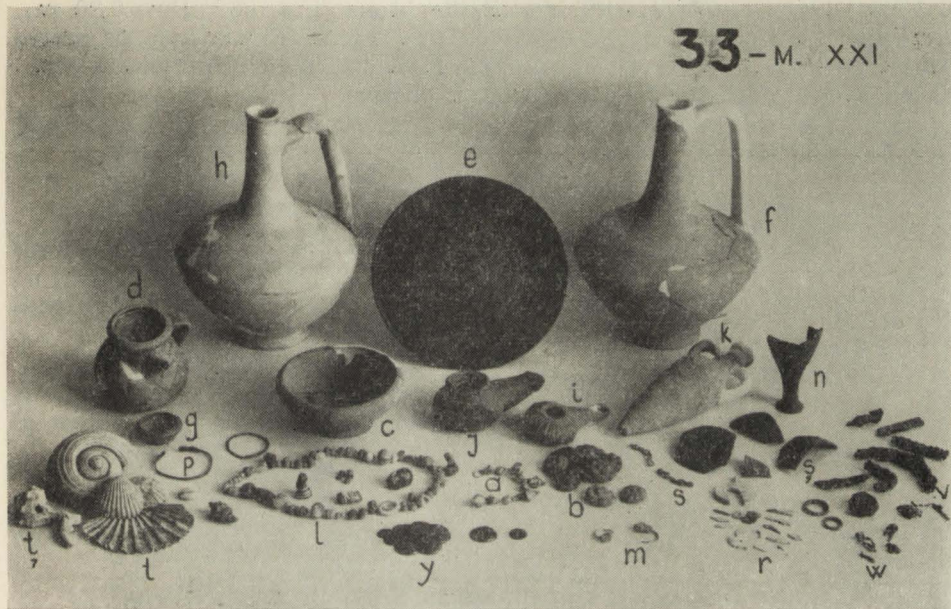
m) FRAGMENTE CERAMICE diverse, neîntregibile.

Datarea mormîntului: după ansamblul pieselor, sec. III—II î. e. n. (eventual la sfîrșitul sec. III și începutul sec. II î. e. n.).

32,t

33

MORMÎNTUL XXI — INCINERAȚIE

1961 — B-dul Filimon Sîrbu

a) COLIER MĂRGELE DE AUR. Inv. 928. Format din trei tipuri de mărgelă : patru mărgelă mari biconice, ornamentate cu acant stilizat și cu linii care se întîlnesc în virful conului. La celălalt capăt, larg deschis, terminate cu trei inele suprapuse, mai jos de care sînt dispuse cele două orificii circular întărite pentru trecerea lanțului. Șase piese bitronconice, la capete cu inele crestate. Două piese mici, sferoidale.

b) ORNAMENTE CERAMICE vestimentare. Inv. 929. Pe proeminențe, urme de poleială aur.

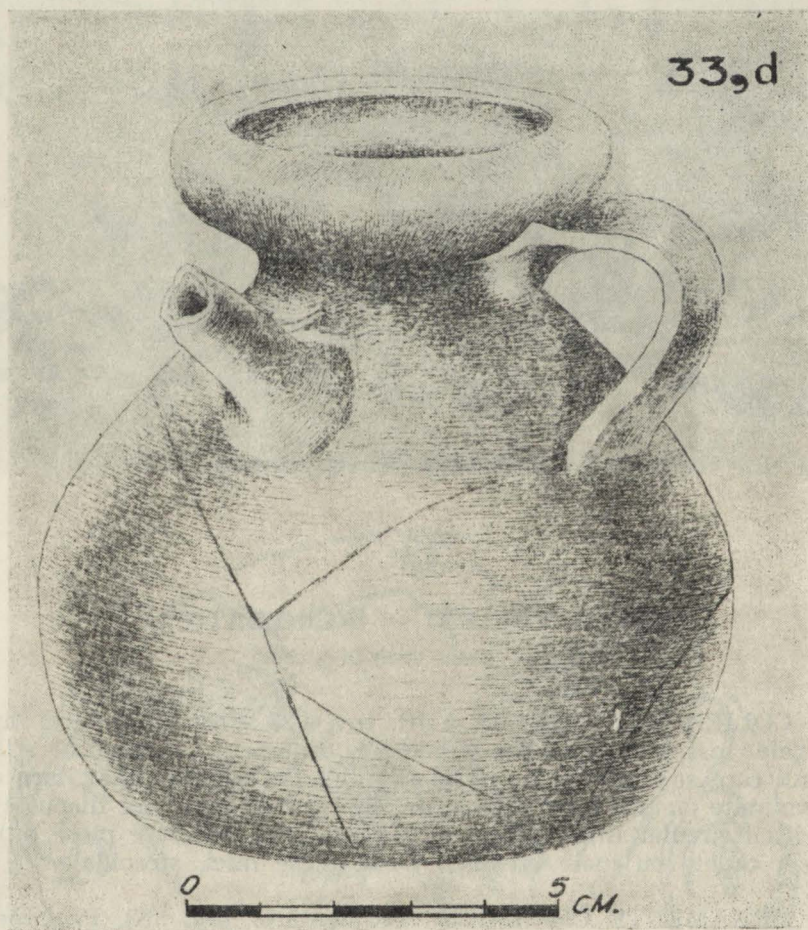
c) BOL adînc, cu buza întoarsă spre interior. Inv. 930. În. 0,054 m, dm. 0,126 m. Întrgit. Argilă cenușiu-gălbuie, poroasă, cu urme de firnis negru, șters, în mare parte.

Cf. H. A. Thompson, *o. c.*, D 8, fig. 55, p. 371, prima jumătate a sec. II î. e. n.

d) GUTTUS (cană-biberon cu strecurătoare). Inv. 931. În. 0,092 m. dm. 0,092 m. Argilă gălbui-cărămizie, angobă roșie, lucioasă, cojită în mare parte.

Cf. W. F. Gaidukevici, *o. c.*, fig. 67, p. 67, guttus cu gîtul mai înalt și buză șențuită, de asemenea cu strecurătoare, datat sec. II î. e. n.

e) DISC DE OGLINDĂ MARE, de bronz. Inv. 932. Dm. 0,20 m. Formă concav-convexă, ornamentată cu trei cercuri concentrice pe margini, iar pe cealaltă parte, pe margine, la mijloc și în jurul punctului central, cu grupuri de câte 2—3 cercuri concentrice.

f) LAGYNOS. Inv. 933. În. 0,26 m, dm. 0,195 m. Întregit. Argilă gălbuie.

g) BOL miniatură cu buza trasă în interior. Inv. 934. În. 0,02 m, dm. 0,044 m. Întreg. Firnis negru șters de alocuri.

h) LAGYNOS. Inv. 935. În. 0,26 m, dm. 0,195 m. Întregit. Argilă gălbui-cărămizie.

i) OPAIT. Inv. 936. În. 0,026 m, dm. 0,055 m, lung. 0,089 m. În jurul orificiului central, linii radial incizate. Pe cioc, frunză stilizată. Argilă cenușie.

Cf. W. Deonna, *o. c.*, fig. 10 — sec. II î. e. n.

j) OPAIȚ. Inv. 937. În. 0,05 m, lung. 0,115 m, dm. 0,069 m. Lipsă toarta. Argilă cărămizie, angobă roșie-cafenie.

k) AMFORETĂ. Inv. 938. În. 0,177 m, dm. 0,06 m. Întregită. Argilă gălbuie, poroasă., denivelată, arsă secundar.

Similară cu piesa inv. 4956, mormîntul XIX — incinerare.

l) COLIER DE MĂRGELE DE STICLĂ. Inv. 939. Sferice sau ușor turtite, din sticlă albă, mată, albastre sau galbene, unele ornamentate cu „ochi“, altele cu cercuri concentrice sau frunze stilizate. Una, în formă de cap de pasăre, albastră cu dungi albe.

m) DOI CERCEI DE AUR. Inv. 940. Verigă terminată la capete cu figuri stilizate de berbeci, cu coarnele lungi, filigranate, terminate în volute.

n) UNGUENTARIU. Inv. 972. Înălțimea păstrată 0,10 m. Fragmentar. Se păstrează numai partea inferioară și talpa, plată. Argilă cenușie închis. Arsă secundar.

o) INEL DE BRONZ. Inv. 973. În. 0,025 m, lăț. 0,018 m. Partea superioară masivă, avînd deasupra reprezentarea unui cap de femeie privind spre stînga. Nas drept, orbita ochiului adîncită. Coafura — rului.

p) BRĂȚARĂ DE BRONZ. Inv. 974. dm. 0,051 m. Verigă subțire, cu capetele lățite, neîmpreunate, ornamentate cu cîte trei linii transversale.

r) ORNAMENTE DE OS, incrustații. Inv. 975. Lucrate în motive geometrice și florale (triunghiuri, rozete, frunze etc.).

s) LĂNȚIȘOR DE PLUMB. Inv. 976. Se mai păstrează cinci verigi mici, în formă de „opt“, înodate la mijloc.

ș) „BOL MEGARIAN“. Inv. 977. Mici dimensiuni, fragmentar. Ornament vegetal. Argilă cenușie, firnis negru, cenușiu.

t) SCOICI MARINE.

ț) SCOICI MICI și mijlocii, marine — pandantiv.

u) BRĂȚARĂ FRAGMENTARĂ, de bronz. Verigă subțire, rotundă, corodată.

v) FIBULĂ fragmentară de bronz, corodată.

w) PATRU FIBULE MICI, de bronz. Una întreagă, trei fragmentare. Corodate.

x) FRAGMENTE TABLĂ ȘI VERIGI BRONZ, cuie și piroane, trecute prin foc, nedeterminabile.

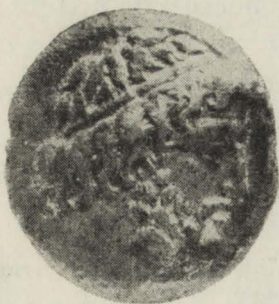
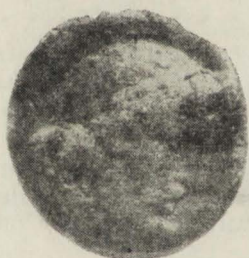
y) MONEDE DE BRONZ-AUTONOME.

1) Av. Capul lui Zeus, spre dr. Rv. Protomele cailor celor doi dioscuri. Sus literele TO, dedesubt AP.

2—3 Av. Zeus cu barbă și panglică, coroană de iederă. Rv. Acvila, cu aripile strânse într-o cunună de iederă. Inscr. sus : TOMI, jos TIMO.

4). Av. Zeus cu barbă și panglică, coroană de iederă. St. jos, contra-marcă — Athena. Rv. Acvila cu aripile strânse, într-o cunună de iederă. Inscr., sus, TOMI, dedesubt : MHNO.

5—6) Rv. Capul lui Zeus, cu panglică. Rv. Acvilă în cunună de iederă. Inscr : sus, TOMI, dedesubt : ΛEON.

7) Av. Capul lui Zeus cu barbă. Rv. Protomele cailor celor doi dioscuri, în galop. (Între ei stea, sus). Jos inscr. : ΘΕΟΦΙ

8) Av. Zeus, contramarcă Helios. Rv. Contramarcă — Athena cu cască.

9) Av. Cap Hermes, cu bonetă, spre dr. Rv. Șters.

10—11) Av. Cap Hermes, cu bonetă spre dr. Rv. Caduceu, cu inscr. TOMIΘΕΟΦΙ.

Datarea mormîntului : După ansamblul pieselor, mormîntul se încadrează cronologic, destul de bine, la sfîrșitul sec. III î.e.n. și începutul sec. II î.e.n.

34

MORMÎNTUL V — INCINERAȚIE

1961 — str. Tudor Vladimirescu nr. 48

a) LAGYNOS. Inv. 182. În. 0,282 m, dm. 0,19 m. Întreg. Argilă gălbuie, poroasă, netezită cu caolin.

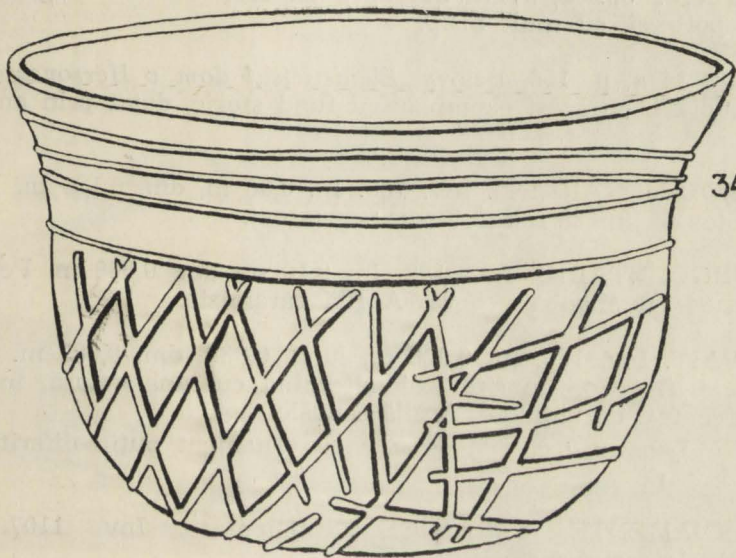
b) LAGYNOS. Inv. 183. În. 0,181, m, dm. 0,195 m. Întreg Pe gît, o linie incizată orizontal, iar sub buză și pe toartă cîte o linie cu vopsea roșie. Argilă gălbuie.

c) LAGYNOS. Inv. 184. În. 0,307 m., dm. 0,195 m. Întreg. Pe toartă sus și sub buză, cîteva urme de vopsea roșie. Argilă gălbuie, netezită cu caolin.

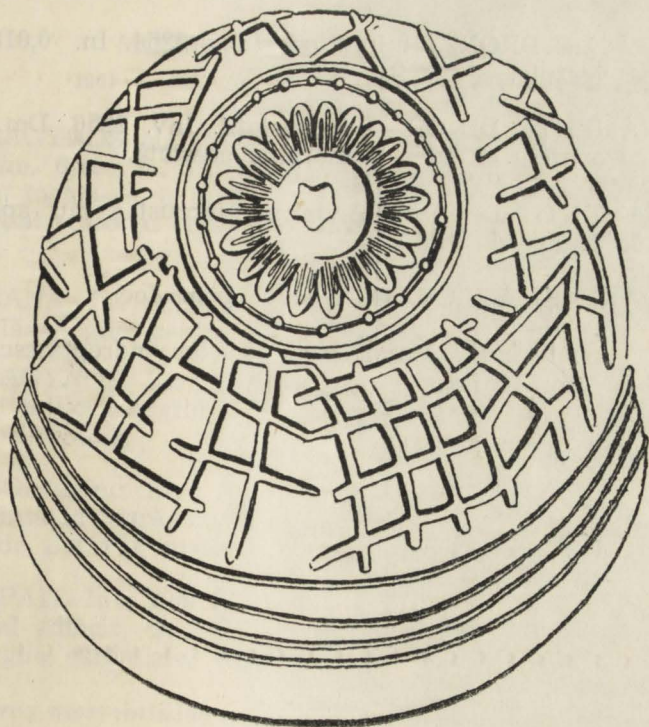
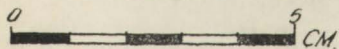
Cf. V. E. Kunin și N. Z. Kunina, *o.c.*, fig. 14 b, p. 291, atribuit sec. II î. e. n.

d) CANĂ. Inv. 185. În. 0,204 m, dm. 0,144 m. Întreagă. Pe toartă, sus, pastilă. Argilă gălbui-cărămizie.

e) LAGYNOS, cu toartă supraînălțată. Inv. 186. În. (fără toartă) 0,172 m, dm. 0,217 m. Întreg. Argilă gălbuie-cărămizie.

34,9

f) CANĂ cu toartă în torsadă. Inv. 187. In. 0,196 m, 0,185 m. Întregită. Buza ușor oblică, avînd deasupra un cerc incizat. Argilă roșie-cărămizie, poroasă, cu mult nisip.

Cf. fig. 14 a, p. 156, Below „*Elenisticiski dom v Hersonesse*, des-tul de apropiată, cu acest exemplar cu fund sferic, datat prin analogie. în sec. II î. e. n.

g) „BOL MEGARIAN“. Inv. 188. In. 0,08 m, dm. 0,126 m. Întreg. Pe corp, rețea de linii în relief. Firmis negru mat.

h) UNGUENTARIU. Inv. 189. In. 0,10 m, dm. 0,039 m. Pe git și umăr, cercuri cu angobă neagră. Argilă cărămizie.

i) OPAIȚ. Inv. 190. In. 0,026 m, lung. 0,088, dm. 0,087 m. Întreg. Linii radiale în grupe de cîte trei alternînd cu una groasă, în jurul orificiului central de umplere. Argilă cenușie.

Cf. W. Deonna, o.c., fig. 10, dar cu ornament puțin diferit, datat în sec. II î. e. n.

j) ORNAMENTE CERAMICE vestimentare. Inv. 1107. Dm. 0,025 m. Unele complet sferice.

k) STRIGIL DE FIER. Inv. 2569. Lung 0,201 m, lăț. 0,03 m. Lamă lată, albiată, cu vîrfurile plate și rotunjite la capăt. Trecut prin foc.

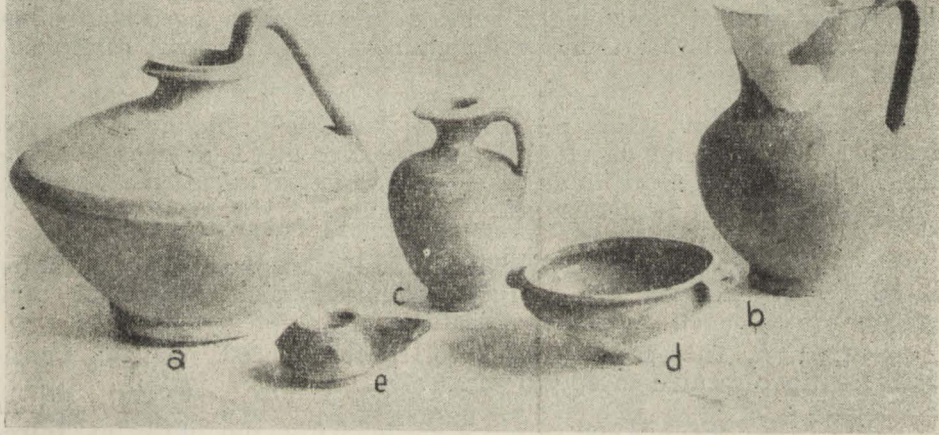
l) DALȚĂ DE BRONZ, miniatură. Inv. 2254. In. 0,018 m. dm. 0,05 m. Patină verzuie.

m) ORNAMENTE DE OS — încrustații. Inv. 2256. Dm. 0,019 m. Două roțițe, cu orificiu circular și margine crestată.

n) ORNAMENTE DE TABLĂ bronz, încrustat sau aplicat. Inv. 2257. Formă de frunze de viță.

o) PIROANE ȘI BELCIUGE trecute prin foc.

Datarea mormîntului: Majoritatea pieselor îndreptățesc datarea mormîntului în sec. II î.e.n.

35

MORMÎNTUL VI — INCINERAȚIE

1961 — str. Costache Burcă colț cu B-dul Lenin

a) LAGYNOS cu toartă supraînălțată. Inv. 191. In. (fără toartă) 0,19 m. dm. 0,265 m. Întreg. Toartă lată, bombată pe mijloc, vopsită cu cafeniu închis ca și buza. Pe umărul vasului, dungă lată cu angobă roșie, parțial, cafeniu închis. Argilă gălbuie, ușor poroasă la partea inferioară.

b) CANĂ. Inv. 192. In. 0,214 m, dm. 0,14 m. Intregită. Pe toartă sus, pastilă. Argilă cărămizie.

c) LAGYNOS. Inv. 193. In. 0,147 m, dm. 0,098 m. Întreg. Toarta albiată pe mijloc. Argilă gălbuie, acoperită la partea superioară cu angobă roșie bună.

d) BOL adinc. Inv. 194. In. 0,063 m, dm. 0,129 m. Întregit. Buza ușor resfrintă în afară, marcată la bază de un cerc incizat. Toarte subțiri, rotunde, lipite la mijloc de vas. Angobă roșie, cojită pe alocuri.

e) OPAIȚ. Inv. 195. In. 0,039 m. lung. 0,064 m. Toarta ruptă. Orificiul central adâncit, delimitat sus, de un cerc incizat. Proeminență laterală. Argilă cărămizie, angobă roșie.

Datarea mormântului : după ansamblul pieselor, mormântul se poate încadra în sec. II î. e. n.

MORMÎNTUL VII — INCINERAȚIE

1962 — str. Panait Moșoiu nr. 16

a) LAGYNOS. Inv. 1104. Înălțime păstrată 0,15 m. Fragmentar. Se păstrează numai gîtul lung și subțire, cu buza ușor îngroșată, rotunjită și cu toarta lățită, ușor dreptunghiulară. Argilă densă, cărămizie; fațuială de caolin.

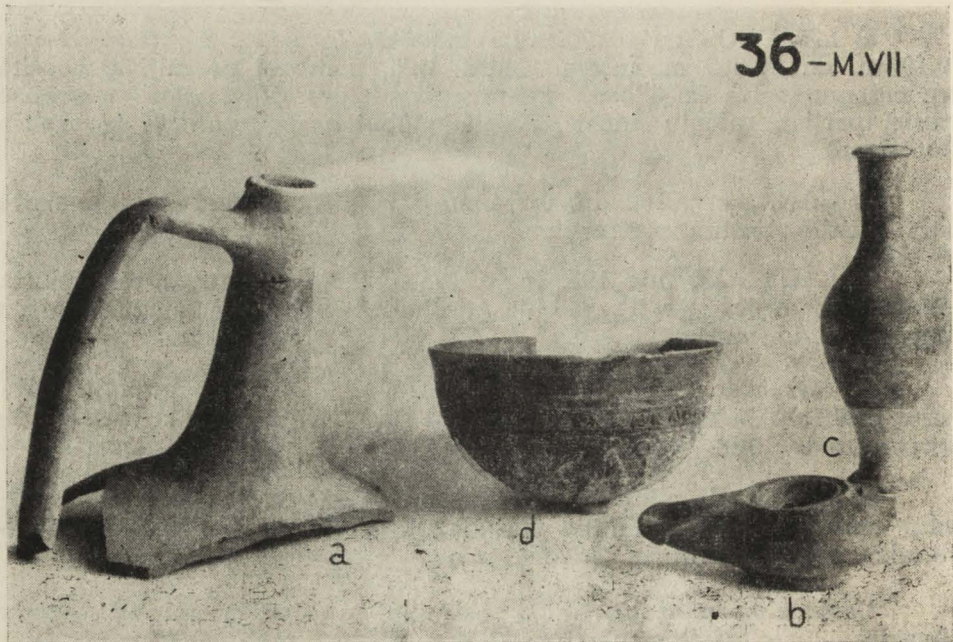
b) OPAIȚ. Inv. 1108. In. 0,033 m, lung. 0,017 m, dm. 0,064 m. Toarta ruptă. Orificiul de umplere adîncit, cerc în relief, deasupra. Lateral, proeminență semicilindrică. Argilă roșie-cărămizie, densă, firnis roșiatic cu zone brune și rare reflexe metalice.

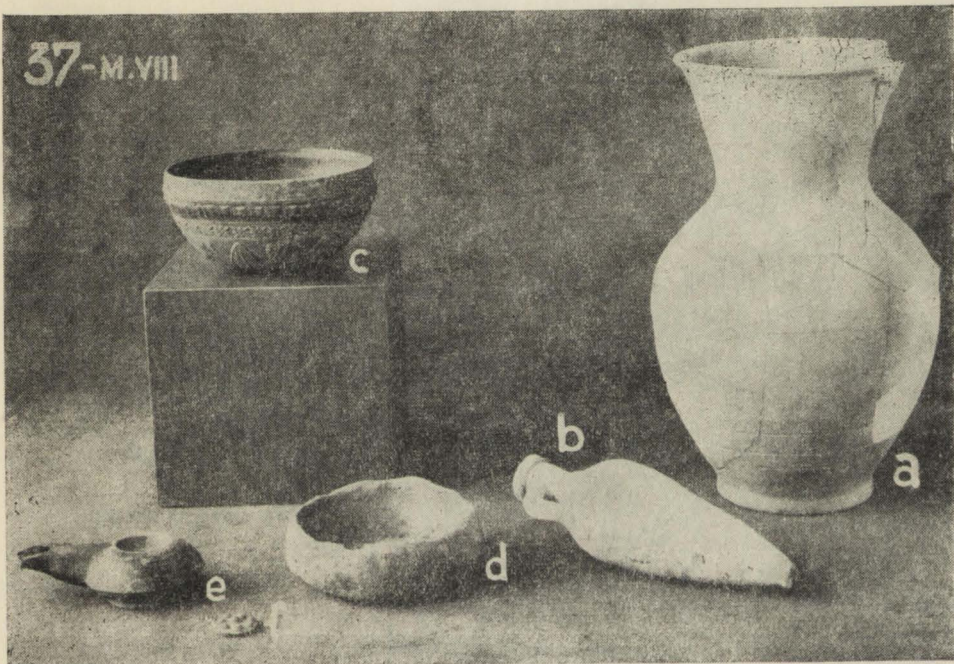
c) UNGUENTARIU. Inv. 5024. In. 0,162 m, dm. 0,057 m. Talpa și buza ușor ciobite. Argilă fină, gălbui-cărămizie, acoperită pînă aproape de talpă cu angobă roșie-cafenie.

Cf. H. A. Thompson, *o. c.*, C 76, fig. 52, p. 368, nepictat. Considerat ca tip c, pentru începutul sec. II î. e. n.

d) „BOL MEGARIAN“. Inv. 5025. In. 0,072, dm. 0,135 m. Întregit. La baza buzei, semiove mari, dedesubt, ornament vegetal. Central, gen de cunună delimitată de un cerc în relief. Argilă densă, roșie-cărămizie, cu firnis negru-cenușiu, uneori omogen și cu reflexe la interior.

Datarea mormîntului: cea mai indicată dată este sec. II î.e.n.

37

MORMÎNTUL VIII — INCINERAȚIE

1963 — Aleea Romulus

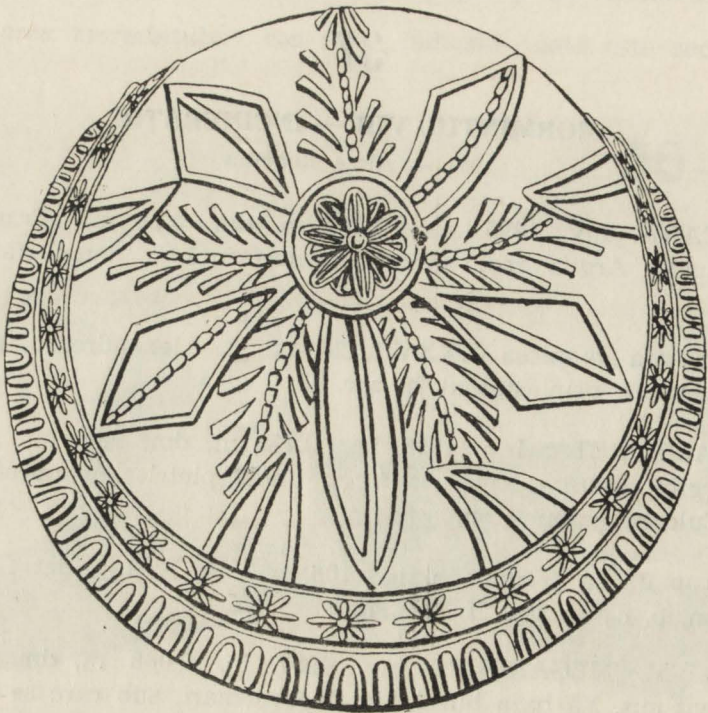
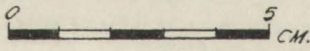
a) CANĂ. Inv. 4995. In. 0,285 m, dm. 0,18 m. Fragmentară, (toarta lipsă). Argilă roșie-cărmăzie, desfăcută în lame, fățuială de caolin.

Apropiată de piesa XXXVII, 26, cf. P. Alexandrescu, în *Histria II*, 1966. Datată prin context în sec. II î. e. n.

b) AMFORETA. Inv. 4996. In. 0,174 m, dm. 0,06 m. Lovită la talpă. Argilă destul de grosolană, cu unele pietricele, suprafața denivelată. Culoare gălbui-ocru.

Apropiată ca formă, cu fig. 106, p. 415, E 126, datat de H. A. Thompson, *o. c.*, în sec. II î. e. n.

c) „BOL MEGARIAN“. Inv. 4997. In. 0,068 m, dm. 0,136 m. Puțin lovit sus. La baza buzei, un șir ove mari, sub care se află ornament vegetal. Argilă roșie-cărmăzie, cu mica fină, firnis orșu, mai

omogen în interior și pe fund, la exterior, la partea superioară o dungă neagră brună.

d) VAS MIC— afumătoare rituală (?). Inv. 4998. În. 0,042 m., dm. 0,12 m. Întreg. Modelat superficial, dintr-o pastă grosolană, cu multe pietricele, crăpată în exterior, pe fund. Urme de ardere secundară.

e) OPAIȚ. Inv. 4999. În. 0,031 m, lung. 0,102 m, dm. 0,065 m. Întreg. Orificiul de umplere mic, adâncit. Lateral, proeminență mică. Argilă cenușie, fină, cu partea superioară acoperită de firnis cenușiu-brun, ars parțial pînă la negru.

f) ORNAMENTE CERAMICE — vestimentare. Inv. 5000. Pe partea concavă, orificiu mic de prindere, pe cea convexă, proeminențe semi-sferice, vopsite cu roșu.

ORNAMENTE MICI, DE OS, pentru incrustații sau aplicații. Inv. 5001. Traforate în forme diferite : de inimă, de roți dințate, frunze, meandre etc.

Datarea mormîntului : piesele găsite permit încadrarea în sec. II î.e.n.

38

MORMÎNTUL IX — INCINERAȚIE

1963 — Aleea Romulus

a) BRĂȚARĂ DE BRONZ. Inv. 2251. Dm. 0,059 m. Corodată mult, fragmentară. Lucrată dintr-o verigă rotundă, simplă, cu capetele lățite dreptunghiular și ornamentată cu linii mici verticale.

b) CANĂ. Inv. 5002. In. 0,20 m, dm. 0,125 m. Întregită. Toarta ușor canelată pe mijloc, cu pastilă spartă sus. Argilă gălbuie, fină, netezită cu caolin.

c) UNGUENTARIU. Inv. 5003. In. 0,166 m, dm. 0,056 m. Puțin întregit. Argilă neagră-cenușie. Linia de maximă bombare, marcată de câteva cercuri late, incizate superficial, bandă de angobă neagră, abia vizibilă, pe umăr.

d) UNGUENTARIU. Inv. 5004. In. 0,127 m, dm. 0,051 m. Puțin întregit. Argilă cărămizie. În interior și exterior, de sus pînă jos, angobă roșie, căzută în marea parte.

e) UNGUENTARIU. Inv. 5005. În păstrată 0,075 m, dm. 0,034 m. Lipsă gîtul. Argilă cenușie, poroasă. Bandă de culoare albă pe umăr, abia vizibilă.

f) OPAIȚ Inv. 5006. În. 0,031 m. lung. 0,084 m, dm. 0,031 m. Întreg. Orificiu de alimentare larg, mărginit de un cerc incizat. Argilă gălbuie, sfărîmicioasă, angobă roșie-cafenie, mai omogenă în interiorul piciorului.

Similar cu piesa 75, pl. XII, datat sec. III—II î. e. n., de M. L. Bernhard, o. c.

g) BOL MIC. Inv. 5007. În. 0,029 m, dm. 0,078 m. Întreg. Lucrat dintr-o piatră poroasă, pulverulentă, miezul ușor gălbui. În interior, central, incizată o rozetă cu 12 frunze. La exterior și pe buză, urme de glazură ușor verzuie. Ars secundar, parțial.

h) COLIER DE MARGELE DE STICLĂ. Inv. 5008. Forme diferite, din sticlă albastră, galbenă, verzuie, ornamentate cu „ochi“. Trei bucăți, în forma unor delfini mici stilizați, din sticlă verzuie.

i) OGLINDĂ DE BRONZ CU CAPAC. Inv. 2430. Dm. 0,103 m. Corodată, ruptă pe margini. Disc cu partea interioară lustruită și ornamentată cu grupe de cîte 2 sau 4 cercuri concentrice, pe toată suprafața, exceptînd centrul. Margine puternică, cu două găuri pentru prins capacul, de asemenea bine șlefuit și ornamentat în interior, cu cercuri incizate.

j) FRAGMENTE MICI, OBIECTE DE BRONZ, corodate și rupte. Se mai păstrează un lănișor, două toarte mici, o balama miniaturală, probabil de la o casetă etc.

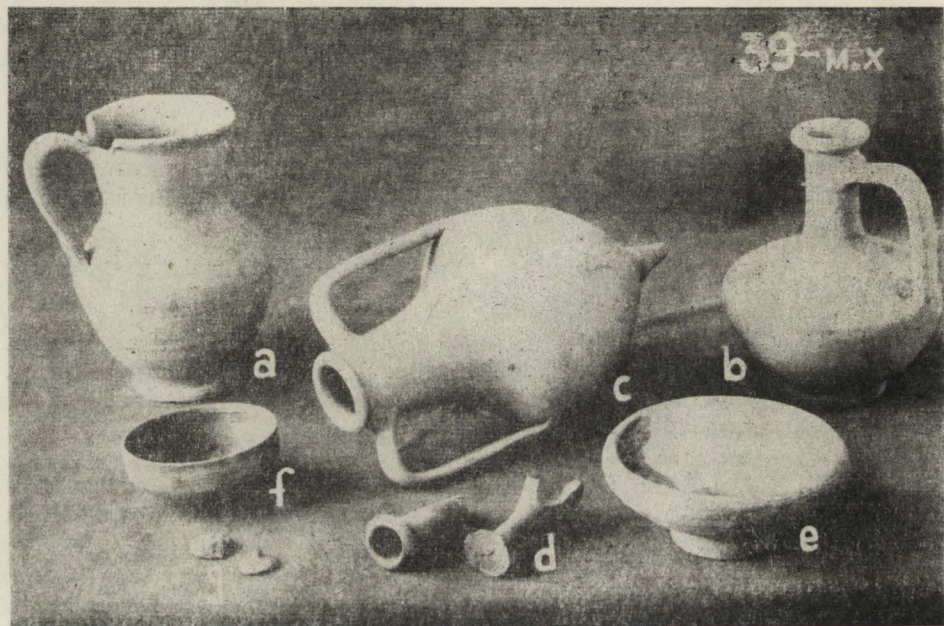
k) SCOICĂ MARINĂ — PANDANTIV. Întreagă. La capăt, verigă foarte mică de fier pentru șnur.

l) TREI SCOICI MARINE — mici. Probabil, colier. Două sparte, una întreagă, avînd orificiu pentru înșirat.

m) FRAGMENT DIADEMĂ BRONZ. Verigă plată, ușor rotunjită în afară. Curbată la capătul păstrat, întors în formă de buclă incipientă.

n) FRAGMENTE DE OBIECTE ȘI CUIE FIER, trecute prin foc—nedeterminabile.

Datarea mormîntului: cea mai probabilă dată este sec. II î.e.n., eventual chiar la începutul lui.

39

MORMÎNTUL X — INCINERAȚIE

1963 — Aleea Romulus

a) CANĂ. Inv. 4989. In. 0,155 m, dm. 0,105 m. Întregă. Sus, pe toarta ușor lățită, cu marginea rotunjită, pastilă. Argilă gălbuie poroasă, cu urme de ardere secundară.

b) LAGYNOS. Inv. 4990. In. 0,146 m, dm. 0,112 m. Ușor lovit la buză. Argilă gălbuie, poroasă cu nisip.

c) AMFORETĂ. Inv. 4991. In. 0,215 m, dm. 0,116 m. Întregă. Picior ascuțit, rezervat sus. La baza buzei, incizie circulară. Argilă fină, gălbuie, fățuiată de caolin.

d) UNGUENTARIU. Inv. 4992. Se păstrează numai gîtul și un fragment de la partea inferioară, cu talpa. Cerc tras cu angobă albă, pe git. Angobă cenușie-închis.

Cf. H. A. Thomson. *o. c.*, C 76, fig., 52, p. 368, tipic pentru începutul sec. II î. e. n.

e) BOL cu buza întoarsă spre interior. Inv. 4993. In. 0,047 m, dm. 0,113 m. Întregit. Argilă galbenă-cărămizie, cu nisip, angobă roșie, mai omogenă în interior.

Cf. N. Lamboglio, o.c., forma 21/25 A, cu o lungă evoluție din sec. IV î. e. n., pînă în sec. II î. e. n.

f) BOL SEMISFERIC. Inv. 4994. In. 0.036 m, dm. 0,076 m. Întreg. Fund mic, concav, la partea inferioară a corpului, cereuri incizate. Argilă densă, cenușie, angobă neagră-cenușie, neuniformă.

g) ORNAMENTE CERAMICE.

Datarea mormîntului: piesele care ne oferă elemente de datare precisă sînt cana și unguentariul, care plasează mormîntul în sec. II î.e.n.

MORMÎNTUL XII — INCINERAȚIE

1964 — Șantier Tomis I — școala medie nr. 6

a) OPAIȚ, cu tub central. Inv. 4462. Înălțimea, cu cilindrul central: 0,04 m, dm. 0,062, m. Întreg. Argilă roșie-cărămizie, desfăcută parțial în lame. Angobă roșie, neomogenă, arsă pe alocuri pînă la negru-cenușiu.

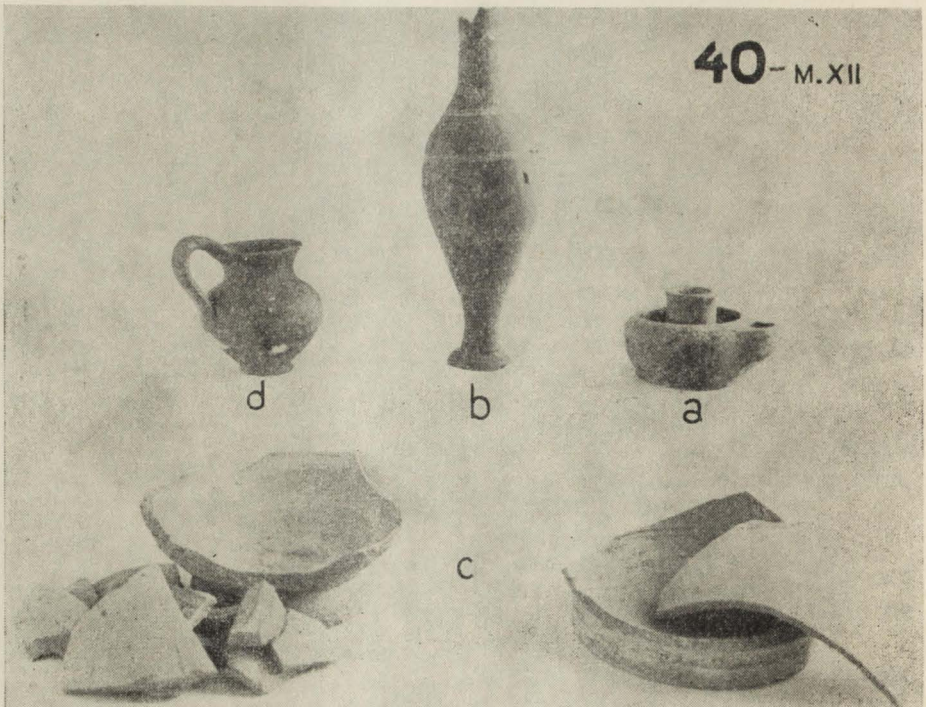
b) UNGUENTARIU. Inv. 4462. In. păstrată 0,164 m, dm. 0,057 m. Gîtul spart sus. Buza, fragmentară, oblică. Pe buză, pe gît, la baza acestuia și deasupra liniei de maximă bombare, dungi cu angobă albă. Depuneri albe pe corp, probabil de la lichidul scurs. Argilă cenușie.

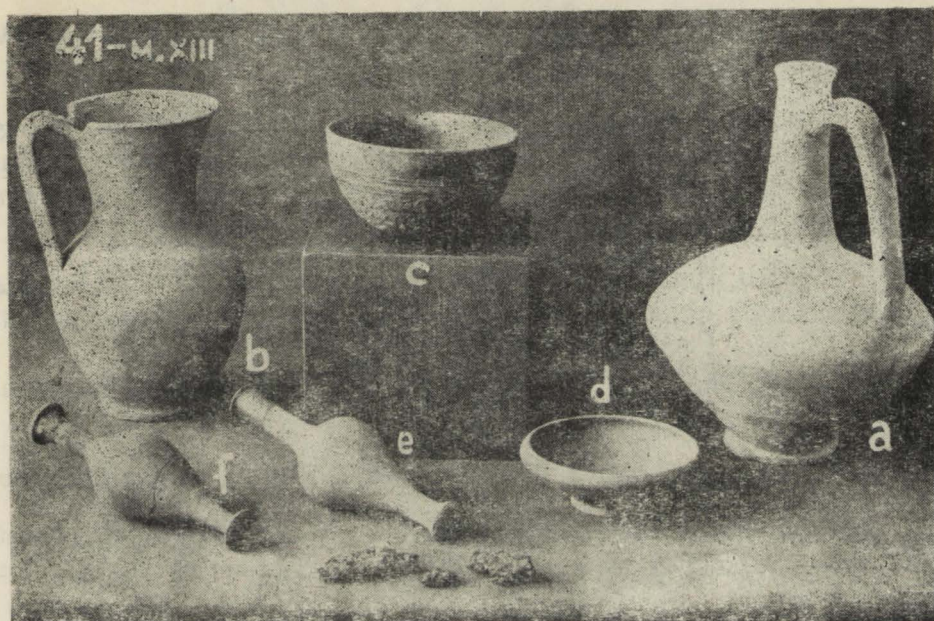
Cf. H. A. Thompson, *o.c.*, C 76, fig. 52, p. 368, datat la începutul sec. II î. e. n.

c) FRAGMENTE CERAMICE, neîntregibile. Inv. 4463. Probabil un fund de cană și altul de lagynos. Argilă cărămizie, cu nisip fin, fătuială de caolin.

d) CĂNIȚĂ CU TOARTĂ SUPRAÎNĂLȚATĂ. Inv. 4465. In. 0,058 m, dm. 0,057 m. Întregită. Argilă cărămizie, angobă roșie, neuniformă.

Datarea: după piese, mormîntul se poate data în sec. II î.e.n.

41

MORMINTUL XIII — INHUMAȚIE

1963 — str. Flămînda

a) LAGYNOS. Inv. 4979. In. 0,27 m, dm. 0,19 m. Întregit. Argilă densă, cu mica fină, rară, fățuiată de caolin.

Apropiat de fig. 14 a, datat în sec. II î.e.n., cf. V. E. Kunin și N. Z. Kunina, *l.c.*

b) CANĂ. Inv. 4980. In. 0,223 m, dm. 0,138 m. Întreagă. Toarta lată, cu două dungi în relief deasupra și cu pastilă între ele, sus. Argilă gălbuie, densă.

c) „BOL MEGARIAN“. Inv. 4981. In. 0,073 m, dm. 0,13 m. Întreg. Pe bordură, suită de melci, despărțiți prin câte două puncte în relief, sus și jos. Dedesubt ornament stilizat, în formă de inimioare, în partea de jos, grifoni cu aripile desfăcute, iar sub ei delfini. Pe corp, două stampile dreptunghiulare, în relief, din care se păstrează vizibile numai 3 litere. Argilă cărămizie, cu firnis cafeniu și reflexe metalice pe bordură.

d) BOL. Inv. 4982. In. 0,043 m, dm. 0,114 m. Întreg. Argilă galbenă-cărămizie, angobă roșie, mai omogenă în interior.

Cf. N. Lamboglia, o.c., forma 21/25, cu o lungă evoluție din sec. IV î.e.n. pînă în sec. II î.e.n., în „*Ceramica campană*“.

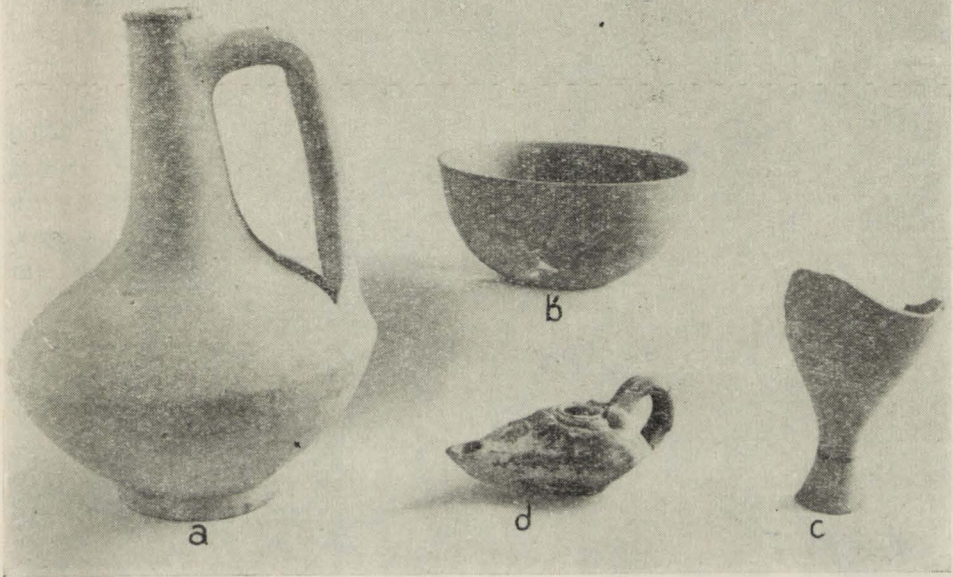
e) UNGUENTARIU. Inv. 4983. În. 0,19 m, dm. 0,058 m. Întreg. Argilă cărămizie cu nisip, vopsită pe jumătatea superioară a gîtului cu angobă cafenie și cu cîte o dungă la baza acestuia și deasupra umărului.

f) UNGUENTARIU. Inv. 4984. În. 0,18 m, dm. 0,055 m. Argilă cenușie cu nisip și pietricele. Dungi de angobă albă pe buză, pe gît, la baza gîtului și pe umăr.

Cf. H. A. Thompson, o. c., C 76, fig. 52, p. 368, dataț la începutul sec. II î. e. n.

g) FRAGMENTE MICI, OBIECTE DE FIER — nedeterminabile.

Datarea mormîntului: după piesele care dau o datare mai precisă (cană, lagynos, unguentariu) mormîntul poate fi plasat în sec. II î.e.n.

42

MORMÎNTUL XIV — INCINERAȚIE

1964 — str. Flămînda

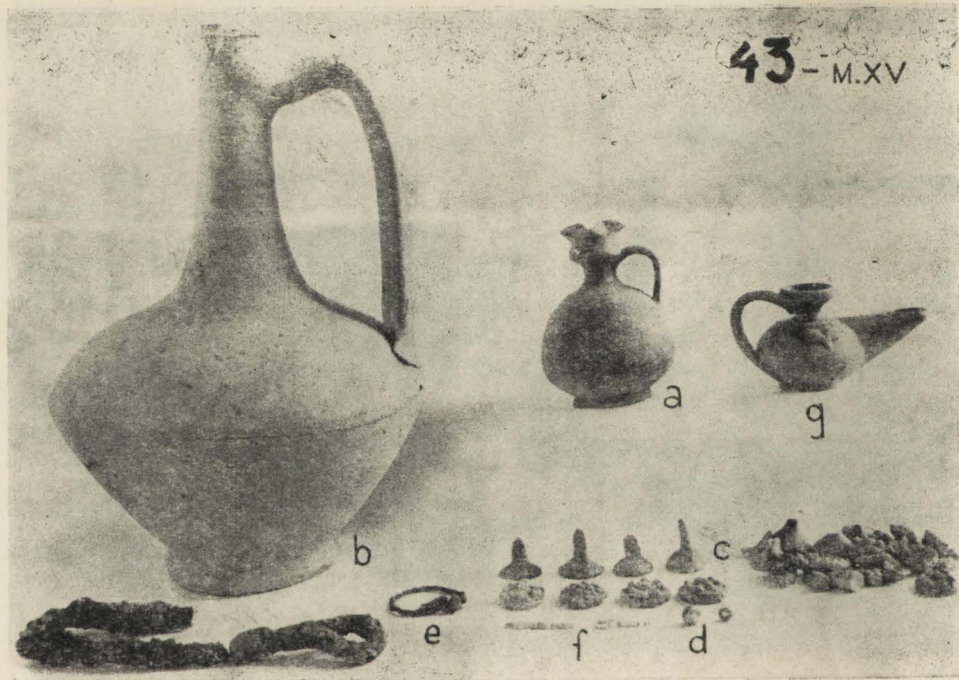
a) LAGYNOS. Inv. 5027. In. 0,21 m, dm. 0,165 m. Întreg. Corp secund. Argilă densă, cărămizie, fățuială de caolin.

b) BOL. Inv. 5028. In. 0,065 m, dm. 0,137 m. Întregit. Fund circular, ușor adîncit în interior. Argilă cărămizie, angobă roșie, mai uniformă în interior.

c) UNGUENTARIU. Inv. 5029. In. păstrată 0,115 m. Se păstrează numai partea inferioară. Argilă cărămizie, desfăcută în lame pe alocuri și acoperită cu angobă roșie, în interior.

d) OPAIȚ. Inv. 5030. In. 0,034 m, lung. 0,115 m, dm. 0,165 m. Ciocul ușor lovit. Toarta bicilindrică, lipită strîmb. De jur împrejurul orificiului de alimentare, ghirlandă cu bucranii. Firmis cafeniu, neomogen.

Datarea mormîntului: după piesele care oferă elemente cronologice mai ferme (unguentariu și lagynos), se poate data în sec. II î.e.n.

43

MORMÎNTUL XV — INCINERAȚIE

1964 — B-dul Tomis — Dispensar

a) CĂNIȚĂ. Inv. 15546. In. 0,102 m, dm. 0,076 m. Lovită la buză. La baza gîtului, cercuri incizate superficial. Buza înaltă, canelată pe mijloc, cu cioc înălțat. Argilă cenușie cu mica fină, angobă cenușiu-neagră.

Cf. P. Alexandrescu. o. c., forma XXXVII, 3 — lekythos cu cioc, datat prin context în sec. II î. e. n. Ca formă, apropiat.

b) LAGYNOS. Inv. 15547. In. 0,275 m, dm. 0,195 m. Întregit la buză. Argilă gălbuie-cărămizie, poroasă, cu unele pietricele.

c) ORNAMENTE CERAMICE — vestimentare. Inv. 15548. Rotunde, cu proeminențe semisferice pe partea convexă, sau cu apucătoare înaltă, lățită. Argilă insuficient arsă, galben-cărămizie, miezul cenușiu.

d) DOUĂ, MARGELE DE STICLĂ ȘI LUT — trecute prin foc. Inv. 15549.

e) VERIGĂ DIN ALIAJ — argint și bronz —. Inv. 15550. Fragmentară, trecută prin foc.

f) ORNAMENTE DE OS, pentru aplicat sau încrustat.

g) OPAIȚ. Inv. 15561. In. 0,056 m, lung. 0,104 m, dm. 0,06 m. Întreg. Pe cele două părți laterale, ornament aplicat în formă de frunze. Argilă cenușie, firnis negru-cenușiu, mai uniform la partea superioară.

Pentru ornament, cf. W Deonna, *o.c.*, fig. 9, pastile formînd frunze, pe opaițele din sec. II î. e. n., la Delos.

Datarea mormîntului : încadrarea în sec. II î.e.n., este cea mai probabilă pentru acest mormînt.

44

MORMÎNTUL XVI — INCINERAȚIE

1961 — Bulevardul Tomis (îngă str. Ion Rațiu)

a) LAGYNOS. Inv. 211. In. 0,267 m, dm. 0,195 m. Întregit. Argilă gălbui-cărămizie, cu oxizi de fier. La exterior netezită cu caolin.

b) PYXIS (pudrieră). Inv. 212. In. 0,103 (fără capac) dm. 0,115 m. Întreagă. Ornament vegetal pe butonul de apucare, ornament de flori cu stamine pe capac și „undă etruscă” pe marginea acestuia, realizat cu vopsea cafenie. Pe corpul pudrierii, ghirlande cu vopsea roșie și panglici.

c) UNGUENTARIU. Inv. 213. In. 0,17 m, dm. 0,41 m. Întreg. Argilă cenușiu-deschisă, poroasă. Parțial, ars secundar.

Cf. Gaidukevici, *op. cit.*, p. 67, fig. 66, datat la sfârșitul sec. II î.e.n. — începutul sec. I î.e.n., ușor diferit însă.

d) OPAIȚ. Inv. 214. In. 0,035 m. lung. 0,121 m. dm. 0,06 m. Întregit. Toartă ușor șențuită pe mijloc, proeminență laterală. Pe fund, în relief, două inițiale. Argilă cărămizie, firnis roșu, cojit în mare parte.

e) ORNAMENTE CERAMICE vestimentare. Inv. 215. Dm. 0,025 m. Arse secundar.

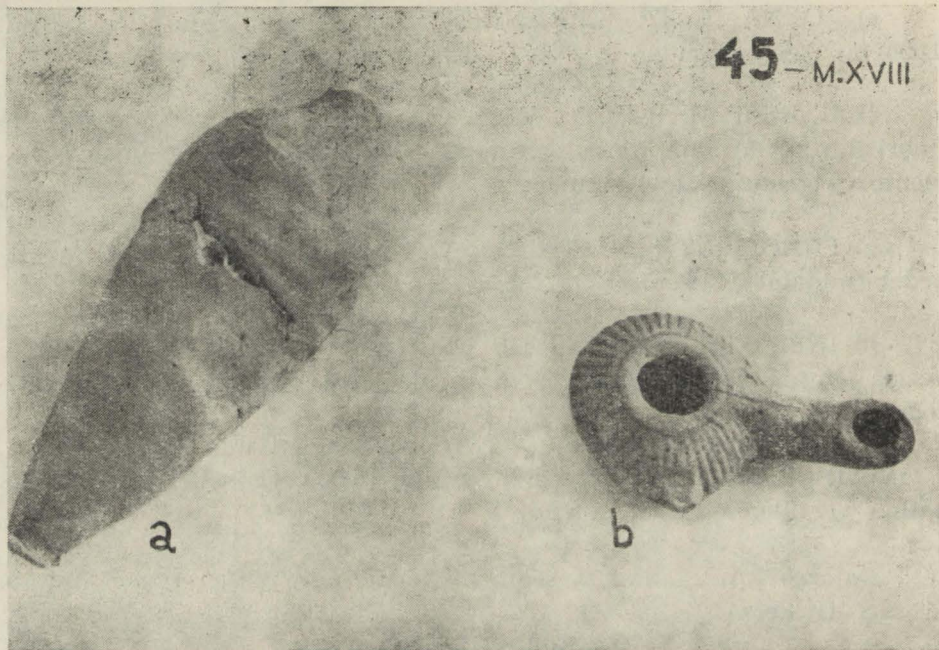
f) COLIER MĂRGELE STICLĂ. Inv. 1.017. Mărgele de diferite tipuri din sticlă mată, de culoare albă, neagră sau albastră, unele ornamente cu „ochi“, altele simple.

g) FRAGMENTE DE TABLĂ, verigi și bile mici din bronz — nedeterminabile. Trecute prin foc.

h) INEL FRAGMENTAR DE BRONZ. Inv. 15.556. Lucrat dintr-o verigă simplă, lățită deasupra, în jurul părții centrale rotunjite. Corodat.

i) DISC-OGLINDĂ DE BRONZ. Inv. 15.559. Dm. 0,11 m. Crăpată, patină verzuie.

Datarea : Ansamblul pieselor găsite permite plasarea mormîntului în sec. II î.e.n.

45

MORMÎNTUL XVIII — INCINERAȚIE

1961 — Bulevardul Republicii — gara veche (castelul de apă C.F.R.)

a) AMFORETĂ. Inv. 5.009. In. păstrată 0,159 m., dm. 0,064 m. Lipsă toartele și gîtul. Argilă gălbuie-roșcată, poroasă, inferioară.

Cf. H. A. Thompson, o. c., piesa E. 126, fig. 100 p. 415, datată în sec. II î. e. n.

b) OPAIȚ. Inv. 5.010. In. 0,024 m., lung. 0,09 m., dm. 0,059 m. Întreg. Apucătoare laterală, ornamentată cu gen de volută. Pe bordură, în jurul orificiului central de alimentare larg, linii radial incizate. Argilă cenușie-poroasă, cu ușoare urme de angobă neagră.

Cf. W. Deonna, o. c., fig. 10, datat în sec. II î. e. n.

Datarea mormîntului: sec. II î.e.n.

MORMÎNTUL CCCXXXIX — INHUMAȚIE

1965 — str. 30 Decembrie

a) OPAIȚ. Inv. 12.015. In. 0,024 m., lung. 0,087 m., dm. 0,06 m. Întreg. Apucătoare laterală abia profilată, ornamentată cu gen de volute. Linii radiale incizate în jurul cercului în relief care delimitează bazinul iar pe cioc ghirlandă împletită. Argilă cenușie, firnis negru mat la partea superioară.

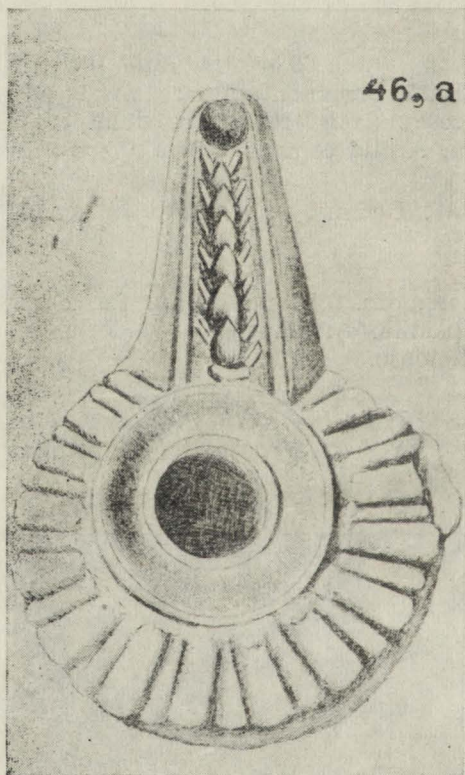
Ca formă, apropiată de fig. 10, W. Deonna, o. c., datat în sec. II î. e. n.

b) CANĂ. Inv. 12.016. In. 0,19 m., dm. 0,12 m. Lipită. Pe toarta lătită, ușor canelată pe mijloc, sus, pastilă. Argilă cărămizie deschisă, ușor poroasă, cu unele particule silicioase.

c) COLIER DE MĂRGELE DE STICLĂ. Inv. 12.017. Cîteva cilindrice, majoritatea sferice, de culoare albă și neagră, mate. Un singur exemplar cu „ochi“.

d) BRĂȚARĂ DE BRONZ. Inv. 12.018. Dm. 0,068 m. Ruptă în câteva bucăți. Verigă ovalizată, lătită mai ales la capete — apropiate unul de celălalt — formînd un gen de triunghiuri și ornamentate cu linii incizate care formează un triunghi cu vîrfurile tăiate de o verticală.

e) OBIECT DE FIER-usten-silă? Inv. 12.019. Corodat, lipit. Verigă rotunjită, îngroșată și lătită la un capăt, unde prezintă orificiu de prindere și subțiată la celălalt care se termină cu o măciulie.

f) INEL DE BRONZ. Inv. 12.020. Dm. 0,03 m. Întreg. Lucrat dintr-o verigă simplă, lătită spre capetele petrecute unul lângă celălalt. Pe unul dintre capete puncte incizate orizontal și patru puncte oblice în margine.

g) BRĂȚARĂ DE BRONZ. Inv. 12021. Dm. 0,066 m. Ruptă și corodată, un capăt lipsă. Verigă rotundă de bronz, lătită dreptunghiular la capăt. Ornament de linii mici verticale incizate — exceptînd mijlocul — iar pe capăt două linii verticale și două duse în diagonală.

h) SCOICĂ DE MARE — pandantiv. Spartă

i) VERIGĂ și FRAGMENTE DE TABLĂ DE BRONZ — nedeterminabile.

Datarea: Cana și opaițul ne furnizează cele mai importante elemente de cronologie, potrivit cărora mormîntul poate fi plasat în sec. II î.e.n.

47

MORMINTUL CCCXL — INCINERAȚIE

1965 — str. 30 Decembrie, colț cu Bd. Tomis

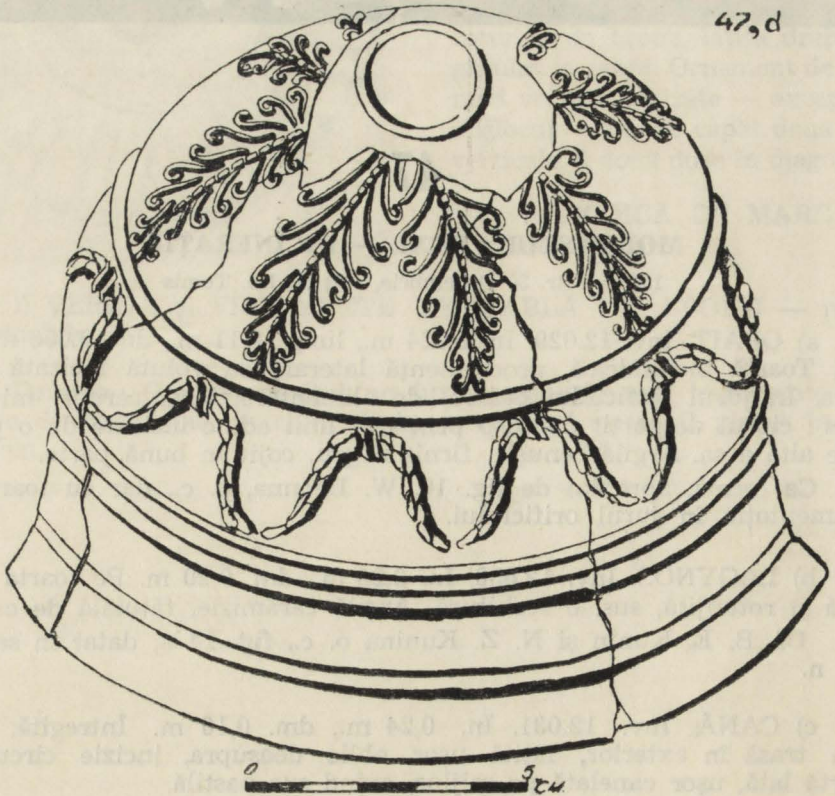
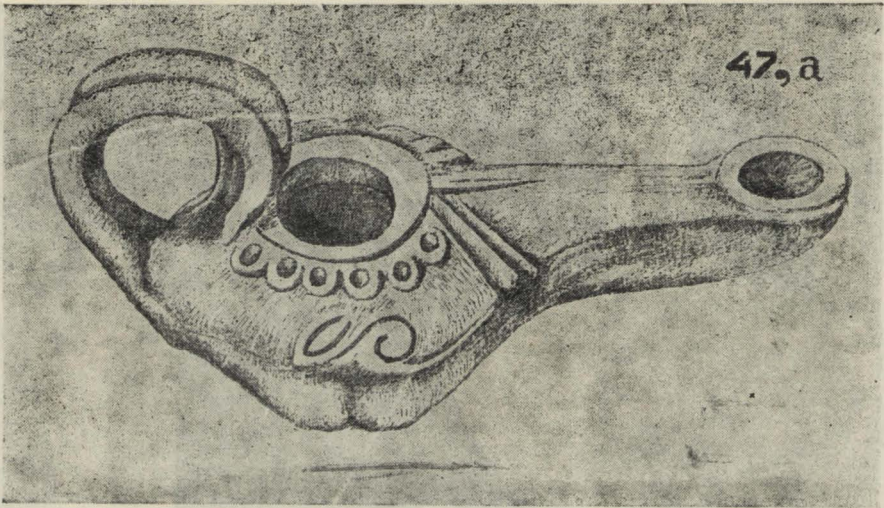
a) OPAIȚ. Inv. 12.029. In. 0,024 m., lung., 0,11 m., dm. 0,056 m. Întreg. Toartă bicilindrică, proeminență laterală cu volută incizată deasupra. În jurul orificiului central de alimentare, larg, cercuri mici în relief; ciocul despărțit de corp prin trei linii adânc incizate de o parte și de alta a sa. Argilă cenușie, firnis negru, cojit în bună parte.

Ca formă, apropiat de fig. 10, W. Deonna, o. c., dar cu toartă și ornamentație în jurul orificiului.

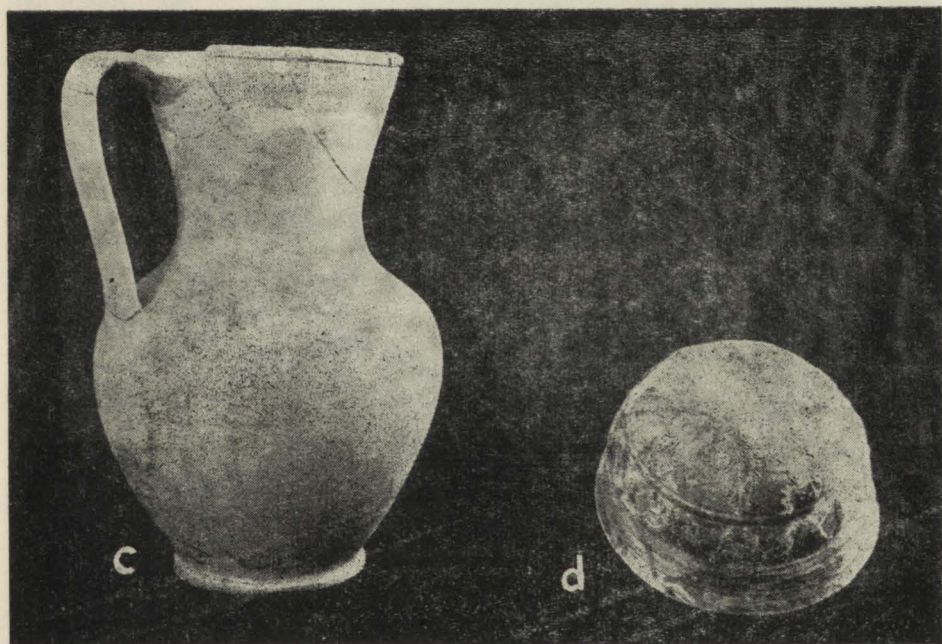
b) LAGYNOS. Inv. 12.030. In. 0,28 m., dm. 0,20 m. Pe toarta ușor lățită și rotunjită, sus, o scobitură. Argilă cărămizie, fățuială de caolin.

Cf. B. E. Kunin și N. Z. Kunina o. c., fig. 14 a, datat în sec. II î. e. n.

c) CANĂ. Inv. 12.031. In. 0,24 m., dm. 0,16 m. Întregită. Sub buza trasă în exterior, lățită ușor oblic deasupra, incizie circulară. Toartă lată, ușor canelată pe mijloc, având sus pastilă.

d) „BOL MEGARIAN“. Inv. 12.032. În. 0,083 m., dm. 0,13 m. Fundul lipsă. Buza trasă în exterior, rotunjită, mărginită la bază de două cercuri incizate. Pe corp, ghirlande legate cu panglici, iar dedesubt ornament de frunze dispuse radial. Argilă cărămizie, densă, firnis roșu pe bordură, neomogen, avînd la partea inferioară și în interior zone negre, ușor metalice.

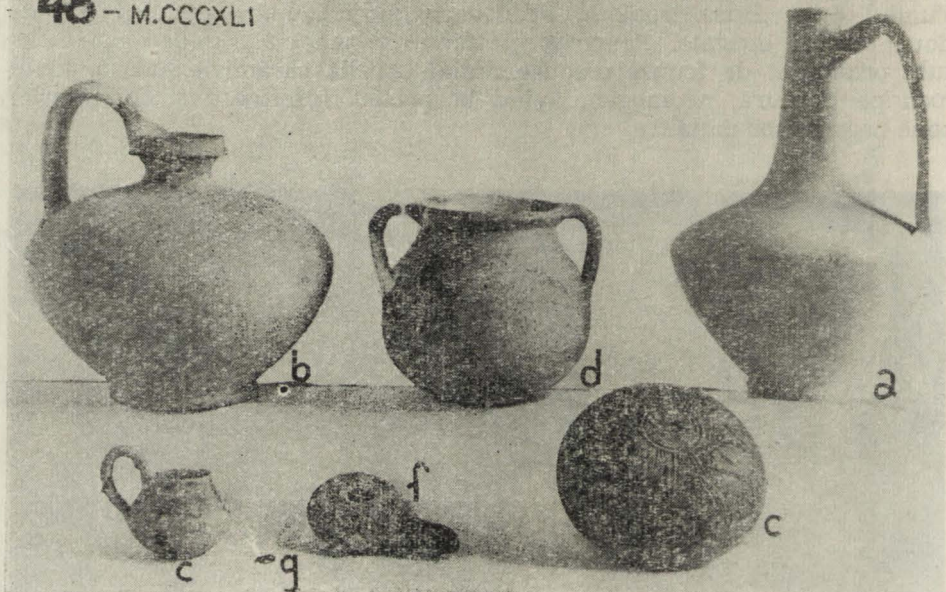
e) AMFORETĂ. Inv. 12.033. În. 0,18 m., dm. 0,063 m. Gîtul și buza lovite. Argilă roșie cărămizie, zgronturoasă, cu denivelări.

Apropiată ca formă de piesa E 126, fig. 100 p. 415, datată de H.A. Thompson, o. c., în sec II î. e n.

f) ORNAMENTE CERAMICE vestimentare. Inv. 12.034. dm. 0,023 m. Un exemplar cu coadă lătită și alte două cu proeminențe semisferice la partea convexă, cu urme de vopsea roșie și poleială aur. La partea concavă, orificiu de prindere.

g) VERIGĂ DE OS RUPTĂ.

Datarea mormîntului : După piesele găsite, acesta se poate încadra cronologic în limitele sec. II î. e.n.

48

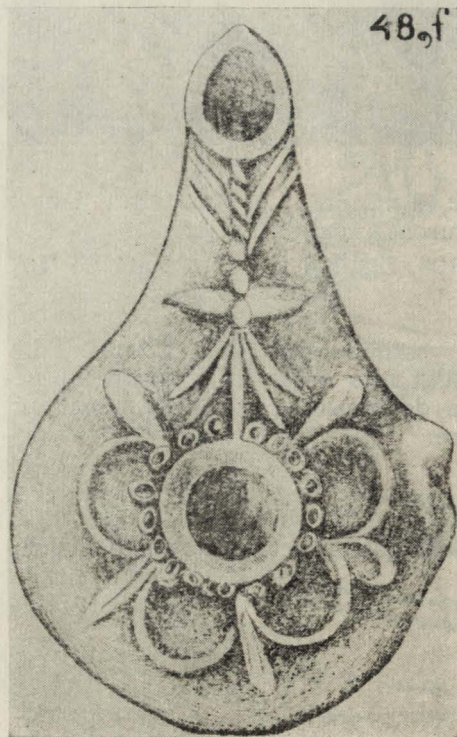
**MORMÎNTUL CCCXLI —
INCINERAȚIE**

1965 — str. Dobrogeanu Gherea nr. 8

a) LAGYNOS Inv. 12.036. În 0,24 m., dm. 0,17 m. Buza inelară ușor lovită. Argilă gălbuie, ușor roșcată, cu multe particule microscopice de oxizi de fier. Pe toarta rotunjită, sus ștampila „ΠΥΡ“ înscrisă într-un mic dreptunghi. Alături, două pete mici de angobă roșie.

Similar în formă cu fig. 21, p. 24 Edwards, o.c.

b) LAGYNOS cu toarta supraînălțată. Inv. 12.037. In. 0,19 m., dm. 0,20 m. Buza spartă, toarta ruptă. Lîngă locul de prindere al toartei pe umăr, ornament din trei cercuri incizate superficial. Argilă densă, ușor rozie, cu puțini pori.

c) „BOL MEGARIAN“. Inv. 12. 038. In 0,063 m., dm. 0,13 m. Întreg. Buza rotunjită ușor adusă în interior. La baza ei, bandă de meandre formînd cruci gammate separate de dreptunghiuri. Dedesubt, motive stilizate, delimitate la partea inferioară printr-un gen de ove separate prin lenticuli. Central, rozetă mărginită de două cercuri în relief de la care pleacă ornament vegetal. Argilă cenușie fină, cu firmis negru mat, mai omogen la centru în exterior.

48,c

d) CHYTRĂ cu două torși. Inv. 12.039. In 0,13 m., dm. 0,14 m. Buza și o toartă, întregite. Profil complet. Corp sferoidal, fundul rotunjit. Gît scurt și gros, ușor conic, buza rotunjită scoasă în afară. Argilă gălbui cărămizie cu nisip mult, acoperită parțial cu angobă neagră cenușie, căzută în mare parte. Arsă secundar.

Ca formă, similară cu piesa D 68, fig. 104, p. 418, H. A. Thompson, o. c., plasată la jumătatea sec. II î.e.n., dar cu două toarte.

e) CĂNIȚĂ cu toartă supraînălțată. Inv. 12.040. In. (fără toartă) 0,05 m., dm. 0,065 m. Lovită puțin la buză. Fund plat, circular, corp globular. Argilă gălbui-cărămizie, acoperită la partea superioară cu angobă roșie, arsă parțial pînă la negru, scursă și spre fund.

f) OPAIȚ. Inv. 12.041. În 0,032 m., lung. 0,11 m., dm. 0,068 m. Întreg. Apucătoare laterală. În jurul orificiului central de umplere, cercuri mici în relief, înconjurate de ornament floral, iar pe cioc mănuchi vegetal legat cu un gen de panglică. Argilă cărămizie, desfăcută pe alocuri în lame subțiri.

g) MONEDĂ MICĂ DE BRONZ — autonomă. Avers : capul lui Zeus bărbos. Revers : protomele cailor celor doi Dioscuri și inscripția „TO“.

Datarea mormîntului : După piesele găsite, îndeosebi opaițul și chytra, luînd în considerare și faptul că monezile de acest tip apar cu precădere în contextul istoric al secolelor III — II î.e.n., mormîntul se poate data în sec. II î.e.n.

49

MORMÎNTUL CCCLV — INCINERAȚIE

1966 — str. Dobrogeanu Gherea nr. 6 bis

a) CANĂ. Inv. 12.234. In. 0,134 m., dm. 0,101 m. Lovită la buză. Ovoidală, mai bombată la partea inferioară. Buza subțire înaltă, întoarsă în interior. Cioc înalt. Argilă cărămizie, desfăcută pe alocuri în lame. Jumătatea superioară a corpului vasului, vopsit cu angobă roșie, lovită pe alocuri

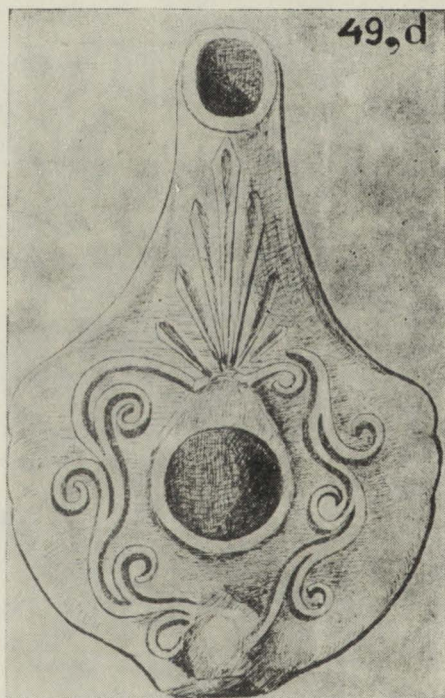
b) LEKYTHOS. Inv. 12.235. In 0,19 m., dm. 0,104 m. Întreagă. La baza buzei scoasă în afară și rotunjită, cerc în relief. Toarta lățită. Argilă galben-ocru cu pori și cu unele particule tari silicioase.

c) UNGUENTARIU. Inv. 12.236. In 0,20 m., dm. 0,051 m. Întreg, profil complet. La partea inferioară a gîtului, pe umăr și pe mijloc, cite o dungă de culoare albă. Argilă cenușie cu particule tari, silicioase. Parțial, ars secundar.

d) OPAIȚ. Inv. 12.237. In. 0,038 m., lung. 0,099 m. dm. 0.06 m. Toarta ruptă. În ambele părți proeminente rotunjite. De jur-împrejurul orificiului central de alimentare ornament vegetal — cîrcei de iederă

stilizați, iar pe cioc gen de palmetă. Argilă cenușie densă, cu firnis negru-albăstrui, șters pe alocuri.

e) BOL cu buza întoarsă spre interior. Inv. 12.238. In. 0,05 m., dm. 0,102 m. Întreg. Argilă poroasă gălbui-cărămizie cu angobă roșie la partea superioară, la exterior și în interior, arsă pe alocuri pînă la negru.

f) VAS MIC. Inv. 12.239. In. 0,059 m., dm. 0,077 m. Întreg, profil complet. Fundul ascuțit, probabil pentru a putea fi fixat într-un suport. În interior, buza delimitată de un cerc incizat adînc. Argilă fină, densă cărămizie, angobă roșie, omogenă la interior și exterior, arsă pe alocuri, ars secundar.

Ca formă, asemănător cu forma 9, p. 149, N. Lamboglia, o.c.

g) VAS CERAMIC — miniatură. Inv. 12.240. In. 0,076 m., dm. 0,065 m. Toarta lipsă. Fund lat circular, puțin strîmb. La partea inferioară, cercuri în spirală, incizate superficial. Argilă gălbuie, angobă roșie, ștersă pe alocuri.

h) DOUĂ VERIGI DE BRONZ (cercei?). Inv. 12.241. Una simplă, cealaltă avînd deasupra sîrmă împletită din același material. Patină verzuie.

i) CUI MIC DE BRONZ — ușor corodat.

Datarea mormîntului: Elementele cele mai sigure de datare sînt oferite de unguentariu și opaiț, forme foarte răspîndite, în virtutea cărora, mormîntul poate fi datat în sec. II î.e.n., eventual la mijlocul acestuia sau mai tîrziu.

50 — M.CDXXV

50

MORMÎNTUL CDXXV — ÎNHUMAȚIE

1966 — str. Tudor Vladimirescu, colț cu C. Burcă

a) OPAIȚ. Inv. 12.264. In. 0,033 m., lung. 0,093 m., dm. 0,061. Fragmentar. Lățit în părți și rotunjit, iar în jurul orificiului de alimentare circular — spart, ornament vegetal. Pe cioc, palmetă stilizată. Argilă cenușie cu nisip, firnis cafeniu, mult cojit.

Pentru ornament de palmete pe cioc, fig. 13, W. Deonna, o.c., caracteristic sec. II î. e. n.

b) CANĂ. Inv. 12.265. In. 0,192 m., dm. 0,14 m. Întreagă. Buză înaltă scoasă în afară, întreruptă în cele două părți ale locului de lipire a toartei ușor lățite. Sus, pastilă. Argilă gălbuie, cu pori și cu unele particule tari calcaroase.

c) CUI DE FIER — corodat.

Datarea mormintului: sec. II î.e.n.

MORMÎNTUL CCCLIII — INCINERAȚIE

1965 — șantier Tomis II, fundație bloc F2

a) UNGUENTARIU. Inv. 12.126. In. 0,17 m., dm. 0,048 m. Întreg. Argilă cenușie, urme de cercuri alburii la baza gîtului și sub linia de maximă bombare. De sus și pînă jos pete albe, formate de conținutul revărsat și cristalizat ca o pojghiță neuniformă.

Cf. H. A. Thompson, o. c., C 76, fig. 52, p. 368, considerat ca tipic pentru începutul sec. II î. e. n.

51-M.CCCLIII

b) KANTHAROS. Inv. 12.127. In. 0,073 m., dm. 0,105 m. Lovit la buză și la o toartă. Buza răsfrîntă în afară, ușor rotunjită. Argilă cărămizie, densă, acoperită cu angobă roșietică, uniformă, lovită pe alocuri.

Datarea mormîntului: Luînd în considerare unguentariul, formă mai comună, mormîntul se poate data în sec. II î.e.n.

52

MORMINTUL CCCCXXVI — INHUMAȚIE

1966 — șantier Tomis Nord, fundație bloc Z

a) BOL cu buza întoarsă spre interior. Inv. 12.267. In. 0,051 m., dm. 0,124 m. Întreg. Picioar ușor oblic, rezervat sus, la joncțiunea vascei cu piciorul. Argilă gălbui-ocru, cu nisip fin. La exterior, pe buză și în interior, angobă neomogenă, negru-cenușie.

Cf. P. Alexandrescu, „Necropola tumulară“, Histria II, forma XXXVII, 14 Pl. 95, datat prin context în sec. II î. e. n.

b) LAGYNOS. Inv. 12.268. In. 0,158 m., dm. 0,124 m. Buza întregită. Toarta ușor lătită, rotunjită pe margini, ușor canelată la partea interioară. Argilă gălbuie cu pori și particule tari, calcaroase.

Cf. H. A. Thompson, E 70 fig. 92, p. 404, datat către sfârșitul sec. II sau începutul sec. I î. e. n., dar lagynos-ul de față mai înalt și mai rotunjit.

c) AMFORETĂ. Inv. 12.269. In. 0,244 m., dm. 0,074 m. Întreagă. Argilă inferioară, roșie-cărămizie, denivelată, cu zone arse gălbui.

d) COLIER DE MĂRGELE din sticlă și lut. Inv. 12.270. Forme, culori și ornamentații diferite. Unele sferoidale, altele bitronconice din sticlă albastră mată, cele mai multe, mai groase, cilindrice, din sticlă maro, ornamentate cu frunze stilizate de culoare albă. Cinci piese, cilindrice, lungi, din lut, sînt ornamentate cu gen de rozetă albă și puncte negre spre gri, încastrate în lut.

Pentru ornament de „rozetă“ cu puncte în interior, cf. N. Lamboglia, o. c., datat în sec. III—II î. e. n.

e) COLIER DE MĂRGELE de sticlă. Inv. 12.271. Mici, sferice, de culoare neagră, cu pojghiță de firnis cenușiu deasupra, slab irizat și cojit.

Datarea mormîntului : Piesele găsite îngăduie cu destulă siguranță plasarea mormîntului în sec. II î. e. n.

53

MORMÎNTUL XXXVI — INCINERAȚIE

1961 — Gara veche — canalizare

a) UNGUENTARIU. Inv. 252. În. 0,13 m, dm. 0,043 m. Întreg. Argilă roșie-cărămizie, dură.

Similar cu fig. 11, p. 22, Edwards, o. c., formă considerată foarte obișnuită pentru mijlocul sec. I î. e. n.

b) OPAIȚ. Inv. 250. În. 0,035 m, lung. 0,10 m, dm. 0,052 m. Lipsă toarta. Orificiul de alimentare mic, delimitat de o bordură înaltă. Cioc triunghiular. Argilă cenușie, ușoară, acoperită la partea superioară de firnis negru neuniform, cojit pe alocuri.

Ca formă, fig. 20, W. Deonna, o. c., cu cioc triunghiular, dar nu atât de ascuțit, și fără găuri în jurul orificiului de alimentare.

c) CĂNIȚĂ cu toarta supraînălțată. Inv. 251. În. 0,051 m, dm. 0,06 m. Întreagă. Argilă roșie-cărămizie.

Datarea mormîntului: după obiectele de ofrandă găsite, se poate încadra la sfârșitul sec. II î. e. n., și începutul sec. I î. e. n.

54

MORMÎNTUL LI — INCINERAȚIE

1962 — str. Industriei mici

a) LAGYNOS. Inv. 4.973. În. 0,15 m., dm. 0,108 m. Întreg. La baza gîtului, cerc cu vopsea cafenie iar pe linia de maximă bombare și sub aceasta, încă două cercuri de aceeași natură. Argilă cărămiziu-deschisă, cu pori rari, fățuială de caolin.

b) BOL. Inv. 4.974. În. 0,069 m., dm. 0,116 m. Întregit. Sub buza ușor evazată la exterior, cercuri incizate. Argilă fină, gălbuie, cu angobă cafenie, destul de uniformă.

c) CĂNIȚĂ cu toartă supraînălțată. Inv. 4.975. În. (fără toartă) 0,054 m., dm. 0,06 m. Întreagă. Argilă roz-cărămizie, cu rare particule calcaroase, angobă roșie.

d) UNGUENTARIU. Inv. 4.976. În. (păstrată) 0,098 m., dm. 0,051 m. Se păstrează numai partea inferioară. Argilă roșie-cărămizie, cu angobă roșie, ștersă în bună parte la exterior. Ca formă, apropiat de C 76 fig. 52, p. 368, H. A. Thompson, o. c., datat în sec. II î.e.n.

Datarea: După ansamblul pieselor, mormîntul se poate data în sec. II î. e. n., eventual către sfîrșitul acestuia.

MORMÎNTUL XLIX — INCINERAȚIE

1961 — str. Călărași

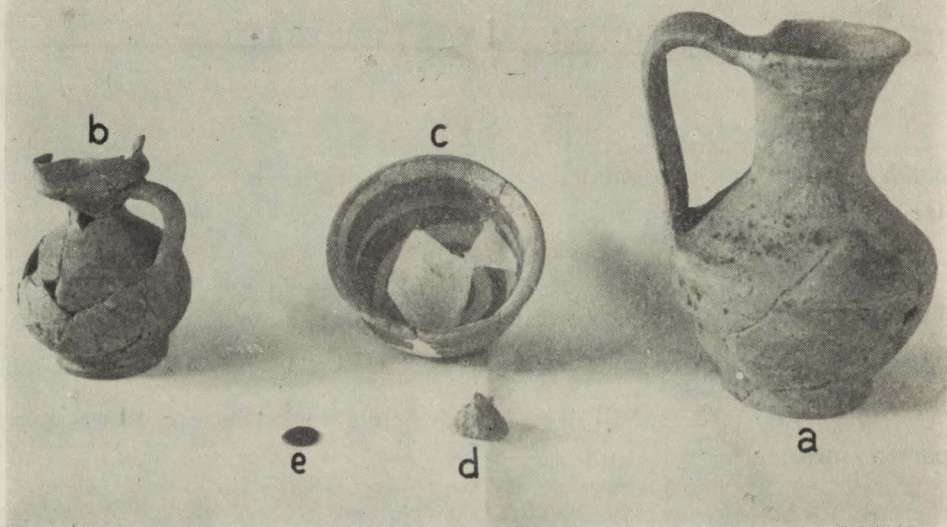
a) ORNAMENTE CERAMICE vestimentare. Inv. 1.011. Dm 0,005 m—0,007 m. Sferoidale, avînd pe o parte un orificiu de prindere. iar pe cealaltă vopsea roșie și dreptunghiuri aurite.

b) ORNAMENTE DE OS — pentru aplicat sau încrustat. Inv. 1.012. Forme și mărimi diferite. (De melc, mură, romb, frunze, cerc etc.). Trecute prin foc.

c) PIATRĂ DE INEL — gemă? Sticlă albastră, opacă, plată la partea inferioară, rotunjită deasupra.

d) FRAGMENTE DE TABLĂ DE BRONZ — trecute prin foc, nedeterminabile.

Datarea : În lipsă de elemente ferme de datare, luînd în considerare primele două grupuri de piese, foarte comune pentru sec. II î. e. n., putem atribui cu prudență acest mormînt secolului II î. e. n.

56

MORMÎNTUL XXII — INHUMAȚIE

1966 — str. Miron Costin nr. 56

a) CANĂ. Inv. 12.243. În. 0,132 m., dm. 0,095 m. Întregită. Buza evazată la exterior, ușor rotunjită pe margine, se întrerupe puțin în cele două părți ale locului de lipire a toartei, care are o margine mai proeminentă. Argilă roșie-cărămizie, cu nisip fin.

b) CĂNIȚĂ. Inv. 12.244. În. 0,084 m., dm. 0,067 m. Fragmentară. Buza înaltă, ușor albiată la mijloc. Argilă cărămizie, desfăcută în lame, acoperită cu angobă roșie, ștearsă în mare parte.

c) BOL. Inv. 12.245. În. 0,046 m., dm. 0,072 m. Întregită. Argilă roșie-cărămizie, poroasă, acoperită cu angobă roșie omogenă. Ca ornament, o dungă de culoare albă sub buza la exterior, iar în interior, patru cercuri concentrice de aceeași culoare, care pornesc din centru.

d) ORNAMENT CERAMIC vestimentar. Inv. 12.246. Argilă poroasă, gălbuie, vopsită alb în interior.

e) MONEDĂ DE BRONZ — autonomă. Țavers : capul lui Zeus bărbos, spre dreapta. Revers : protomele cailor celor doi Dioscuni în galop.

Datarea : Ținând cont de piesele a, d și e, mormântul se poate încadra în ultima parte a sec. II î. e. n.

57

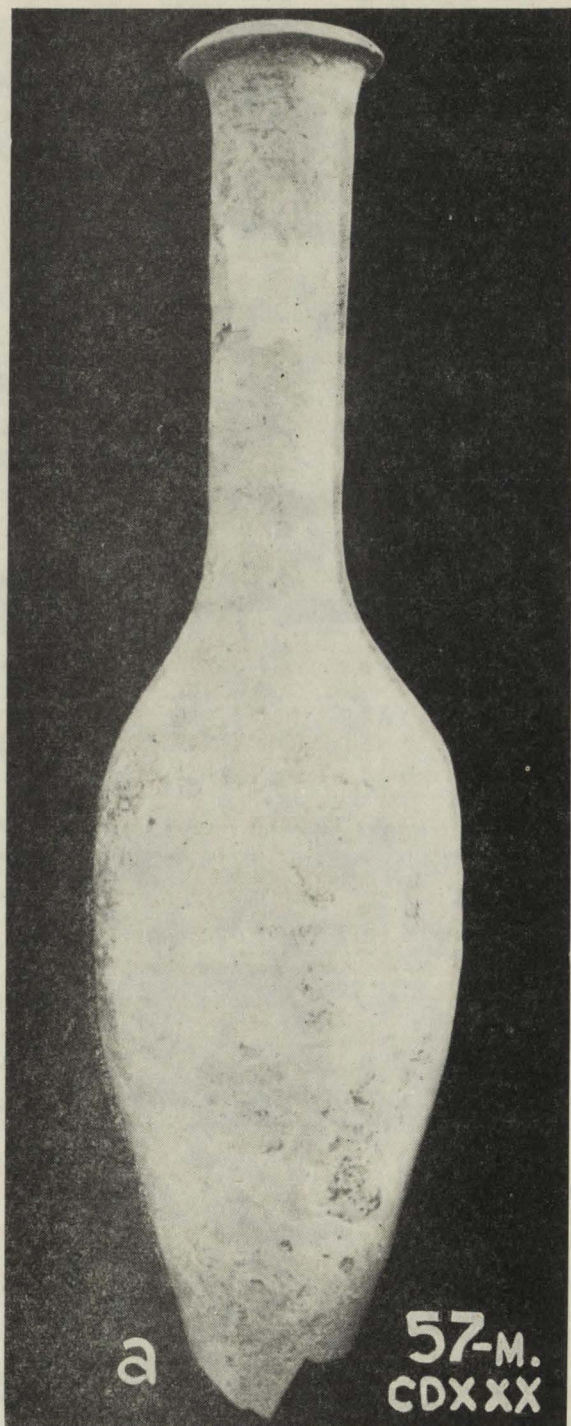
**MORMINTUL CDXXX —
DERANJAT**

1962 — Bulevardul Republicii,
Bloc D

a) UNGUENTARIU. Inv.
6.456. În. (păstrată) 0,194 m.,
dm. 0,054 m. Fragmentar.
Argilă gălbui-cărmăzie.

Cf. H. A. Thompson,
D 78 fig. 78, p. 351, puțin
mai bombat, atribuit ultimei
părți a sec. II î. e. n.

Datarea mormintului :
În lipsă de alte materiale,
mormintul se datează în ace-
eași perioadă.

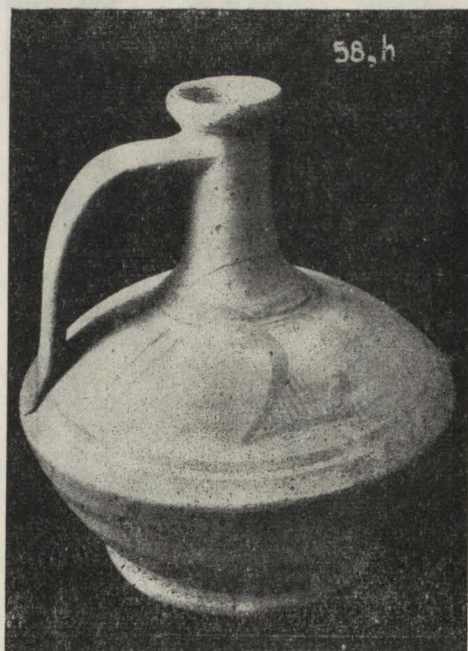

58

MORMÎNTUL II — INCINERAȚIE

1962 — str. Traian, canalizare

a) OPAIȚ. Inv. 3.761. În. 0,036 m., lung. 0,097 m, dm. 0,072 m. Lateral, de o parte și de alta, apucători care figurează câte un nod de panglică. Pe bordură, linii abia vizibile, incizate radial. În dreptul ciocului, pe bordură, un cap de femeie în relief. Argilă gălbuie, firnis roșu.

Identic cu fig. 15, W. Deonna, o.c. plasat în sec. II î. e. n.

b) CANĂ. Inv. 3.800. În. 0,26 m., dm. 0,19 m. Fund plat, toarta în torsadă. Argilă roșie-cărămizie, cu mult nisip, netezită cu angobă de aceeași culoare.

c) LAGYNOS cu toarta supraînălțată. Inv. 3.801. În. (fără toartă) 0,18 m., dm. 0,21 m. Întregit. Toarta lată, bombată pe mijloc. Argilă gălbuie cu nisip.

d) CANĂ. Inv. 3.802. În. 0,195 m., dm. 0,17 m. Întregită. La baza gîtului, cerc incizat. Argilă cărămizie, ușor poroasă, cu mica fină. Angobă cărămizie, lovită pe alocuri.

e) CĂNIȚĂ. Inv. 3.803. În. 0,075 m., dm. 0,06 m. Buza înaltă, șanțuită ușor pe mijloc, cu cioc lateral. Argilă cenușie, acoperită de angobă cafenie, cojită.

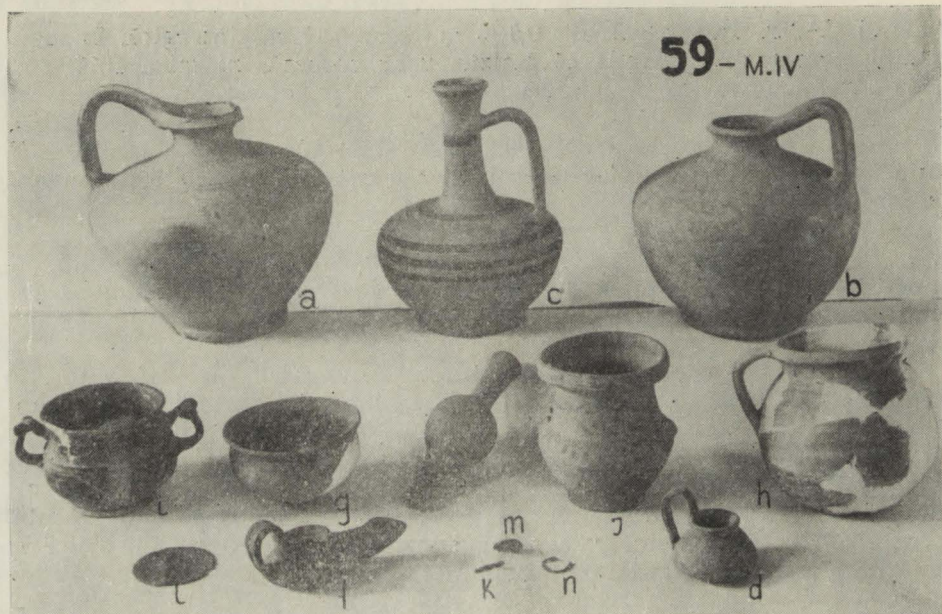
f) CĂNIȚĂ. Inv. 3.804. În. 0,079 m., dm. 0,067 m. Buza lovită. La baza gîtului cerc în relief. Argilă cărămizie sfărîmicioasă, angobă cafeniu-închisă, neuniformă, cojită în bună parte.

g) CĂNIȚĂ cu toartă supraînălțată. Inv. 3.805. În. (fără toartă) 0,052 m., dm. 0,059 m. Toarta ruptă, buza întregită. Argilă gălbuie, angobă roșie, cojită pe alocuri.

h) LAGYNOS. Inv. 3.806. În. 0,177 m., dm. 0,166 m. La baza gîtului, pe umăr și la partea inferioară cercuri cu angobă gălbuie-roșcată, între gît și umăr pictate, cu aceeași culoare, baghete, o harpă, o liră și nouă linii verticale mici tăiate de două orizontale. (Instrument muzical?).

i) „BOL MEGARIAN“. Inv. 3.807. În. 0,069 m. dm. 0,116 m. Lovit la buză. Ornament vegetal, la partea inferioară. Argilă densă, cenușie-deschis, cu firnis negru-cenușiu, destul de omogen și lucios pe alocuri.

Datarea : Cele mai sigure elemente de datare fiind furnizate de lagynos și opaiț, mormîntul se poate plasa în sec. II—I î.e.n.

59

MORMÎNTUL IV — INCINERAȚIE

1958 — Bulevardul Republicii — Poarta de Nord

a) LAGYNOS cu toarta suprainălțată. Inv. 950. În. (fără toartă) 0,187 m., dm. 0,21 m. Toartă lătită, mai bombată pe mijloc. Pe umăr două cercuri late, incizate. Argilă densă, cărămizie, netezită le exterior cu caolin.

b) LAGYNOS cu toarta suprainălțată. Inv. 951. În. (fără toartă) 0,165 m., dm. 0,186 m. Întreg. De la punctul de lipire al toartei, pe umăr, pleacă patru cercuri concentrice incizate. Argilă gălbui-cărămizie.

c) LAGYNOS. Inv. 952. În. 0,203 m., dm. 0,162 m. Întreg. Pe gît, sub locul de lipire al toartei, ușor bombată pe mijloc, cerc cu angobă cafenie. La baza gîtului, încă un cerc, iar pe linia de maximă bombare, alte trei, de aceeași culoare.

d) CĂNIȚĂ cu toarta suprainălțată. Inv. 953. În. (fără toartă), 0,04 m., dm. 0,056 m. Întreagă. Toarta ușor canelată pe mijloc. Argilă galben-cărămizie. Angobă roșie.

e) UNGUENTARIU. Inv. 954. În. 0,163 m., dm. 0,055 m. Întreg. Argilă cărămizie, cu particule mici silicioase. Parțial, ars secundar.

f) OPAIȚ. Inv. 955. În. 0,033 m., lung. 0,112 m., dm. 0,053 m. Întreg. Cioc triunghiular, toarta, strîmb lipită, cu o linie laterală în relief. Argilă cenușie ușoară, angobă neagră la partea superioară.

Identic cu piesa din fig. 20, W. Deonna, o. c., datată în sec. II î. e. n.

cu cioc, triunghiular, dar nu atît de ascuțit și fără perforații în jurul orificiului de alimentare.

g) BOL adînc cu marginea evazată la exterior. Inv. 956. În. 0,062 m., dm. 0,105 m. Întregit. Argilă gălbui-cărămizie cu angobă roșie mai omogenă în interior.

h) CHYTRĂ cu o toartă. Inv. 957. În. 0,12 m., dm. 0,124 m. Întregită. Fund ușor rotunjit, buza cu muchie oblică. Argilă cărămizie, dură, angobă roșie, neuniformă.

i) KANTHAROS. Inv. 958. În. 0,077 m., dm. 0,139 m. Întregit. Deasupra liniei de maximă bombare, cercuri inegal incizate. Argilă densă cărămizie, dată cu firnis negru, neomogen, pe alocuri cenușiu.

j) VAS CERAMIC. Inv. 959. În. 0,113 m., dm. 0,10 m. Întreg. Pe umăr, două apucători presate. Buza înaltă, rotunjită sus, cu cercuri incizate neregulat. Pe gît, ornament stilizat iar pe umăr, suită de linii scurte, toate cu angobă roșie-cafenie.

k) UNEALTĂ MINIATURĂ DE BRONZ. Inv. 960. Lung. 0,021 m., lățime 0,04 m. „Tîrnăcop“ întreg, cu gaură de înmănușare, cu un capăt lățit, iar celălalt ascuțit. Patină verzuie.

l) DISC-UGLINDĂ DE BRONZ. Inv. 15.544. Spartă și lipită. Patină verzuie.

m) SCOICĂ MICĂ — pandantiv.

n) VERIGĂ SUBȚIRE din aliaj cu argint.

Datarea : Piesele găsite permit încadrarea mormîntului în sec II—I î.e.n.

60

MORMÎNTUL XXXVIII — INCINERAȚIE

1961 — Gara veche, Bloc F

a) OPAIȚ. Inv. 290. În. 0,035 m., lung. 0,102 m., dm. 0,064 m. Întreg. Cioc triunghiular. Argilă cenușie cu nisip, angobă neagră-cenușie, la partea superioară.

Similar cu fig. 20, W. Deonna, *o.c.*, datat în sec. II î.e.n., dar fără perforații în jurul orificiului de alimentare.

b) CHYTRĂ cu o toartă. Inv. 291. În. 0,108 m., dm. 0,114 m. Întregă. Fund plat, circular, buza trasă oblic spre exterior. Argila cărămizie-poroasă, cu nisip. Angobă roșietică.

Ca formă, apropiată de fig. 26 p. 25, Edwards, *o.c.*, dar fără buză oblică.

c) LAGYNOS. Fragmentar. Se păstrează o parte din fund și gîtul cu buza spartă, răsfrîntă în afară. La baza buzei, pe gît, cerc cu angobă roșie.

d) DISC OGLINDĂ DE BRONZ, mult corodat.

e) MĂRGEA DE AUR. Inv. 3.988, gr. 0,430 gr. formă ovoidală, turtită. Unul din capetele păstrate înalt, cu cercuri incizate deasupra.

f) CUIE MICI FIER.

g) INEL DE BRONZ — fragmentar, mult corodat.

h) FRAGMENTE de unguentariu — neîntregibil.

i) VOPSEA ROZ — probabil fard.

Datarea mormintului: sec. II—I î.e.n.

61

MORMÎNTUL XXXIV — INCINERAȚIE

1961 — Gara veche, Blocul F.

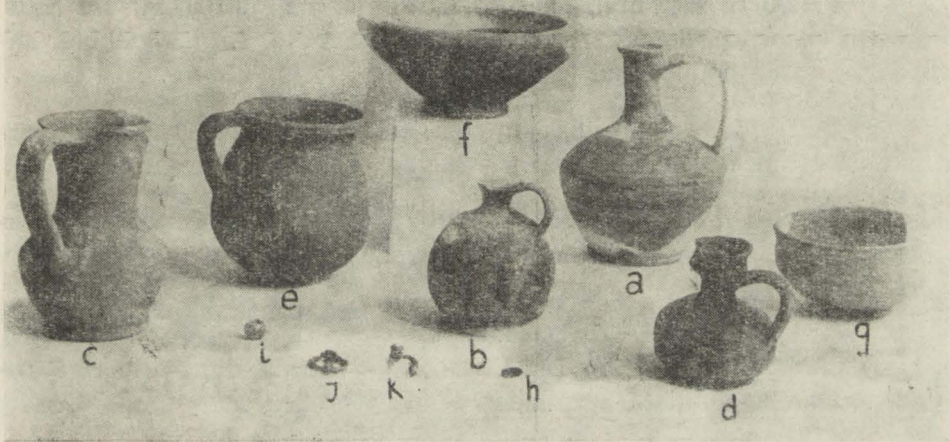
a) LEKYTHOS ARYBALLIC. Inv. 964. În. (păstrată) 0,121 m.,
dm. 0,113 m. Gîtul și buza sparte. Argilă cenușie, poroasă, sfărîmicioasă,
cu angobă cenușie, neagră, mult cojită.

b) CĂNIȚĂ. Inv. 965. În. 0,10 m., dm. 0,066 m. Întregită. Buza înaltă, cioc lateral. Argilă cenușie, acoperită de angobă roșie destul de uniformă, arsă parțial pînă la negru.

c) FIBULĂ DE BRONZ. Întreagă. Ușor corodată.

d) MONEDĂ DE BRONZ — autonomă. Avers : Capul lui Zeus bărbos, cu două contramărci ilizibile. Revers : Acvilă. Corodată.

Datarea : Luînd în considerație piesele găsite, și în special cănița, de foarte mare circulație, putem încadra mormîntul în limitele sec. II—I î. e. n.

62

MORMÎNTUL XLIV — INHUMAȚIE

1961 — Gara veche, Blocul C 1

a) LAGYNOS. Inv. 263. În. 0,161 m., dm. 0,123 m. Întregit. Toarta ușor canelată pe mijloc, la baza gîtului, cercuri incizate, de asemenea, dungi roșii, care apar și pe linia de maximă bombare cum și la partea inferioară a vasului. Pe umăr, ornament vegetal, stilizat cu aceeași vopsea. Argilă gălbuie, cu unele particule tari, silicioase.

Cf. H. A. Thompson, o. c., E 72, fig. 92, p. 404, datat la sfîrșitul sec. II — începutul sec. I î. e. n.

b) LEKYTHOS ARYBALLIC. Inv. 264. În. (păstrată) 0,054 m., dm. 0,085 m. Lipsă buza și părți din corp. Argilă cenușie, cu angobă cenușie, arsă parțial pînă la negru.

c) CANĂ. Inv. 265. În. 0,134 m., dm. 0,09 m. Întregită la buză. Argilă gălbui-cărămizie, cu nisip.

d) CĂNIȚĂ. Inv. 266. În. 0,083 m., dm. 0,071 m. Buză înaltă cu cioc lateral. Toarta rotundă în secțiune. Argilă galben-cărămizie, desfăcută pe alocuri în lame, angobă roșie-cafenie, scursă la partea exterioară, pînă aproape de fund.

e) CHYTRĂ cu o toartă. Inv. 267. În. 0,12 m., dm. 0,107 m. Fundul rotunjit, buza ușor canelată. Argilă inferioară, roșie-cărămizie, poroasă ; angobă roșie, mai uniformă la interior.

f) STRACHINĂ. Inv. 268. În. 0,076 m., dm. 0,168 m. Întregită. Pe corp, la mijloc, două cercuri superficial incizate. Argilă gălbuie, angobă roșiatică, neuniformă.

g) BOL. Inv. 269. În. 0,06 m., dm. 0,11 m. Întregit. Fund mic circular, ușor concav. Angobă roșie destul de uniformă la interior.

h) MONEDĂ DE BRONZ — autonomă. Avers : Capul lui Zeus
Revers : Protețele cailor Dioscurilor în galop. Deasupra, literele „TO“.

i) MĂRGEA DE STICLĂ ALBĂ — sferică, ornamentată cu „ochi“.

j) CATARAMĂ MICĂ DE BRONZ — lucrată dintr-o verigă rotundă cu limba subțiată spre vîrf.

k) FRAGMENT DE FIBULĂ DE BRONZ — complet corodată.

Datarea : Majoritatea pieselor din inventarul funerar al acestui mormînt duc la posibilitatea încadrării acestuia în sec. II—I î.e.n.

63

MORMÎNTUL XLIII — INHUMAȚIE

1961 — Gara veche, Blocul C 1

a) GUTTUS. Inv. 281. In. (fără toartă) 0,045 m., dm. 0,084 m. Piciorul lovit. Argilă galben-verzuie, acoperită pînă aproape de fund cu firnis negru-cenușiu.

b) LAGYNOS. Inv. 282. In. 0,135 m., dm. 0,107 m. Întreg. La baza gîtului, pe linia de maximă bombare și la partea inferioară, dungi cu angobă roșie. Pe urmă, ornament vegetal stilizat, cu aceeași culoare, suită de linii scurte prinse de prima dungă vopsită. Argilă densă, gălbuie.

c) BOL cu buza intoarsă spre interior. Inv. 283. În 0,031 m., dm. 0,080 m. Argilă gălbuie, cu nisip, vopsită cu angobă roșie în interior și pe buză la exterior.

d) CĂNIȚĂ. Inv. 284. In. 0,083 m., dm. 0,074 m. Întreagă. Argilă cenușiu-gălbuie, angobă neagră-cenușie, desfăcută pe alocuri.

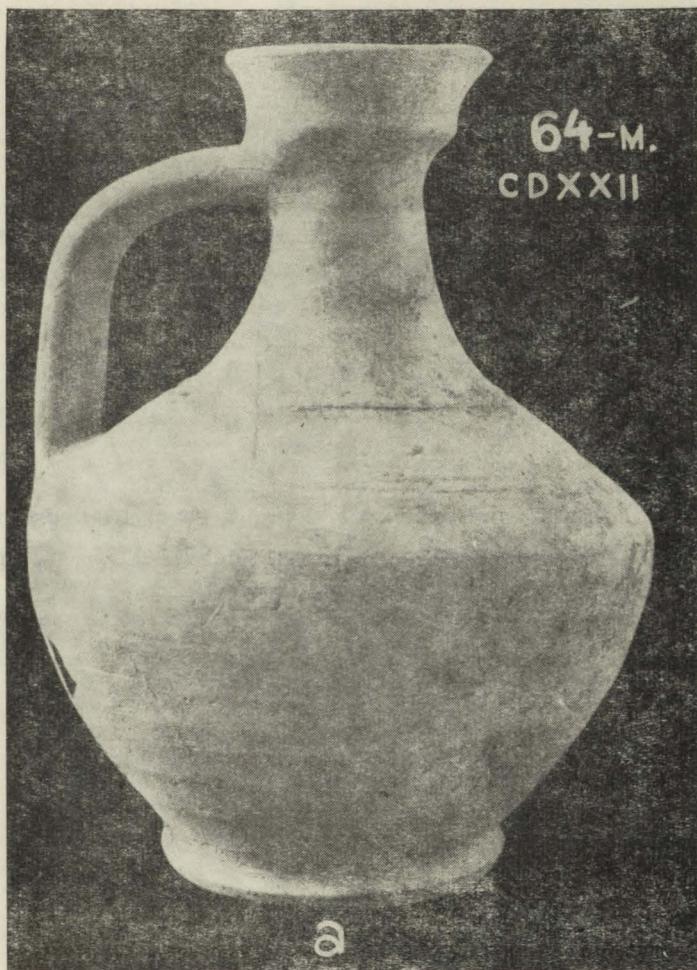
e) MONEDĂ DE BRONZ autonomă. Avers : ilizibil. Revers : Protomele cailor Dioscurilor în galop.

f) MĂRGELE DE STICLĂ. Forme și culori diferite (sferice, cilindrice, bitronconice, de culoare albă, galbenă și neagră).

g) SCOICĂ MARINĂ — pandantiv (spartă).

h) OBIECT DE BRONZ — corodat. Nedeterminabil.

Datarea : Primele patru piese, de largă răspândire, ca și moneda, permit plasarea mormîntului către sfîrșitul sec. II sau începutul sec. I î. e. n.

64

MORMÎNTUL CDXXII — INHUMAȚIE (DERANJAT)

1966 — str. Miron Costin

a) LAGYNOS. Inv. 12.257. In. 0,136 m., dm. 0,105 m. Întregit. Argilă gălbuie, ușor poroasă la partea inferioară.

Datarea : În lipsă de alte obiecte de ofrandă, și prin analogie cu piese similare datate prin context în sec. II—I î. e. n., putem data mormîntul între aceste limite.

MORMINTUL CDXXIX — INCINERAȚIE

(DERANJAT)

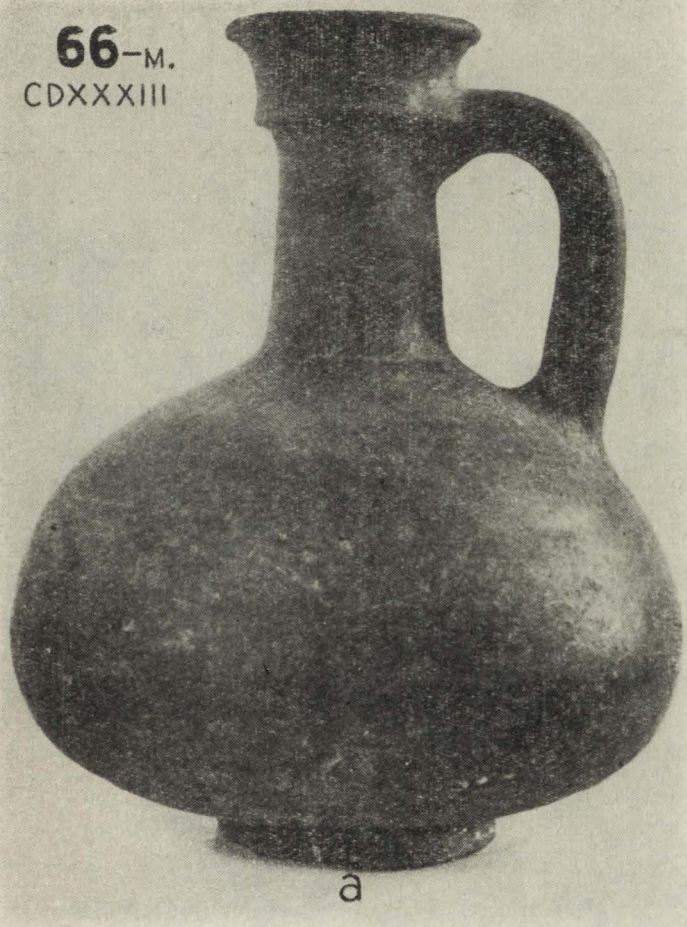
1966 — str. T. Vladimirescu, colț cu Costache Burcă

a) CĂNIȚĂ. Inv. 12.277. In. 0,101 m., dm. 0,077 m. Întregită. Buza înaltă, ușor albiată pe mijloc, răsfrîntă la exterior. Argilă cenușie, densă, angobă cafeniu-cenușie pînă aproape de fund, neuniformă.

b) CANĂ. Inv. 12.278. In. (păstrată) 0,14 m., dm. 0,132 m. Fragmentară. Parțial întregită. Argilă densă, roșie-cărămizie, lustruită puternic la suprafață.

Datarea : După tipologia celor două piese și în deosebi a căniței, des întilnită în numeroase morminte din sec. II—I î. e. n., opinăm pentru plasarea mormintului între aceleași limite.

66-M.
CDXXXIII

66

MORMÎNTUL CDXXXIII — DERANJAT

1963 — Parcul Teatrului de stat — canalizare

a) LAGYNOS. Inv. 6.474. In. 0,155 m., dm. 0,13 m. Spart la buză și spre fund. Argilă cenușie, insuficient arsă, cu unii pori, lustruită la exterior și acoperită cu angobă neagră-cenușie. Apropiată ca formă de fig. 63 b și 64 a, databile prin context în sec. II î. e. n., dar mai rotunjit.

Datarea : Dat fiind lipsa altor piese din inventarul funerar, mormîntul se poate data către sfîrșitul sec. II și începutul sec. I î. e. n.

67

MORMÎNTUL XXXIX — INCINERAȚIE

1961 — Gara veche, Blocul F — canalizare

a) LAGYNOS. Inv. 253. In. 0,174 m., dm. 0,131 m. Întregit. Pe git cerc cu angobă roșie, la baza lui și pe linia de maximă bombare, alte trei cercuri. Pe umăr, ornament vegetal stilizat, realizat cu aceeași vopsea. Argilă roșie-cărămizie.

b) KANTHAROS. Inv. 254. In. 0,072 m., dm. 0,095 m. Lovit la buză. Argilă cenușie, angobă neagră-cenușie, cojită pe alocuri.

c) CĂNIȚĂ CU TOARTĂ suprainălțată. Inv. 255. In. (fără toartă) 0,052 m., dm. 0,056 m. Lovită la buză. Fund rotunjit. Argilă roșie-cărămizie.

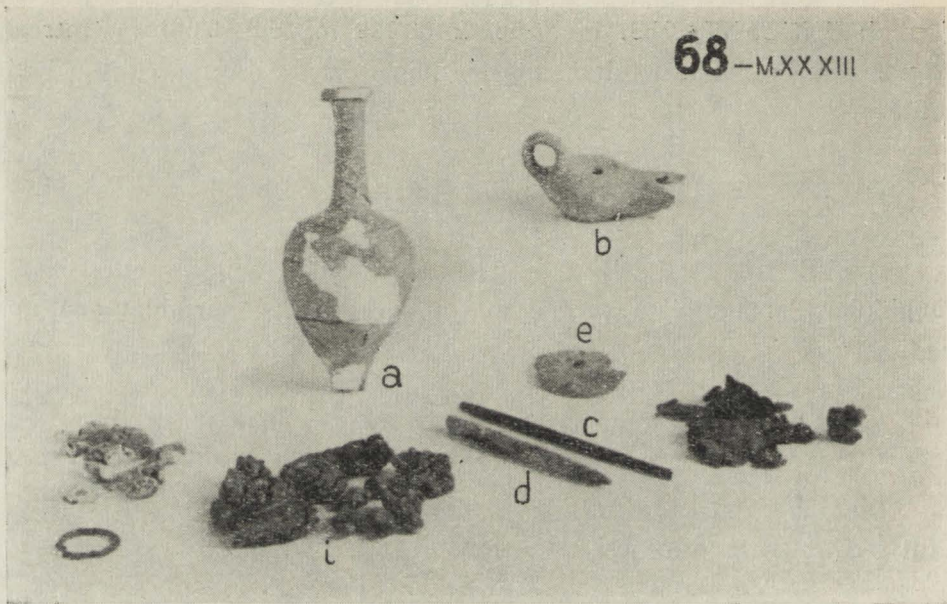
d) UNGUENTARIU. Inv. 256. In. 0,139 m., dm. 0,061 m. Întreg. Argilă cenușiu-deschisă, desfăcută în lame. Angobă cenușie, lovită și cojită.

e) FRAGMENTE ceramice neîntregibile — probabil lagynos.

f) STRIGIL DE FIER — fragmentar, corodat. Mîner subțire dreptunghiular, lamă albiată și mai îngroșată la mijloc, terminată cu un vîrf ascuțit.

g) FRAGMENTE CERAMICE — vas nedeterminabil.

Datarea : După piesele a și c, mormîntul se poate încadra la sfîrșitul sec. II și, în orice caz, la începutul sec. I î. e. n.

68

MORMÎNTUL XXXIII — INCINERAȚIE

1959 — Poștă

a) UNGUENTARIU. Inv. 963. In. 0,17 m., dm. 0,079 m. Fragmentar. Umăr pronunțat, gît lung și subțire. Argilă roșie-cărămizie, desfăcută în lame, vopsită cu angobă roșie, în mare parte căzută.

Similar în formă cu piesa F 48, Pl. 2, H. Robinson, „Pottery of the Roman period“, datată în ultimele trei sferturi ale sec. I î.e.n.

b) OPAIȚ. Inv. 966. In. 0,031 m., lung. 0,105 m., dm. 0,077 m. Ciocul întregit. În ambele părți, proeminențe laterale formate din cîte trei semi-sfere. Argilă gălbui-cărămizie, urme de angobă roșie.

Formă generală apropiată de cea a opaițelor din sec. I î.e.n. cf. W. Deonna, p. 20 și mai ales fig. 29, o.c.

c) USTENSILĂ OS. Inv. 968.

Lung. (păstrată), 0,136 m., gros. 0,006 m. Ruptă în două și spartă la capete. Frumos lustruită și ornamentată cu cîte două cercuri incizate la capete și la mijloc, iar pe lungime, cu linii întretăiate formînd romburi.

d) USTENSILĂ OS. Inv. 969. Lung. (păstrată), 0,107 m., dm. 0,010 m. Ruptă la capete. La o margine mai ascuțită și lustruită, iar pe corp grupuri de cercuri concentric incizate la distanțe egale.

e) APLICĂ ORNAMENTALĂ de os. Inv. 970. Dm. 0,057 m. Ruptă pe margini. Formă de disc, lustruit pe o parte, iar pe cealaltă ornamentat cu rozetă dispusă radial în jurul orificiului central. Pe margine, ornament de linii împletite.

f) INEL DE AUR. Inv. 3.977. Dm. 0,022 m., greutate 3,950 gr. Lucrat dintr-o verigă subțire, lățită la partea superioară, cu loc rotund pentru piatră.

g) MĂRGEA DE AUR. Inv. 3.983. Greutate, 0,640 gr. Fragmentară. Ovală, găurită transversal pentru șnur, cu capetele lățite și incizate.

h) MĂRGELE DE STICLĂ, de forme și dimensiuni diferite, de culoare albă și albastruie, transparente sau opace, cu irizații violacee. Trecute prin foc.

i) VERIGĂ, fragmente de tablă de cupru și bronz — trecute prin foc, nedeterminabile.

Datarea: Primele două piese permit încadrarea mormîntului în sec. I î.e.n.

69-M.CDXXXI

69

MORMINTUL CDXXXI

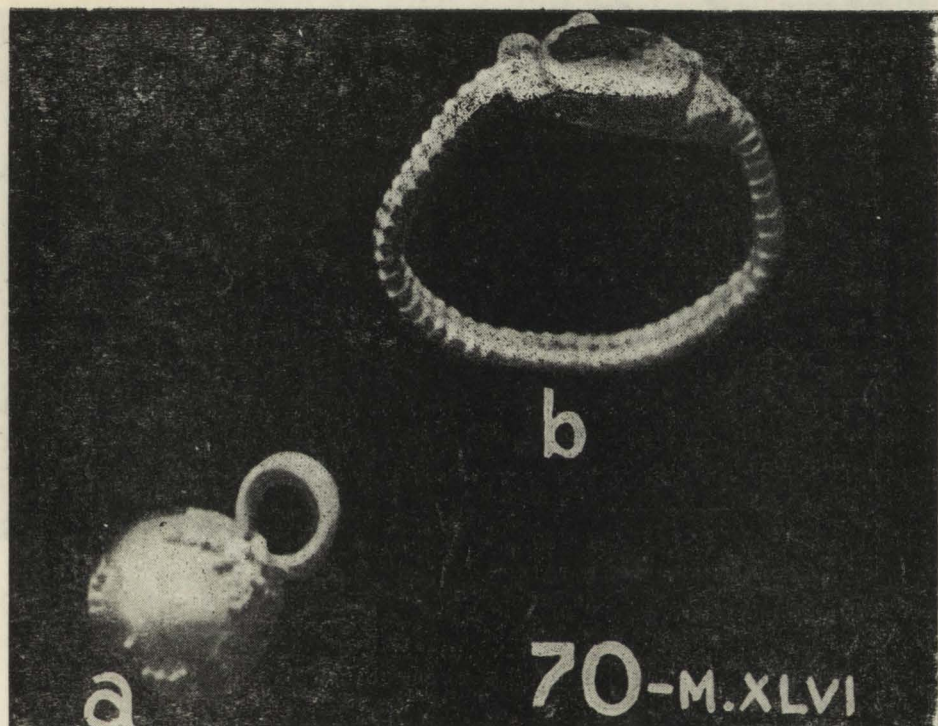
(DERANJAT)

1962 — Gara veche, Blocul D

a) OPAIȚ. Inv. 6457. In. 0,029 m., lung. 0,101, dm. 0,067 m. Ciocul spart. Argilă cărămizie, fină, angobă roșie, neuniformă, ștersă pe alocuri. Pe fund, cerc ușor reliefat.

Formă generală, cf. H. Menzel „*Antike Lampen*“ fig. 12, 2 p. 19, opaiț cu o lungă existență, din sec. II î. e. n., pînă în vremea lui Augustus.

Datarea : Lipsind date mai certe pentru acest mormint, putem data mormintul pe baza opaițului descris mai sus, în sec. I î.e.n.

70

MORMÎNTUL XLVI — INHUMAȚIE

1961 — Gara veche — groapă rezervor

a) PANDANTIV MIC DE AUR. Inv. 1.007. Dm. 0,08 m., gr. 0,950. Sferic, cu gaică puternică, rotundă. În jurul acesteia și la partea opusă, ornament în relief, reprezentînd cîte patru ciorchini despărțiți prin cîte o bobîță izolată.

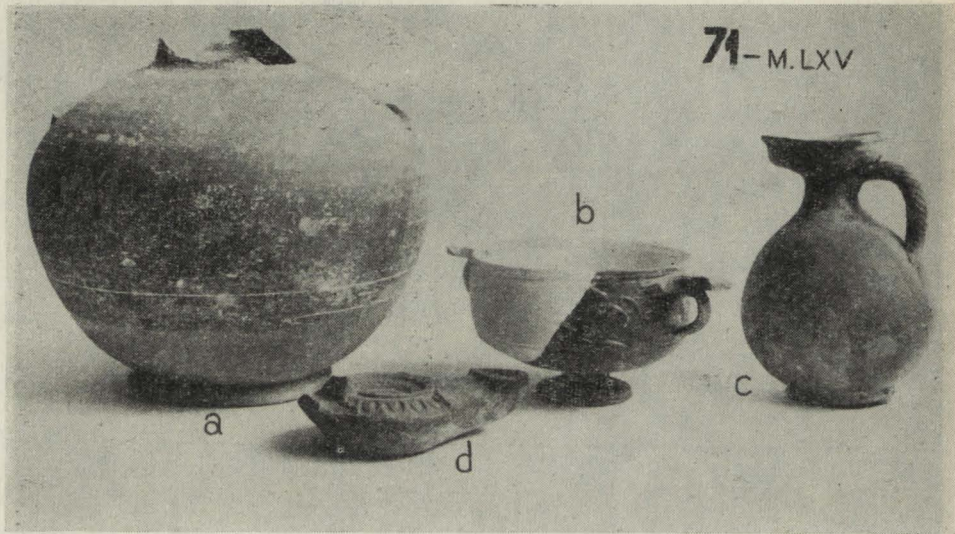
b) INEL DE AUR. Inv. 1.008, dm. 0,017 m., gr. 1,800 grame. Lucrat din două verigi subțiri, alipite, brăzdate de șențulețe la intervale egale. Piatră ovală.

c) FRAGMENTE CERAMICE de la partea inferioară a unui unguentariu — bulb.

Cf. Robinson, o. c., F 50, Pl. 2, socotit caracteristic pentru sfîrșitul sec. I î.e.n. și începutul sec. I e.n.

d) CUI DE FIER.

Datarea : Pe baza unguentariului, mormîntul se poate data la sfîrșitul sec. I î.e.n. și începutul sec. I e.n.

71

MORMÎNTUL LXV — INCINERAȚIE

1961 — Gara veche, Blocul E 5

a) AMFORĂ. Inv. 285. In. (păstrată), 0,16 m., dm. 0,19 m. Lipsă gîtul și toartele. Argilă roșie-cărămizie, densă, angobă roșie pînă aproape de fund, lovită și cojită.

b) KANTHAROS. Inv. 286. In. 0,066 m., dm. 0,10 m. Întregit. Argilă fină, densă, roșie-cărămizie, cu ornament în barbotină.

c) LEKYTHOS. Inv. 287. In. 0,123 m., dm. 0,098 m. Întregit, la buză. Toarta în torsadă. Angobă cafenie, neuniformă pînă aproape de fund.

d) OPAIȚ. Inv. 288. In. 0,035 m., lung. 0,093 m., dm. 0,061 m. Lipsă toarta. Argilă cărămizie, densă, angobă roșietică.

Ca formă și decor, apropiat de fig. 12, 1, p. 19 H. Menzel, o. c.

Datarea mormîntului : Ultimele două piese permit plasarea mormîntului la sfîrșitul sec. I î.e.n., sau începutul sec. I e.n.

MORMÎNTUL LXII — INCINERAȚIE

1961 — Gara veche, Blocul F

a) STRACHINĂ. Inv. 261. In. 0,75 m., dm. 0,187 m. Întreagă. Argilă gălbuie-cărămizie, ușor poroasă. Angobă roșie, mai omogenă în interior.

b) CANĂ (CHYTRĂ). Inv. 262. In. 0,083 m., dm. 0,106 m. Întreagă. Argilă roșie-cărămizie, angobă roșie pînă aproape de fund, destul de omogenă.

Similară cu fig. 26, p. 25 Edwards, o. c., doar toarta mai sferică.

c) FIBULĂ DE BRONZ — Se păstrează, corodat, arcul în formă de linguriță.

Cf. Radu Vulpe, „Șantierul arheologic Popești“, Materiale III — 1957, p. 240, fig. 22, 3 datată Latène III.

d) LAMĂ-CUȚITAȘ DE FIER — trecută prin foc.

Datarea mormîntului: Pe baza tipologiei vaselor și în deosebi a fibulei, se poate data la sfîrșitul sec. I î.e.n., sau începutul sec. I e.n.

73

MORMINTUL LIII — INHUMAȚIE

1962 — str. Traian — canalizare

a) LEKYTHOS. Inv. 3.798. In. 0,129 m., dm. 0,10 m. Întreg. Buză înaltă, dreaptă. Argilă roșie-cărămizie, fină și densă. Angobă albă, mai omogenă la partea superioară, pe gât și pe toartă.

b) KANTHAROS. Inv. 3.799. In. 0,065 m., dm. 0,093 m. Întreg. Argilă cafenie, cu mica fină, angobă brun-neagră, scursă spre fund. Pe corp, abia vizibile, frunze lungi duse cu angobă albă.

Cf. Robinson M 3, Pl. 18, o. c., dar cu toartele mai ridicate, datat în prima jumătate a sec. I e.n.

c) FOIȚE DE AUR. Inv. 3.735. Lungi, înguste și foarte subțiri, probabil de la o coroniță.

Datarea: Ansamblul pieselor descrise permit, cu unele rezerve. încadrarea mormintului la sfârșitul sec. I î. e. n. și începutul sec. I e. n.

74

MORMÎNTUL XLII — INHUMAȚIE

1961 — Gara veche, Blocul F

a) LAGYNOS. Inv. 289. În. 0,129 m. 0,117 m. Întreg. Pe gît, sub locul de prindere al toartei, dungă cu vopsea cafenie, iar pe umăr, ornament vegetal, stilizat, realizat cu aceeași vopsea. Fățuială de caolin.

Apropiat ca formă de E 73, fig. 92, p. 404, Thompson, o. c., dar nu atât de turtit. Buza mai evazată și fără toartă în torsadă.

Datarea: În lipsa altor elemente de ofrandă, mormîntul se poate data, pe baza acestui lagynos, la sfîrșitul sec. I î.e.n., sau începutul sec. I e.n.

MORMÎNTUL CDXXXIV

(DERANJAT)

1963 — str. Smîrdan

a) GUTTUS. Inv. 6.472. In. 0,073 m., dm. 0,077 m. Întreg. Argilă roșie cărămizie, densă, acoperită pînă aproape de fund cu angobă roșie, neomogenă.

Datarea : pe baza acestui unic obiect de ofrandă găsit, mormîntul se poate data, cu rezerve, înspre sfîrșitul sec. I î. e. n., sau începutul sec. I e. n.

La tabelul acestor morminte este desigur necesar să adăugăm un număr de patru morminte — trei de incinerație și unul de înmormântare — deranjate în cursul lucrărilor de fundație și canalizare efectuate în trei puncte diferite ale orașului (terenul gării vechi, str. Anton Nițescu colț cu str. Griviței și str. Luminișului). În lipsa unor elemente certe de

datare ele pot fi plasate numai grosso modo în epoca elenistică, ceea ce ar ridica la 79 numărul mormintelor din această epocă, descoperite la Tomis.

Observațiile făcute asupra riturilor de înmormintare, ne-au dus la concluzia că și la Tomis — așa cum se întâmpla de altfel pretutindeni în lumea antică în această vreme — incinerarea și inhumarea erau practicate paralel. Raportul este de aproximativ două treimi față de o treime în favoarea primului rit.

Tipul de mormint de incinerare cel mai des întâlnit la Tomis este acela de mormint cu ardere pe loc (rug-mormint). În săpătură, acest mormint apare ca o groapă dreptunghiulară, cu colțurile rotunjite — în unele cazuri chiar complet ovală — cu dimensiunile variind între 1,95—1,85 m lungime și 1,15—1,25 m lățime. De obicei groapa este săpată la mică adâncime față de nivelul actual (0,80—1 m). Vatra, întărită prin ardere și având culoarea roșie-cărămizie, este albiată, uneori mai mult, alteori mai puțin, pentru mărirea tirajului.

În aceste ruguri oasele rămase după incinerare, sînt fie lăsate pe loc, fie adunate într-un colț al gropii. De regulă, deasupra mormintului se așezau plăci de țiglă, care formau un acoperiș în două ape. Capetele mormintului erau astupate cu cîte o țiglă de aceleași tip, adică rectangulară, cu dimensiuni de $0,66 \times 0,40 \times 0,04$ m. În perioada elenistică timpurie ele erau stampilate, practică ieșită din uz către epoca romană. Înainte de acoperirea cu țigle, se așezau peste oasele și peste cenușa adunată la un capăt, vase ceramice și alte obiecte, pe care le găsim întregi.

Alt tip de mormint era acela în care se obișnuia ca, atunci cînd focul era în toi, să se arunce pe rug diferite obiecte ceramice, care se spărgeau în cădere. Astăzi descoperim astfel de fragmente neîntregibile, arse secundar. Tipul acesta de înmormintare se deosebește de primul, prin aceea că rugurile nu mai erau acoperite cu țigle, ci, simplu, cu pămînt.

Orientarea rugurilor-morminte era de obicei est-vest.

După cum s-a arătat, inhumarea era mai puțin folosită la Tomis. Ea se practica de obicei în gropi de formă rectangulară, la adîncimi care rareori depășesc 1,80—2 m. Scheletele nu sînt orientate numai est-vest, ci și nord-sud, iar obiectele din inventarul funerar sînt depuse de preferință în regiunea capului și la picioare.

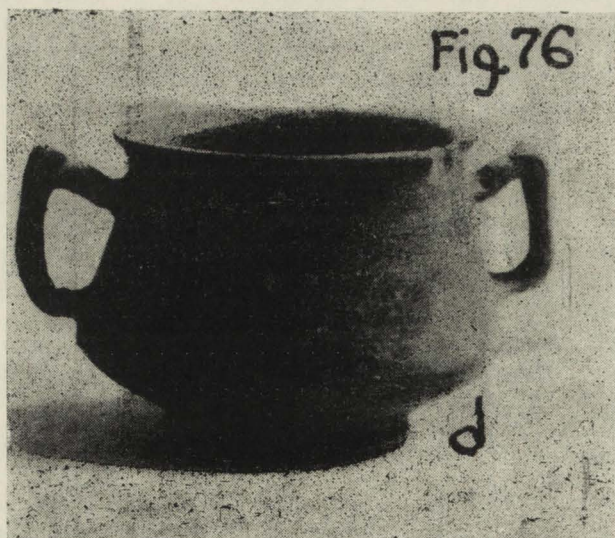
Ofrandelor descoperite în morminte prilejuiesc cîteva concluzii de ordin tipologic, cronologic și social, demne de luat în seamă. Vom face mai jos o succintă prezentare a acestor ofrande, pe grupe mari, începînd cu vasele de provizii, ceramica de uz comun, obiecte de toaletă și cosmetică, monede etc.

AMFORE — Numărul amforelor este destul de restrîns și, în majoritate s-au găsit numai fragmente. Totuși, fragmentele sînt extrem de prețioase, deoarece prin trăsăturile caracteristice și prin tipul lor, ele indică un anumit centru producător și dau chiar indicații despre numele unor noi producători ale căror mărfuri de bună seamă calitativ superioare, au ajuns pînă la Tomis. Tipurile stabilite aparțin Rhodusului și Heracleei.

KANTHAROS — Deși exemplarele găsite nu sînt prea multe, ele permit în primul rînd o prezentare comparativă care ne dă posibilitatea să surprindem și să jalonăm evoluția acestui tip de-a lungul unei perioade importante. În adevăr, pornind de la formele mai scunde și mai

largi, destul de masive, caracteristice primei jumătăți a secolului IV î. e. n. (fig. 76 a), ajungem la cele zvelte și elegante din sec. III î. e. n., acoperite cu firnis negru, omogen. (fig. 76 b) sau chiar ornamentate

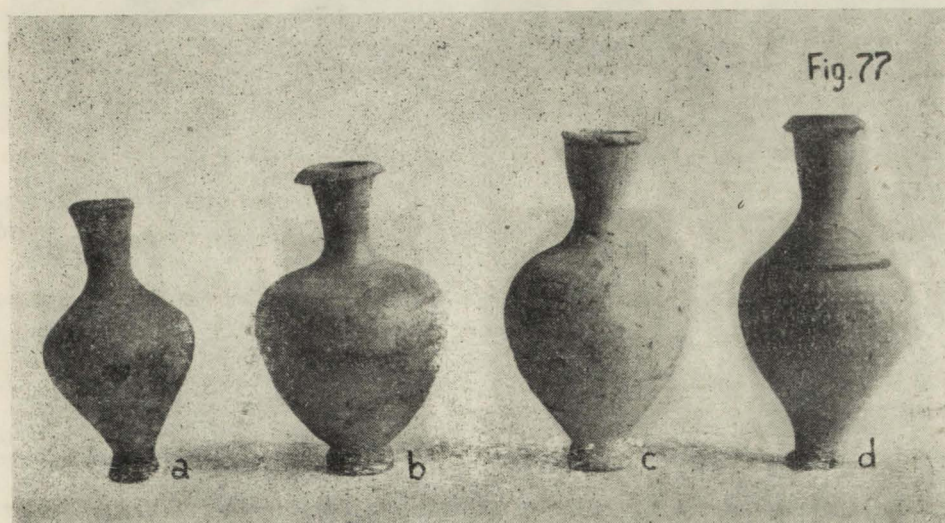

(fig. 76 c). Cu trecerea timpului, forma vasului devine iarăși mai scundă și mai largă (sec. II î. e. n., fig. 76 e), pentru ca în sec. I î. e. n. și sec. I e. n., vasul să devină un gen de cupă adîncă, largă, cu picior circu-

lar, foarte scurt și cu două toarte mici, inelare (fig. 76 d). În același timp, prezența variatei game de forme caracteristice centrelor reputeate de producție din Grecia continentală și Asia Mică dovedesc, incontestabil, legături comerciale de o mare amploare.

LAGYNOS — Larga întrebuințare a acestui recipient, destinat mai ales păstrării sau transportului vinurilor de calitate, este în mod cert dovedită de prezența lui în majoritatea mormintelor, ca și de numărul

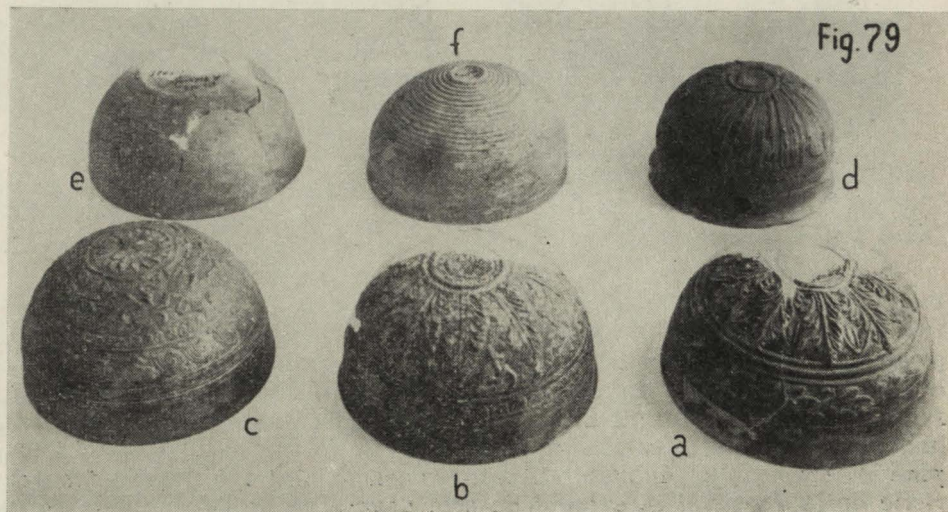
mare, de două, trei sau chiar patru exemplare în același mormânt. Forma cea mai frecventă în sec. III și II î.e.n. la Tomis este caracterizată de gitul lung, cilindric și buza inelară, pe care săpăturile l-au scos de altfel la lumină în cele mai diverse părți ale lumii grecești (la Atena, în Asia Mică, în bazinul Pontului Eurin etc.), și pe care specialiștii o consideră, în general, ca avînd o foarte lungă evoluție, de la începutul sec. III î.e.n., pînă în vremea lui Augustus. Aceste concluzii sînt întărite de descoperirile de la Tomis și în deosebi de cele două frumoase exemplare stam-

pilate care atestă prezența produselor a încă două ateliere, probabil renumite pentru valoarea produselor lor (fig. 81 a, b, c, d, e).

ALT TIP DE LAGYNOS — de dimensiuni mijlocii și mici, cu gâtul mai scurt și corpul rotunjit, este caracteristic pentru sec. II î. e. n. prin

buză inelară sau ușor plată deasupra (fig. 83 a, b, c). Către sfârșitul acestui secol și în sec. I î. e. n., buza devine mult mai înaltă și canelată

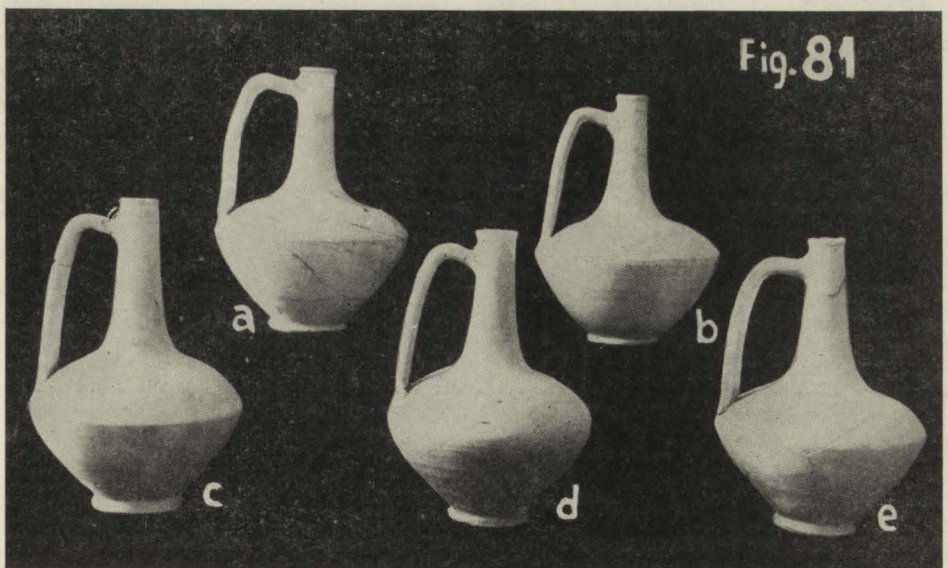

pe mijloc (fig. 83 d și e), iar ornamentarea cu motive stilizate și cu dungi în deosebi pe umăr, devine aproape generală.

LAGYNOS CU TOARTĂ SÛPRAINĂLȚATĂ. — Destul de important ca număr în mormintele tomitane, acest tip poate fi urmărit într-o evoluție cu schimbări aproape imperceptibile. De la forma aproape sfe-

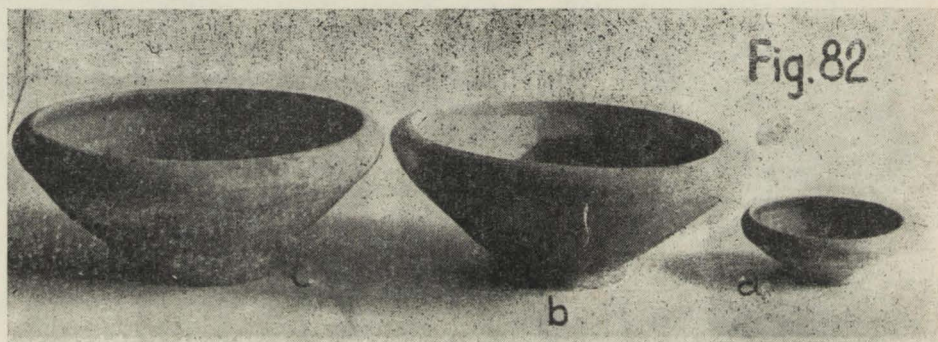

rică și toarta arcuită grațios, de la sfârșitul sec. IV — începutul sec. III î. e. n. (fig. 92 a), se ajunge la cea din sec. II—I î. e. n., bitronconică (fig. 35 a) sau puternic bombată la partea superioară (fig. 92 b, c, și d) avînd toarta aproape perpendicular lipită pe umăr.

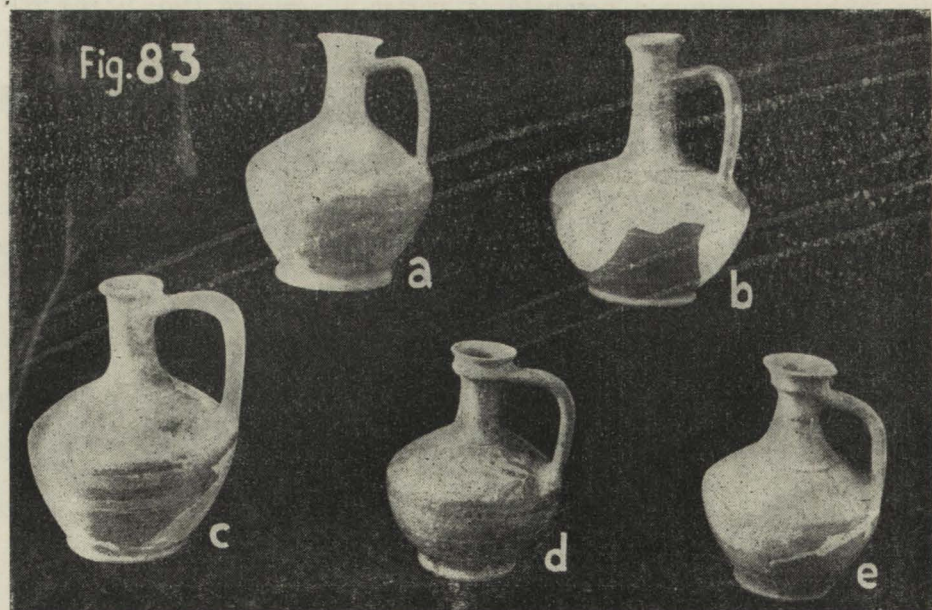

BOLURI ADÎNCI — Numărul bolurilor, ornamentate sau nu în relief, este destul de mare pentru a permite unele concluzii legate de producția lor. Astfel, despre unele exemplare și în deosebi cele simple,

neornamentate, pu : r afirma că sînt produse locale (fig. 79 e, f). Cele cu ornamentație dijerită, bogată, de preferință vegetală, artistic lucrate, sînt de bună seamă importuri a căror pondere cuprinde mai ales limitele sec. II î.e.n. (fig. 79 a, b, c). Numai cîteva pot fi datate, prin context, în sec. II—I î.e.n. (fig. 79 d).

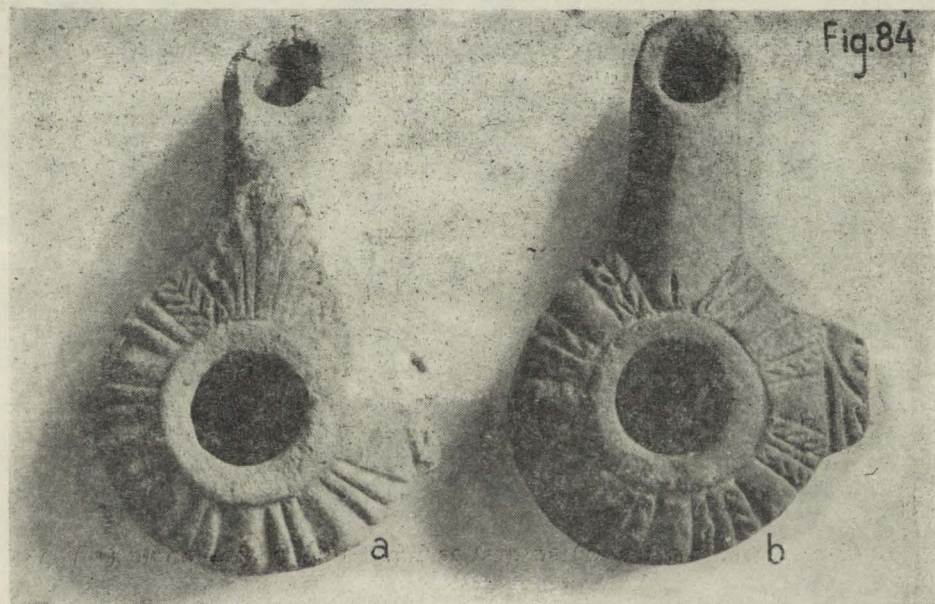

CANA — Ocupă locul cel mai important din punct de vedere numeric, fiind împreună cu lagynosul și bolul mic, elementul de bază al veselei. Dacă forma din MI (fig. 3 c) are o evoluție extrem de lungă (din sec. IV î. e. n. pînă în epoca romană și este întilnită în extrem de

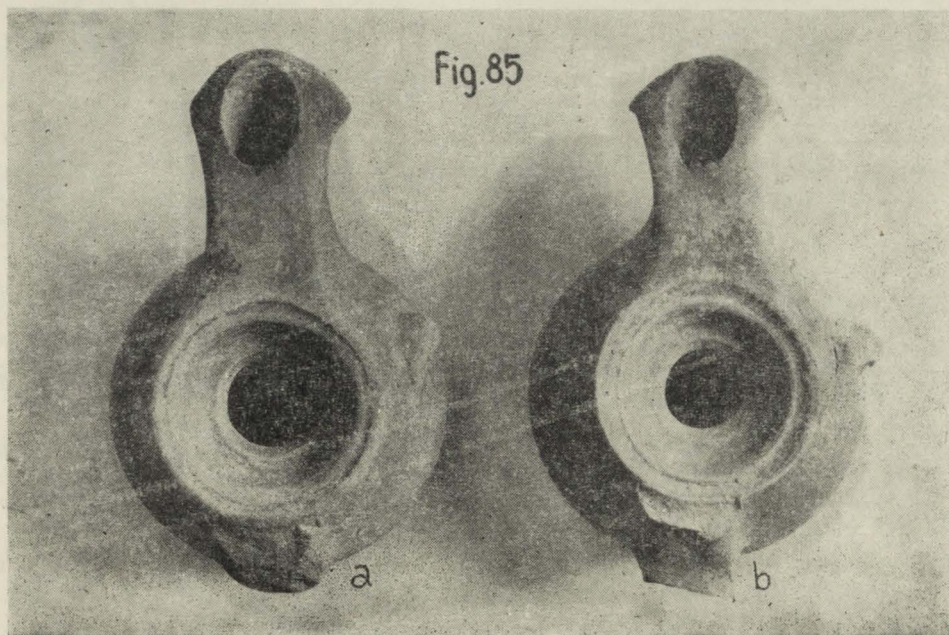

numeroase puncte ale lumii elenice), cana ovoidală de dimensiuni variabile, cu gîtul larg și pastilă sus pe toartă, este de asemenea de o mare răspîndire și perfect databilă pentru sec. II î. e. n. (fig. 94 b, c, d și e). La început în sec. III î. e. n., ea are, se pare, forma ușor ovală (fig. 94 a),

cu buza întreruptă în cele două părți ale locului de prindere a toartei.
Un alt tip de cană, de dimensiuni mici este întâlnit îndeosebi în sec. IV
î. e. n. — III î. e. n. (fig. 95 a, b).

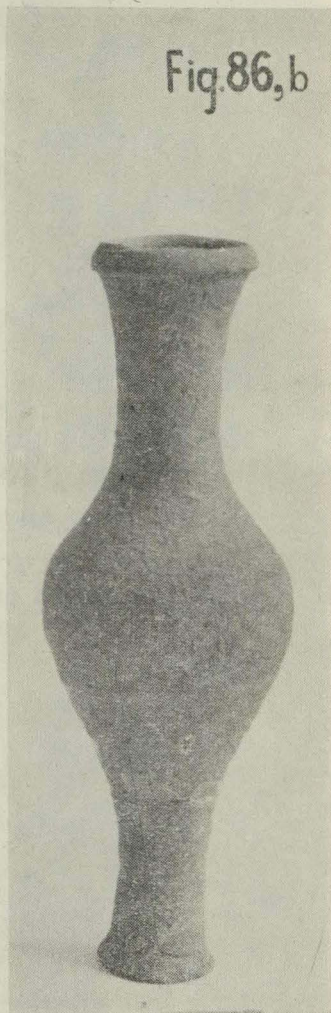
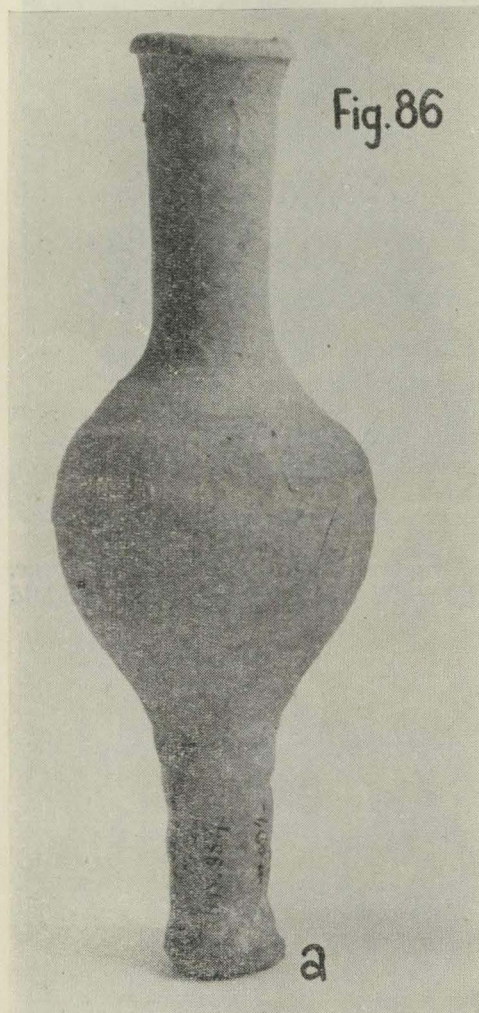

CHYTRA CU O TOARTĂ — Caracterizează mormintele din sec.
II—I î. e. n. Se pare că punctul de plecare îl constituie forma sferoidală

cu fundul perfect rotunjit, care, spre sec. I î. e. n. tinde să devină mai ovală, deci mai înaltă, iar fundul circular, lat. (fig. 80 a, b, c).

STRACHINA — Exemplarele găsite provin numai din mormintele de sec. II—I î. e. n. Pentru a ușura stabilirea cronologiei acestei forme, care constituie transpunerea la scară mare a bolului puțin adâncit, cu buza întoarsă în interior, vom preciza că, prin formă și tehnică de lu-

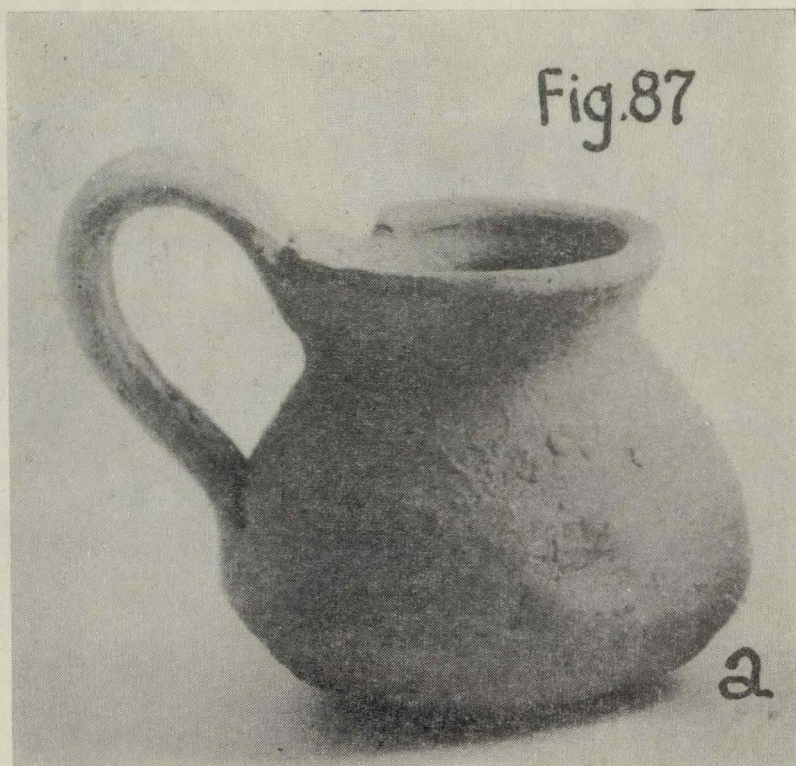

cru, el anunță tipul similar, frecvent la începutul sec. I î. e. n., caracteristic deci pentru epoca romană timpurie (fig. 82 a, b, c).

CĂNIȚA CU CIOC LATERAL De asemenea caracteristică pentru sec. II și I î. e. n. La început, forma acestor cănițe era îndeobște sferoidală, bombată mai mult la partea inferioară, lângă talpa circulară (fig. 43 a și 49 a) sec. II î. e. n. Spre sfârșitul sec. II, cănița devine aproape globulară, cu buza răsfrintă mult în afară și șanțuită pe mijloc (fig. 63 a).

Pentru sec. II—I î.e.n., corpul tinde să devină mai scund și mai turtit în raport cu înălțimea totală. Caracteristica principală o formează acum umărul puternic, bine profilat (fig. 58 e, f, fig. 62 d).

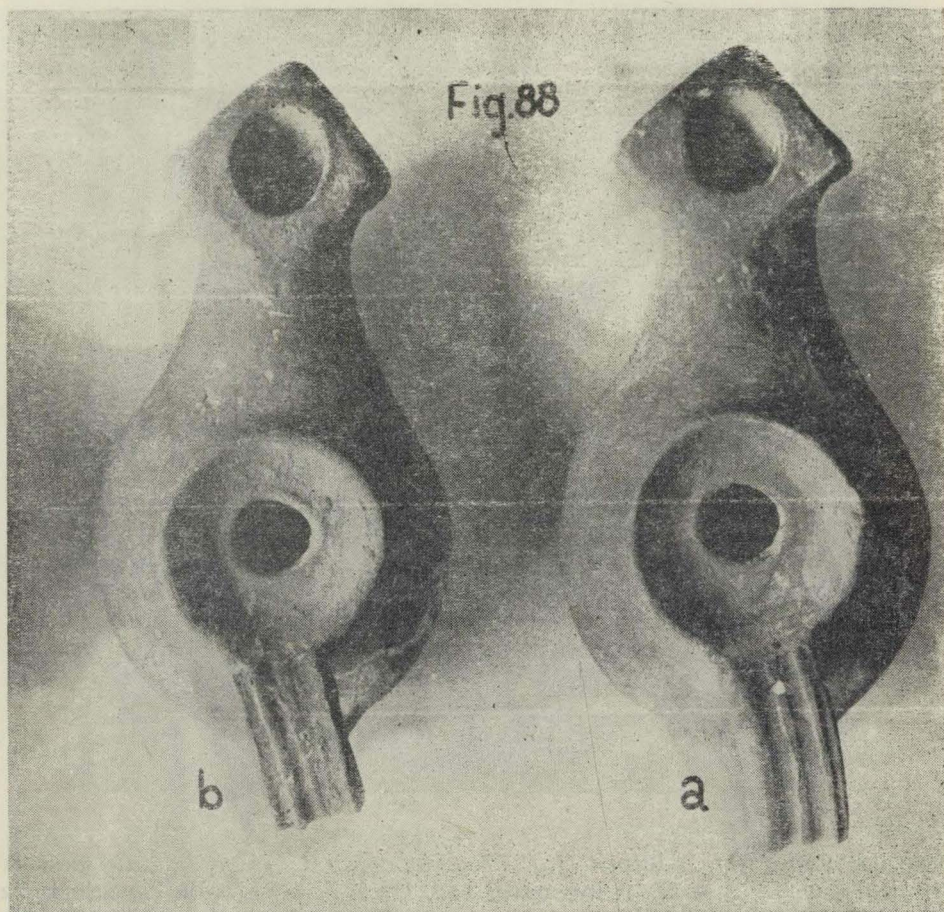
UNGUENTARIU — Prezența bogată a acestei forme, atât de obișnuită în mormintele tomitane, permite un amplu studiu tipologic, care ilustrează evoluția ei, cu trecerea de la formele timpurii, scunde, bom-

bate, cu umăr bine definit (fig. 77 a, b, c, d, și 78 a) datate pentru sfârșitul sec. IV î. e. n. și începutul sec. III î. e. n., la cele caracterizate prin înălțime, zveltețe și eleganță, datate pentru sec. II î. e. n. (fig. 78 b, c, d, e). Spre sfârșitul sec. II î.e.n. și începutul sec. I î.e.n., corpul unguentariului tinde din nou să se lărgescă, să se bombeze (fig. 86 a și b) pentru ca în sec. I î.e.n., păstrându-și înălțimea, să se distingă printr-un umăr din ce în ce mai puternic (fig. 78 f).

LEKYTHOS — Cele câteva exemplare găsite provin, în general, din morminte de la sfârșitul sec. IV — începutul sec. III î. e. n. Aproape identice, ele se caracterizează prin talpa ușor oblică, corpul ovoidal, și buza ușor lipită deasupra, sau oblic răsfrântă în afară (fig. 93 a și b). Pentru sec. II î. e. n., forma e oarecum aceeași, numai că la partea superioară corpul devine mai bombat, iar buza se lărgeste și mai mult (fig. 35 c).

ŌPAIŢE — Sînt foarte des întîlnite. Un singur exemplar este stampilat, celelalte reprezintă forme des întîlnite în lumea grecească și pot exemplifica apariția și dezvoltarea de noi tipuri, în aceeași perioadă. Tipul I, scund, cu proeminențe laterale, ornamentat cu linii incizate, cu sau fără ornament pe cioc. Se datează începînd de la sfîrșitul sec. III și pînă la sfîrșitul sec. II î. e. n. (fig. 84 a, b). Tipul II,

cu ciocul în formă de cap de nicovală, datat pentru sec. II î.e.n., dar cu o evoluție mai lungă (fig. 85 a, b). Tipul III, specific pentru o perioadă mai tîrzie (sec. II-I î. e. n.) cu o lungă evoluție pînă în epoca romană timpurie (fig. 88 a, b și c). Tipul IV, un singur exemplar, aici de asemenea cu o îndelungată viațuire, pînă în vremea lui Augustus (fig. 69 a).

AMFORETE — Concepute ca miniaturi ale amforelor, numeroasele exemplare găsite în mormintele de sec. II î. e. n., ca și în alte părți, ridică problema producerii pe scară largă în atelierele locale, a acestor forme comune cu caracter cert funerar lucrate destul de neîngrijit, dintr-o argilă inferioară. (fig. 90 a, b, c).

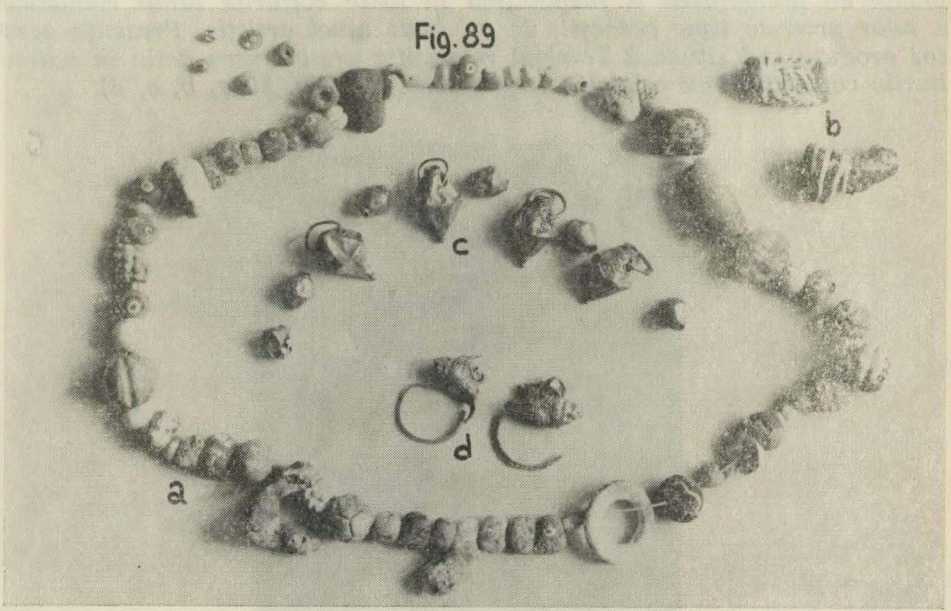
PODOABELE — Cercei de aur — numai 3 exemplare, diverse coliere de sticlă, cu culori și ornamentație deosebită, sau de aur, pun pe lângă certitudinea unei diferențieri sociale, chestiuni de ordin tehnic legate de prelucrarea și răspîndirea în toate colțurile lumii elenistice, a unor produse tipic grecești, de un înalt nivel artistic. Prezența acestor produse aici situează Tomisul în poziția unui centru activ în schimburile comerciale cu celelalte orașe elenistice (fig. 89 a, b, c, d).

MONETA tomitană autonomă, deși nu s-a găsit în număr prea mare, ne aduce totuși, pentru prima dată, unele dovezi privitoare la cunoașterea vieții orașului. La Tomis se bătea monedă. Înformațiile pe care le căpătăm sînt prețioase pentru datarea mormintelor și a diverselor materiale găsite acolo (fig. 91, a, b, c).

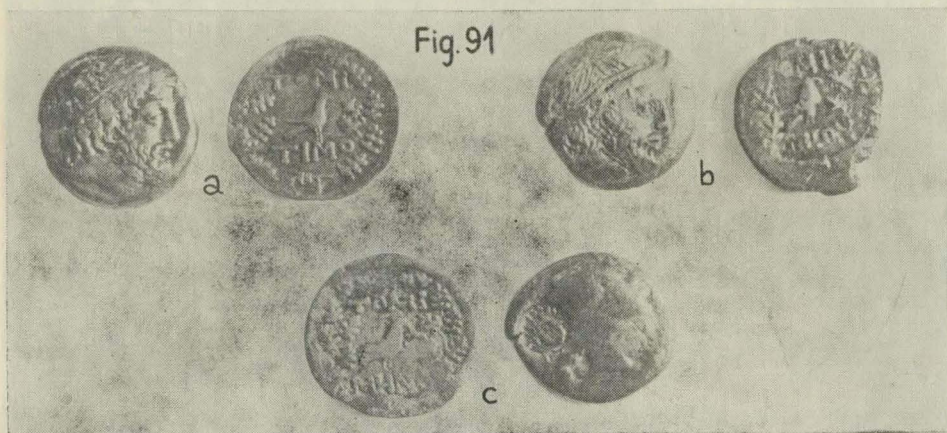
Studiul mormintelor tomitane se dovedește de bună seamă util. Variatele materiale de ofrande, ritmul de înmormîntare, ritualurile aduc o lumină nouă asupra vieții orașului în epoca elenistică. Pe baza acestor observații, pe baza materialelor deosebit de bogate din unele morminte și a sărăciei din altele, se pot trage concluzii despre o diferențiere socială netă. Nu lipsite de interes este și apariția în mormin-

tele de la Tomis a unor obiecte de facturi deosebite față de cele specifice grecești. Este vorba de cele câteva vase lucrate cu mîna, de fibula cu arc în formă de linguriță și de lama de cuțit „din mormîntul

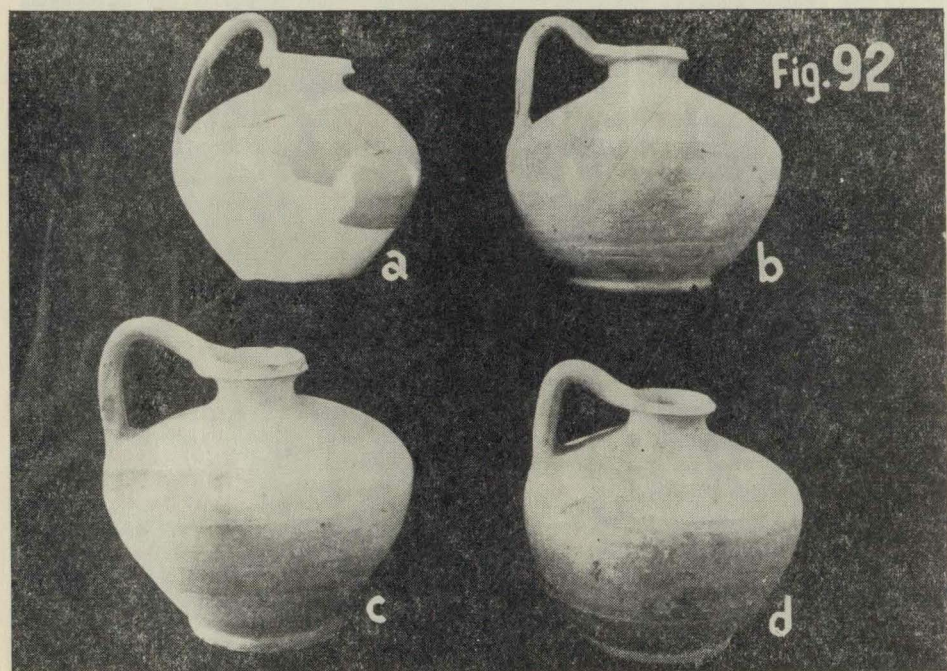

LXII^a care pun problema existenței posibile a unor componente etnice neelenice, probabil băștinașe.

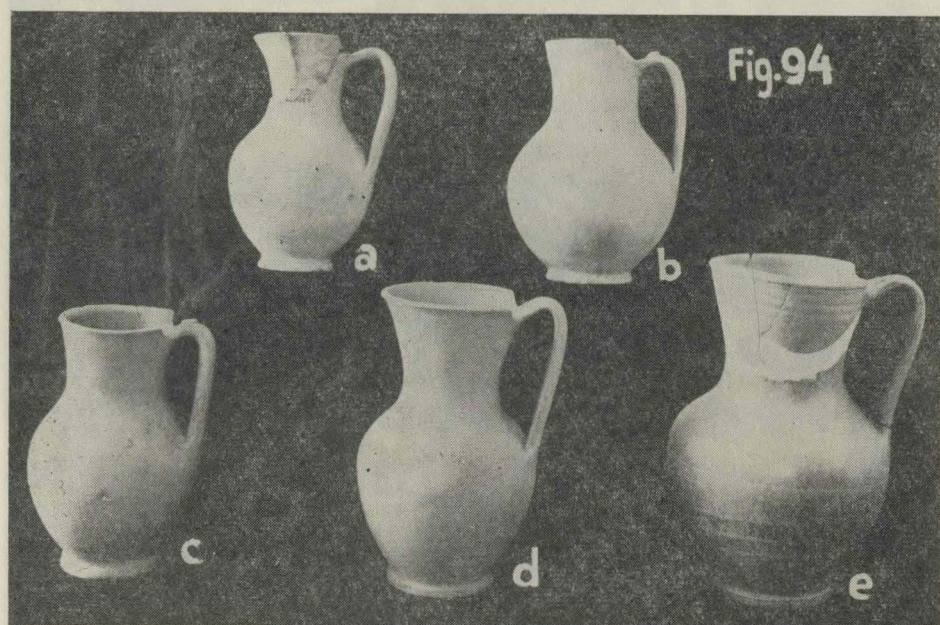
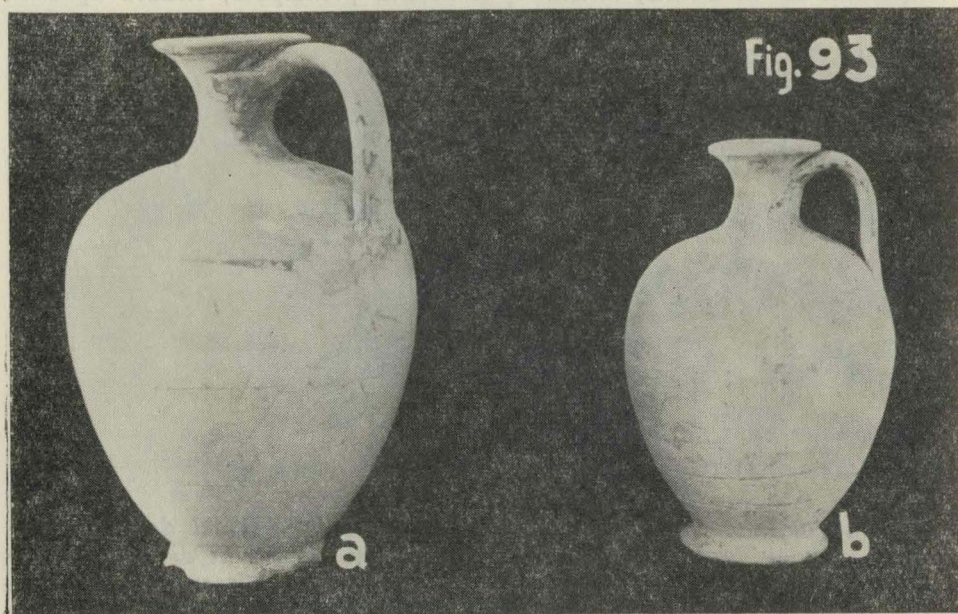
În ce privește amplasarea geografică a mormintelor, trebuie să menționăm că la Tomis, există o necropolă principală, situată aproxi-

mativ în porțiunea dintre zidul de incintă elenistic și cel de epocă romană — cu evidentă aglomerare dovedită pînă acum în deosebi pe terenul gării vechi — și care dovedește prin suprapunerea ei de către zidurile sec. III și IV e.n. o incontestabilă dezvoltare a orașului, port activ

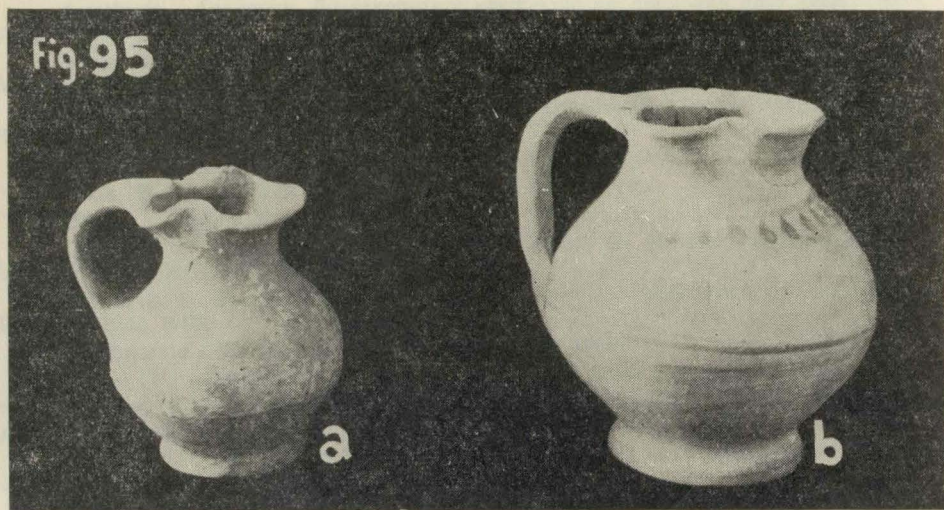

și prosper, devenit autentică metropolă a pontului stîng în timpul imperiului. Pe lîngă aceasta există încă cîteva zone situate la o distanță mai mare de oraș și în care s-au depistat pînă acum un număr însemnat de

înmormintări elenistice. Situaarea unora dintre aceste zone la o distanță de circa 2—3 km de zidul elenistic, precum și existența resturilor unor mici așezări grecești în cartierul Anadolchioi — poate așezări suburbane — ar putea oferi eventual ipoteza unor necropole mai mici, ținând de acele așezări și nu direct de Tomis.

Oricum, privind în genere poziția topografică a necropolelor principale și a celor secundare, răspândite pe o suprafață atât de mare și la o distanță atât de mare de oraș, privind și repetatele intrânduri în spații destinate înmormintărilor cu o limită definită, putem conchide că necropolele tomitane și cele din suburbii au fost multe la număr, în funcție de epocă, de rit și poate de eveniment. Ele s-au interpatrunc

prin extinderea continuă a fiecăreia, atât în epoca elenistică cât și în cea romană, ajungând în cele din urmă să formeze un vast teritoriu cimitirial de jur împrejurul Tomisului. Acest teritoriu ajungea la nord pînă în dreptul lacului Siutghiol de la Mamaia, la nord-vest pînă pe o linie care trece prin Palazul Mic, Anadolchioi, la vest pînă la Palas și în spatele gării noi, și ajunge la sud-vest, pe la km 5, la golful marin din dreptul farului nou.

Desigur, problema necropolelor tomitane va fi mult studiată în viitor, din punctul de vedere al amplasării și al cronologiei. Materialul recoltat pînă acum constituie o bază sănătoasă pentru aceste cercetări, la care ne-am angajat.

Ceea ce trebuie să socotim, la încheierea lucrării de față, ca un bun cîștigat, este faptul că am reușit să organizăm bazele tipologice și cronologice ale unui amplu material elenistic necunoscut pînă acum în înregistrări arheologice sistematice și nevalorificat sub raport istoric.

Rezultatele acestea, obținute acum la Tomis, desigur că vor fi de mare folos și pentru cercetarea de ansamblu a întregului teritoriu dintre Dunăre și Marea Neagră.

BIBLIOGRAFIE

- Alexandrescu, P., „*Necropola tumulară*“, săpături 1955—1961, *Histria* II, 1966.
- Apollonia, „*Аполония. Развкопите в некропола на Аполония през 1947—1949 г.*“, Sofia, 1963.
- Azarova, „*Один из участков пантикапейского некрополя*“. *Археология и история Боспора* том. II, 1962.
- Belov, G. D. „*Эллинистический дом в Херсонесе*“. Труды государственного Эрмитажа том. VIII, Ленинград, 1962.
- Bernhard, M. L., „*Lampki starozytne*“, Varşovia, 1955.
- Cook, R. M., „*Greek painted pottery*“, London, 1960.
- C.V.A., „*Corpus Vasorum Antiquorum*“, Bucureşti, 1. 1965.
- Deonna, W., „*Objets antiques trouvés à Délos*“, in *Bulletin de correspondance hellénique* XXXII, 1908, I—IV, pp. 133—176.
- Edwards, G. R., „*The ellenistic pottery from the shipwreck of Antikythera*“, Philadelphia, 1965.
- Gaidukevici, W. F., „*Мирмекий*“, Varşovia, 1959.
- Grace, V., „*Amphoras and the ancient wine trade*“, Princeton, 1961.
- Ivanov, T., „*Тракийский могилни погребения в Одессе и окрестности му през ранноэллинистическата епоха*“ — *Известия* — Варна, книга X 1956.
- Кипрович, Т. Н. „*К вопросу отторговых сношениях античных колоний северного Причерноморья в эпоху эллинизма*“, S. A. XI, 1949.
- Kunin, V. E. și Kunina, N. Z. „*Кургание погребения пантикапейского некрополя на северо восточной окраине г. Керчи*“, „*Археология и история Боспора*“ том. II, 1962.
- Lamboglia, N., „*Per una classificazione preliminare della ceramica campana, Atti del 1 Congresso Internazionale di Studi Liguri*“, Bordighera, 1952.
- Loseva, I. M. „*Об импорте и местном производстве „Мегарских“ чам на Боспоре*“ — М.И.А., 103 „Пантикапей“, 1962 Moscovia.
- Menzel, H., „*Antike Lampen im römisch — germanischen Zentralmuseum zu Mainz*“, — Katalog 15, Mainz, 1954.
- Mircev, M., „*Сбирката от теракоти*“, книга X, Известия — Варна, 1956.
- Robinson, H. S., „*Pottery of the Roman Period. The Chronology. The Athenian Agora. Results of Excavations, V*“, Princeton, 1959.
- SCIV, „*Studii și cercetări de istorie veche*“.
- Sidorova, N. A., „*Архайческая керамика из Понтикая*“, М.И.А.-103 „Пантикапей“.
- Taylor, D. M., „*Cosa: Black-Glazed Pottery, Memoirs of the American Academy in Rome, XXV*“, 1957.
- Thompson, H. A., „*Two Centuries of Hellenistic Pottery, Hesperia, III*“, 1934.
- Toncheva, G., „*Новооткрити гробници около Одесса*“, книга XV — Известия — Варна, 1964.
- Vulpe, R., „*Santierul arheologic Popești*“, Materiale și cercetări arheologice, III, 1957.
- Zeest, I. B., „*Керамическая тара Боспора*“, М.И.П., 83, 1960.

Tehnoredactor : ALEX. ȚINȚĂREANU

*Dat la cules : 3.XI.1966. Bun de tipar : 23.XII.1966.
Tiraj 5000 + 200 ex. Hirtie scris I A de 80 g/m².
Format 70 × 100/16. Coli editură : 4. Coli tipar
8,5. A. 16333. Apărut 1967.*

Tiparul executat sub comanda nr. 679 la
Întreprinderea poligrafică „Tiparul”, str. Fa-
brica de chibrituri nr. 9–11, București, Republica
Socialistă România

